

ՄԵՐ ԱՆԿԻՆԷՆ

Արժանաւոր Ուսուցչիս՝ Յովհաննէս Դաննէսեանի Քառուսուցքին Առթիւ

ՏՕԳԹ. Ա. ԳԱԶԱՆՉԵԱՆ

Չորս տասնօրեայ կարճ շրջան մը կը բաժնէ մեզ այսօր այն թախծալից, ամբիսիթար պահէն, երբ անողոք մահը հնձնեց հայ նուիրեալ ուսուցչի մը, շնորհագարդ գրողի մը, հայ մշակոյթի, գիր ու երգի տարածման սատար կեանքը, գայն պարուրող մարմինը՝ յանձնուեց ցուրտ հողին եւ գինի դարձուց մշտատեւ պայծառ յիշատակ:

Հաւատամք կամ ոչ, մինչեւ իր կեանքին վերջին շունչը, իր առողջութիւնը 24 Բարադ ձոյլ ոսկիի հետ նոյնացնող Յովհաննէսը, իր կարգին յանձնուեցաւ մահուան նակատագրական խաղին, որ խելացնոր արագութեամբ զգեստնեց գինի:

Յովհաննէսը դարձաւ յուշ՝ իր ետին ձգելով վշտահար անմիջական հարագատներու, սերտ ընկերներու եւ ծանօթ բարեկամներու լայն շրջանակ մը:

Ան իր ետին թողուց՝ Սահակեան Բարձրագոյն Վարժարանի համեստ գրասենյակներուն նստած երեւմին իր սանուհին, որ հետագային դարձաւ իր սիրասուն կողակիցը «Հանին»՝ սիրեցեալ Սօսին՝ որուն փոխադարձաբար ամբողջական գուրգուրանքին եւ հոգածութեան ներքեւ սիրողաբար պտղաբերեց իր կեանքը, մինչեւ իր վերջին շունչը, իր ետին թողնելով գնահատելի վաստակ մը, որ նշանակելի ներդրում մը պիտի հանդիսանար հայ մշակոյթի տարածման եւ հայապահպանման կառոյցներու գորացման տեսակետով:

Ան իր ետին թողուց հայրական խորը նուիրումներով սիրած իր գաւակները՝ Շահէն, Հրաչը եւ անոնցմէ սերած տաղանդաւոր բոնիկները: Անոնց բոլորին կեանքին իրաբանչիւր յայտնեցաւ իր սիրտին ջերմ ու լոպկեաց հոգեկցութեամբ: Անոնց ուրախութեամբ ուրախացաւ: Անոնց ցաւերուն անմնացորդ բաժնեկից դարձաւ: Եղաւ անոնց խորհրդատու: Անոնց յաջողութիւնները լուսաւորեցին, խանդավառեցին եւ իմաստաւորեցին իր կեանքը:

Իր ետին թողուց իր ընկերները, որոնք հայ մշակոյթի, գիր ու գրքի, գրականութեան, հայ երգի ու նուագի եւ հասակ առնող նոր սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրեալներ էին: Որոնք կը ծառայէին իրենց ազգին ու հայրենիքին: Որոնք ներգրաւուած էին հայիմնութեան անադարտ պահպանման եւ ազգային

Շաբ.ը էջ 19

Հայաստան համաձայն չէ Թուրքիոյ կողմէ Լեռնային Ղարաբաղի հարցի միջամտութեան

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Ահմեթ Դավութօղլու, Յուլիսի 17-ին ատրպէյճանցի իր պաշտօնակից էլմար Մամեդբարովի հետ միասնեղ մամլոյ ասուլիսի ժամանակ մասնաւորապէս յայտարարած է թէ, Թուրքիա միշտ սատարած է ու կը սատարէ Ատրպէյճանին եւ պատրաստ է նպաստելու Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ լուծման:

Ահմեթ Դավութօղլու եւ էլմար Մամեդբարովի մամլոյ ասուլիսի ժամանակ

Այս առնչութեամբ մեկնաբանութեամբ հանդէս եկաւ Հայաստանի Ազգային ժողովի փոխնախագահ Էդուարդ Շարմազանով. «Թուրքիայի արտգործնախարարն այսօրուայ յայտարարութեամբ վերահաստատեց, որ իր պետութիւնը հանդէս է գալիս դարբաղա-ատրպէյճանական հիմնախնդրի ոչ թէ արդարացի, այլ ատրպէյճանամէտ լուծման օգտին: Ուստի, եթէ Թուրքիան իսկապէս

չահագրգռուած է դարբաղա-ատրպէյճանական հակամարտութեան շուտափոյթ կարգաւորմամբ, ապա պէտք է կատարի մէկ պարզ քայլ՝ չխառնուի եւ չմիջամտի կարգաւորման գործընթացին»:

Պաքուի մէջ Դավութօղլու ըսած էր, «Եթէ 20 տարուայ ընթացքին Միւսկի խոնքը չկարողացաւ որեւէ արդիւնքի հասնիլ, ապա ժամանակն է, որ միջազգա-

Շաբ.ը էջ 5

Ըստ պատմաբան Եաիր Էուրոնի՝ Զրեաները առաջինը պէտք է ըլլան ճանչնալու Հայոց ցեղասպանութիւնը

Իսրայէլացի պատմաբան եւ ցեղասպանագէտ Եաիր Էուրան

Հրեայ մտաւորականներէն շատերը միշտ կանգնած են հայ ժողովուրդի կողքին, կարեկից եղած են հայերու ցաւին եւ ողբերգութեան, հետաքրքրուած են մեր ժողովուրդի խնդիրներով: Այս մասին, Յուլիս 17-ին, Երեւանի մէջ յայտարարած է Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեան, իսրայէլացի պատմաբան եւ ցեղասպանագէտ Եաիր Էուրոնի հետ հանդիպման ժամանակ:

Եաիր Էուրոնի ծաւալուն արխիւային հետազոտութիւններու հիման վրայ գրուած «Անընդունելի Անտարբերութիւն» հայերէն թարգմանուած գիրքի շնորհանդէսը այս օրերուն տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ:

Նախագահ Սերժ Սարգսեան

Շաբ.ը էջ 5

Թուրքիա դատապարտած է Աղուան Յովսէփեանի յայտարարութիւնը՝ հողային պահանջնրու մասին

Հայաստանի գլխաւոր դատախազ Աղուան Յովսէփեան

Թուրքիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը հանդէս եկած է պաշտօնակալ յայտարարութեամբ մը, դատապարտելով Հայաստանի գլխաւոր դատախազ Աղուան Յովսէփեանի՝ Հայ Իրաւաբաններու Միջազգային Համաժողովի ընթաց-

Շաբ.ը էջ 6

ՀԱԽ-ի ընդունելութիւնը ի պատիւ Շէրիֆ Լի Պաքայի

Անցեալ Չորեքշաբթի, Յուլիսի 10-ին, 2013, Հայ Ամերիկեան Խորհուրդը (ՀԱԽ), գործակցութեամբ փաստինայի ՄԴՀԿ-Փարամազ մասնաճիւղին, ընթրիքով մը պատուեց Լոս Անճելոս գաւառի Շէրիֆ Լի Պաքան:

Փաստինայի Հ.Կ.Բ.Մ.ի «Կարօ Սողանյան» սրահին մէջ տեղի ունեցած սոյն միջոցառումին ներկայ էին ՀԱԽ-ի պատասխանատուները, ուղեկից կազմակերպութիւններու վարչականներն ու միութիւններու ներկայացուցիչները:

ՀԱԽ-ի պատասխանատուներէն ընկ. Սեւակ Խաչատուրեան ջերմօրէն ողջունեց օրուան հիւրը՝ Լի Պաքան, որ ջրդ անգամ ըլլալով իր թեկնածութիւնը յայտնած է Լոս Անճելոս գաւառի Շէրիֆի (գաւառային ոստիկանապետ) պաշտօնին համար:

Ողջոյնի խօսքերով հանդէս

եկան ՀԱԽ-ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի ատենապետուհի Լենա Տէրտէրեան եւ ՄԴՀԿ վարիչ Մարմնի արտաքին դիւանի անդամ ընկ. Թադէոս Քէօրօյլեան: Անոնք թուելէ ետք Լի Պաքայի մատուցած օգտաշատ ծառայութիւններն ու հայանպաստ դիրքորոշումները՝ իրենց գորակցութիւնը յայտնեցին իր նախընտրական աշխատանքներուն:

Վերջաւորութեան ելոյթ ունենալով Շէրիֆ Լի Պաքան գնահատեց հայութեան անբեկանելի կամքը: Ան դրուատեց հայ դատի լուծման համար երկխօսութեանց նախաձեռնութիւնը, որուն իր մասնակցութիւնը պէտք է բերէ նաեւ Լոս Անճելոսի հայութիւնը, Հայաստանի հետ համագործակցաբար: Այս գործընթացը կրնայ դանդաղ ընթանալ, բայց արդարութիւնն անպայման պիտի յաղթանակէ», յարեց Շէրիֆը:

ՎԱՅԱՍՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

ԲԱՅՑ ԱՅՍՊԵՍ ԴԵՊՈՒ Ո՞ՒՐ...

ՄԱՐԻՆԱ ԲԱՂԴԱԳԻԻԼԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետությանը կանխորոշված վերածախմ է «Մէկ դերասանի թատրոնի»: Եւ այդ մէկը երկրի նախագահն է: Մնացած ամէն ինչը, թերեւս, վերածուել է դեկորացիայի: Թէ՛ երկրի երեք իշխանութիւնները, թէ՛ քաղաքական կուսակցութիւն-ակումբները սպասարկու կազմեր են այդ մէկ «մէկ դերասանի թատրոնի» համար: Երկրի նախագահը միանձնեայ է որոշում բիզնեսից սկսած մինչեւ արտաքին քաղաքական հարցերը: Իսկ հանրութեանը ընդհանրապէս վերապահուած է գուտ հանդիսատեսի դեր եւ ոչ մի գործառնայթ վերապահուած չէ նրա համար: Հասարակութիւնը բաժանորդ է, էլեկտորատ, սպառող, բայց ոչ ամենեւին կառավարմանը մասնակից գաղափարներ արտադրող եւ իրացնող: Եւ այսօր հասարակութիւնը ապահովագրուած չէ որեւէ ֆորս-մաժորից եւ չգիտի, օրինակ, թէ աշխարհաքաղաքական որ միաւորի հետ են պատրաստուած իր երկիրն ինտեգրել, չգիտի, թէ «մէկ դերասանը» ինչպիսի դրամատուրգիայով կը շարունակի երկրի կառավարումը եւ, ամենակարեւորը, ոչ մի երաշխիք չունի թէ՛ իր երկրի տարածքային ամբողջականութեան, թէ՛, ասենք, Ղարաբաղի ինքնորոշման խնդրի կապուած ինչ դիրքորոշում կը յայտնուի իր անունից:

Այս պահին երկրում բուռն ընթացող Եւրոպա՞, թէ՛ Ռուսաստան դիսկուրսին նոյնպէս հասարակութիւնը չի մասնակցում: Այնինչ սա արժէքային համակարգի ընտրութեան խնդիր է, եւ Սերժ

Սարգսեանը չի կարող միանձնեայ որոշել, թէ ողջ հայ ժողովուրդը ինչ արժէքային համակարգ է դաւանում այսօր եւ, ըստ այդմ, ինչ ընտրութիւն պէտք է կատարել: Քանի որ սահմանադրութիւն երկրի նախագահը արտաքին քաղաքական ճակատի պատասխանատուն է, կարելի էր, իհարկէ, յոյս ունենալ, որ ընտրեալ նախագահը լիազօրուած է հայ ժողովրդի անունից որոշել իր արտաքին քաղաքական օրինակագրութեան: Բայց երբ այդ նախագահն ամենեւին էլ լեզուի տիրմ չէ եւ, ըստ այդմ, նա չունի այն վստահութեան քուէն, որն իրեն հնարաւորութիւն կը տար ՀՀ քաղաքացիների անունից հանդէս գալ արտաքին քաղաքական ճակատում: Իսկ Սերժ Սարգսեանն այս հարցում լուրջ խնդիրներ ունի:

Հայաստանում այլեւս չկայ այն դէմքը կամ այն ընդդիմադիր ուժը, ով գոնէ կարողանայ ցոյց տալ, որ Սերժ Սարգսեանի աչքի վերեւում, այնուամենայնիւ, յօնք կայ: Թէ՛ օրէնսդիր, թէ՛ գործադիր, թէ՛ դատական իշխանութիւնները յայտնուել են կցորդի դերում եւ գործում են միմիայն նախագահականից ստացուած հրահանգներով: Մերիան նոյնպէս, մեծ հաշուով ինֆորմացուած չէ նախագահի փակ հանդիպումներից, այն գլխաւոր փաստաթղթերին, որոնց մասին անընդատ խօսում է եւ տրամաբանական է դառնում բանահիւստութեան արտահոսքը դէպի մամուլ. հենց այստեղ է, որ մեղիան «համարժէք» է արձագանքում, եւ Հայաստան անուն կողքին դառնում են «սիրուհի», «հարեմի տիրուհի» անունները:

Բայց այսպէս դէպի ո՞ւր: «ՀԱՅԵԼԻ»

ՈՎՔԵՐ ԵՆ ՁԵԿԱՒՈՐՈՒՄ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԱՐԱՄ ԱՐԲԱՆՄԵԱՆ

Վերջերս մի գրոցի ժամանակ ծանօթներիցս մէկն ասաց՝ հասարակական կարծիք ստեղծողները արտայայտում են այսպէս կամ այնպէս, եւ իմ մօտ միանգամից հարց առաջացաւ՝ իսկ կա՞ն արդեօք Հայաստանում նման մարդիկ: Ո՞ւմ կարելի է այդպէս անուանել, որո՞նք են չափանիշները: Եթէ չափանիշը մասսայականութիւնն է, ապա այն լաւ անուած երիտասարդը, որի մեծադիր պատասխանները փակցուած են ամենուրէք Երեւանում, եւ որը հաւանաբար կ'երգի Համալիրի լեւի-լեցուն դահլիճում, հենց նա է հասարակական կարծիքի առաջատարը, եւ եթէ նա, ասենք, Եւրասիական միութեան մասին ինչ-որ բան ասի, «ժողովուրդը» կը գնայ նրա յետեւից: Բայց դա ակնյայտօրէն այդպէս չէ, պոպուլար լինելը դեռեւս չի նշանակում հասարակական կարծիք ձեւաւորել: Ես նոյնիսկ չգիտեմ, թէ նախկինում ովքեր էին դա անում: Պարոյր Սեւակը, Յովհաննէս Շիրազը որքանո՞վ էին ազդում հասարակական կարծիքի վրայ: Որոշակի կրթուած շրջանակներում (որոնք, արդար լինենք, 1960-70-ական թուականներին աւելի լայն էին, քան հիմա) նրանք հեղինակութիւն էին, բայց ասել, որ ամբողջ Հայաստանն ապրում էր նրանց արտայայտած գաղափարներով, երեւի չափազանցութիւն կը լինի:

Դա չափազանցութիւն չէ՞ 88-ի «Ղարաբաղ» կոմիտէի դէպքում: Բայց այստեղ էլ, ինձ թւում է, գործում էր հակառակ մեխանիզմը՝ հասարակական կարծիքն էր կերտել այդ մարդկանց, նրանք ոչ այնքան տանում էին զանգուածներին, որքան տարւում էին նրանց կողմից: Դառնանք հասարակական կարծիք ստեղծելու «աւանդական» միջոցներին: Հեռուստատեսութիւն: Դժուար թէ: Եւ դրանում մեղքի մեծ բաժինը մերն է՝ հեռուստալրագրողներին: Որոշակի դեր է խաղում նաեւ ընկալման իներցիան՝ չնայած այսօր (շարունակուած եմ դա պնդել) վիճակը այլ է, քան 10 տարի առաջ: Կայքեր, սոցիալական ցանցեր: Այստեղ գործում են երկու հիմնական ուժեր՝ իշխանութիւնը՝ մի կողմից (որը, բնականաբար, շատ աւելի մեծ ռեսուրսներ ունի) եւ ՀԱԿ-ն ու ԲՀԿ-ն՝ միւս կողմից: Բայց դրանք կուսակցական քարոզչամիջոցներ են, եւ օգտատէրերը հիմնականում դա հասկանում են. հայէս ազդել հասարակական կարծիքի վրայ եւ լինել համընդհանուր հեղինակութիւն նրանք չեն կարող: Այդպիսի հեղինակութիւն տեսականօրէն կարող էին լինել մեր հոգեւորականները: Բայց վերջիններիս վերահաւել, չափից դուրս տրուելով աշխարհիկ վայելքներին եւ սերտ անելով իշխանութեան հետ, չի վաստակել այդ հեղինակութիւնը: Դա պարզ էր դեռեւս «Ֆշորային խնդիրներից» առաջ: Մի խօսքով՝

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԳ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԳԼԽԱԴՈՐ ԴԱՏԱԽԱՋԻՆ ԵՒ ՄԱՆՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԻՐԱ ՀԱՅՐՈՒՄԵԱՆ

Թուրքիայի ԱԳՆ-ն արձագանքել է Թուրքիային տարածքային պահանջներ ներկայացնելու Հայաստանի գլխաւոր դատախազ Ադուան Յովսէփեանի յայտարարութեանը: Թուրքիայի ԱԳՆ յայտարարութիւնում նշուած է. «Գլխաւոր դատախազի այդքան կարեւոր պաշտօն գբաղեցնող անձի արտայայտութիւններն արտացոլում են Թուրքիայի տարածքային ամբողջականութեան եւ Թուրքիայի ու Հայաստանի յարաբերութիւնների նկատմամբ Հայաստանի իշխող շրջանակների դիրքորոշումը: Այդ դիրքորոշումը հակասում է ՄԱԿ եւ ԵԱՀԿ գլխաւորութեամբ միջազգային կազմակերպութիւնների առջը Հայաստանի ստանձնած պարտաւորութիւններին: Իւրաքանչիւր ոք պէտք է լաւ սերտի, որ ոչ ոք չի համարձակուի հողեր պահանջել Թուրքիայից»:

Յիշեցնենք, որ անցեալ շաբաթ Հայաստանի գլխաւոր դատախազը պահանջներ էր հնչեցրել Թուրքիայի հասցէին՝ հայերին վերադարձնել եկեղեցիներն ու եկեղեցական սեփականութիւնը, փոխհատուցում վճարել ցեղասպանութեան զոհերի սերունդներին եւ վերադարձնել գրաւուած հայկական տարածքները: Այս յայտարարութիւնը գնահատուել է որպէս Հայաստանի պաշտօնական պահանջ Թուրքիային՝ որպէս խոշոր տարածաշրջանային գործընթացների մաս:

Թուրքիային պահանջների ներկայացումը շատերի համար երկար սպասուած քաղաքական ակտ էր: Սակայն, Հայաստանում համարժէք ձեւով չի գնահատուել գործընթացի մասշտաբայնութիւնը, որը, ցաւօք, հանգեցում է մանր ներքաղաքական խնդիրներին:

«Մանրութիւնն առհասարակ Հայաստանի ներկայիս քաղաքականութեան գլխաւոր բնութագրիչն է: Աշխարհաքաղաքական մտածողութեան շատ քիչ քաղաքական գործիչներ են ընդունակ, փոխարէնն ամէն քայլափոխի կարելի է տեսնել, թէ ինչպէս են մասշտաբային գաղափարներն ու նախագծերը ձխողուում տարբեր մակարդակի պաշտօնեաների մանր մտածողութեան հետեւանքով:

Ներքին քաղաքականութիւնում դժուար է խուսափել մանր յարաբերութիւններից, առաւել եւս Հայաստանում, որտեղ իւրաքանչիւրը «թշնամու» հետ համագործակցելու մէջ կասկածում է նոյնիսկ իր ստուերին: Սակայն, ցաւօք, այս մանր մակարդակն առկայ է նաեւ արտաքին քաղաքականութիւնում՝ գարմացնելով միջազգային գործընկերներին եւ ուրախանցելով իրական հակառակորդներին:

Նախագահական լիազօրութիւնները ստանձնելուց յետոյ Սերժ Սարգսեանը մի շարք մասշտաբային ծրագրեր հռչակեց, որոնք պէտք է

փոխէին տարածաշրջանը, մասնաւորապէս հայկական աշխարհը: Ոչ պակաս մասշտաբային նախագծերի մասին էր յայտարարում նաեւ վարչապետ Տիգրան Սարգսեանը: Սակայն, յետոյ կարծես վախենալով այդ մասշտաբներից, կամ աւելի ճիշտ՝ համարժէք չլինելով դրանց, նրանք «իջան» եւ վերջնականապէս խրոկեցին ներքին մանր խնդիրներում, արժեգրելով այդ ծրագրերը:

Թէեւ, խոշորամասշտաբ ծրագրերը, ինչպիսիք են օրինակ Թուրքիայի հետ սահմանի բացումը, տարածաշրջանային հարողովորդների անցկացումը, Իրանի հետ յարաբերութիւնների կառուցումը, եւրատլանտեան կառույցների հետ մերձեցումը Հայաստանի ղեկավարութեան կողմից չեն նախաձեռնուել եւ առաջարկուել: Նման բան նախաձեռնելու համար պէտք է կարողանալ բարձրանալ մանր յարաբերութիւնների մակարդակից: Բայց Հայաստանի իշխանութեան եւ քաղաքական դասի մանր մակարդակը բարեյաջող թաղել է բոլոր այդ նախագծերը:

Համաշխարհային քաղաքականութիւնում յաջողութեան են հասել այն քաղաքական գործիչները, ովքեր կարողացել են վեր բարձրանալ մանր շահերից եւ մտածել աւելի գլոբալ մասշտաբով, թէկուզեւ միայն պատմութեան մէջ մնալու համար: Ինչո՞վ են մեր ներկայիս ղեկավարները մնալու պատմութեան մէջ:

Սերժ Սարգսեանի նախագահութեան ժամկէտին կը համընկնի Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակը: Այդ ողբերգական տարելիցը կարող է հիանալի հնարաւորութիւն տալ Հայաստանին դառնալ աւելի մեծ, ուժեղ եւ բարձր: Նոյնիսկ առանց ներկայիս ղեկավարների, որոնց, ըստ ամենայնի, արդէն քչերն են լուրջ ընդունում:

«ԼՐԱԳԻՐ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
 ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
 ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի
 ԽՄԲԱԳԻՐ՝
 ՏՕԲԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
 ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
 ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
 Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
 1060 N. Allen Ave.
 Pasadena, CA 91104
 Phone: (626) 797-7680
 Fax: (626) 797-6863
 E-Mail: massis2@earthlink.net
 http://www.massisweekly.com
 (USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
 Published Weekly
 Except Two Weeks in August
 ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
 USA \$50.00, \$80.00 (First Class)
 Canada \$125.00 (Air Mail)
 Overseas \$225.00 (Air Mail).
 All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
 Periodicals Postage Paid
 at Pasadena CA.
 Please Send Address Change To
 MASSIS WEEKLY
«ԱՌԱԽՕՏ»

ԱՅՍԱՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ընտրութիւնները խորացրել են Հրաչ Մուրադեանի ընտանիքի կասկածները

Պոռչեանուժ Յուլիս 14-ին կայացած համայնքի ղեկավարի ընտրութիւնները խորացրել են նախկին դաշնակցական գիւղապետ Հրաչ Մուրադեանի սպանութեան քաղաքական դրդապատճառների վերաբերեալ Մուրադեանի ընտանիքի կասկածները:

Սպանուած գիւղապետի տուն «Ազատութիւն» ռադիոկայանի թղթակցի այցելութեան ժամանակ նրա հարազատները համոզմունք յայտնեցին, որ այսպիսով իրագործուեց գիւղը վերջնականապէս հանրապետականացնելու ծրագիրը:

Գիւղապետի արտահերթ ընտրութիւնների անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս յայտնի է, առաջացաւ գիւղապետարանի շէնքի դիմաց Ապրիլի 2-ին Հրաչ Մուրադեանի առեղծուածային սպանութեան պատճառով:

Կիրակի օրը կայացած ընտրութիւնների նախնական արդիւնքներով՝ սպանուած գիւղապետի ընտանիքի աջակցութիւնը վայելող Վովա Սահակեանը 76 ձայնով պարտուել է անցած տարուայ Սեպտեմբերի 23-ի ընտրութիւններում Մուրադեանի հանրապետական մրցակից Արթուր Մուրադեանին:

Մուրադեանը այն ժամանակ 302 ձայնով պարտուել էր Հրաչ Մուրադեանին:

Սպանուած գիւղապետի եղ-

բայրը՝ Զոհրաբ Մուրադեանը, «Ազատութիւն» ռադիոկայանի հետ զրոյցում համոզմունք յայտնեց, որ «ընտրակաշառքի եւ ճնշումների գնով» հանրապետական թեկնածուին անցկացնելը «հրահանգուած» է եղել, որպէսզի այլեւս մարզպետին ըմբոստացող գիւղապետ չլինի: Հրաչ Մուրադեանը, ընտանիքի անդամների կարծիքով, կանգնած է եղել վերադարձների կոկորդին, էլ ենթարկուել:

Սպանուած գիւղապետի ընտանիքի անդամները նշում էին, որ եթէ իշխանութիւնները թողնէին, որ ընտրութիւնները ազատ եւ արդար լինէին, ընտրողների առաւելագոյն ձայներ ստացած թեկնածուն յաղթէր, գուցէ իրենց վրդովմունքը փոքր ինչ մեղմուէր: Բայց այս իրավիճակում ոչ միայն կասկածները խորացան, այլեւ սրուեց լարուածութիւնը գիւղում, մասնաւոր որ մինչեւ հիմա ընտանիքին յայտնի չեն սպանութեան դրդապատճառները: Այս գործով, չիշեցնենք, կայանաւորուել է նոյն գիւղի բնակիչ Արայիկ Պետրոսեանը, ով մեղադրուել է սպանութեան եւ ապօրինի գէնք կրելու մէջ:

«Էս տղան իրենով էր գործը չի արել, բռնան է պէտք մեզ, բռնը, հրահանգիչն է պէտք: Առաջին օրուանից կասկածել ենք, բայց հիմա վստահ ասում ենք», - ընդգծեց Զոհրաբ Մուրադեանը:

Հայաստանի իշխանութիւնները պետք է «լուրջ պարտաւորութիւններ ստանձնեն»

Արեւելեան գործընկերութեան քաղաքացիական հասարակութեան ֆորումի Հայաստանի ազգային պատֆորմի ղեկավար Բորիս Նաւասարդեանի համոզմամբ՝ Վիլնիւսում Ասոցացման համաձայնագրի նախատորագրման դէպքում Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է լուրջ պարտաւորութիւններ ստանձնեն:

Ըստ Նաւասարդեանի՝ ստորագրուելու դէպքում Հայաստանին կ'առաջարկուի բարեփոխումների յստակ օրակարգ բոլոր ոլորտներում, որոնց իրականացման պարագայում, օրինակ, գործարարները կարող են ազատ կերպով իրենց արտադրանքը արտահանել եւրոպական շուկաներ: Համապատասխան բարեփոխումների դէպքում կ'ազատականացուի նաեւ վիզային ռեժիմը Եւրամիութեան երկրների հետ: Ասոցացման պայմանագրի ստորագրումը նախատեսում է նաեւ ֆինանսական օգնութիւն Հայաստանին:

Այս ամէնը, նրա փոխանցմամբ, ենթադրում է, որ Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է լուրջ պարտաւորութիւններ ստանձնեն: Մասնաւորապէս, եւրոպական տնտեսական ընդհանուր գօտի մտնելու համար պէտք է ապահովել տնտեսական մրցակցային դաշտ, իսկ դա վախեցնում է Հայաստանի բիզնես եւ քաղաքական էլիտային, քանի որ գիտակցում են, որ այս անգամ ստանձնելու են այլ որակի պարտաւորութիւններ:

«Եթէ «Հագարամեակի մարտահրաւէր» ծրագիրը ենթադրում էր, որ կարելի է գումարները ստանալ, բայց իմիտացիոն բնոյթ տալ բարեփոխումներին, այստեղ դա չի ստացուելու: Որովհետեւ Եւրամիութիւնը հասկանում է, որ

Հայաստանի ազգային պատֆորմի ղեկավար Բորիս Նաւասարդեանի փակելով աչքերը կեղծ բարեփոխումների վրայ, նրանք վնասում են իրենց: Եւ պարզ է, որ այս իրավիճակում, երբ Եւրամիութեան հնարաւորութիւնները սող են, շատ աւելի լուրջ, շատ աւելի հետեւողական եւ խիստ վերաբերմունք է լինելու», - յատելեց նա:

Նա դժուարացաւ ասել՝ կը գնայ: արդեօք Հայաստանի իշխանութիւնները տնտեսութեան ազատականացմանը, մենաշնորհների վերացմանը. - «Որովհետեւ շատ առումներով մեր քաղաքական համակարգը կապուած է հենց մենաշնորհային դիրք ունեցող անձանց հետ, նրանք են այսօր մեր քաղաքական վերնախաւը, նրանք են որոշումներ կայացնողները»:

Հարցին, թէ ինչը կարող է ստիպել Հայաստանի իշխանութիւններին դէմ գնալ սեփական շահերին, Բորիս Նաւասարդեանն արձագանքեց. - «Դա առաջին հերթին գիտակցութիւնն է այսօրուայ շահի եւ ապագայի շահի: Կարելի է կենտրոնանալ այսօրուայ վրայ՝ չմտածելով վաղուայ մասին, եւ վաղը կանգնել կրախի առաջ»:

«Լրագրողների եւ լրատուամիջոցների նկատմամբ ճնշումներն ու խախտումներն աւելացել են».- Աշոտ Մելիքեան

Լրագրողների եւ լրատուամիջոցների նկատմամբ ճնշումներն ու խախտումներն աւելացել են: Այդ մասին, Յուլիսի 17-ին, մամուլի ասուլիսում նշեց Խօսքի ազատութեան պաշտպանութեան կոմիտէի նախագահ Աշոտ Մելիքեանը՝ ներկայացնելով ԽԱՊԿ 2013թ. Երկրորդ եռամսեակային զեկույցը (Ապրիլ-Յունիս): «Մենք բազմիցս արձանագրել ենք, որ ընտրութիւնների ընթացքում, երբ սրում է ներքաղաքական իրավիճակը, աւելանում է լրատուամիջոցների եւ լրագրողների նկատմամբ ճնշումը. այդ առումով՝ Երեւանի աւազանու վերջին ընտրութիւնները բացառութիւն չէին», - ասաց նա:

Մելիքեանի խօսքով՝ ընտրութիւնների օրը՝ Մայիսի 5-ին, արձանագրուել է 8 ճնշում, իսկ քարոզարշաւի ընթացքում 1 ֆիզիկական բռնութեան դէպք:

«2013 երրորդ եռամսեակում արձանագրուել է լրագրողների նկատմամբ ֆիզիկական բռնութեան 4 դէպք, ինչը 1-ով աւելի է նախորդ տարուանից: Լրատուամիջոցների եւ նրանց աշխատակիցների նկատմամբ ճնշումների քանակն այս եռամսեակում հասել է 21-ի, ինչը 11-ով աւելի է նախորդ տարուայ նոյն եռամսեակի համեմատ», - ասաց նա:

Մելիքեանի խօսքով՝ լրագրողների գործունէութեան այս խմբի միջադէպերից 8-ը տեղի է ունեցել Երեւանի աւազանու ընտրութիւնների օրը, իսկ 7-ը՝ վիրաւորանքի եւ զրպարտութեան նոր դատական գործեր են, միւս 6-ը, այլ բնոյթի ճնշումներ են, որոնցից նա

Խօսքի ազատութեան պաշտպանութեան կոմիտէի նախագահ Աշոտ Մելիքեան

օրինակ բերեց, որ երբ սպանուած գինձառաչողների ծնողները նրա դին փորձել են բերել կառավարութեան շէնքի մօտ, ուժային կառույցները լրագրողների աշխատանքը խոչընդոտել են:

Լրատուամիջոցների դէմ յարուցուած քրէական գործերի թիւը 13 է, որոնք եւս աւելացել են: Մելիքեանը նշեց, որ սա ամբողջական պատկերը չէ, քանի որ շատ յաճախ լրագրողներն ինքնուրոյն են փորձում հարթել խնդիրները:

Ինչ վերաբերում է տեղեկութիւններ ստանալու եւ տարածելու իրաւունքի խախտումներին, ապա այս տարուայ երկրորդ եռամսեակում ԽԱՊԿ-ն արձանագրել է 3 դէպք, ինչը 7-ով պակաս է նախորդ տարուայ երկրորդ եռամսեակի համեմատութեամբ:

Կոմիտէի նախագահը կոչ արեց, որ լրագրողներն իրենց բարձրութեան մէջ մնան եւ չիջնեն պաշտօնեաների մակարդակին:

Վարչապետը հանդիպել է Ազատութեան հրապարակում նստացոյց անող ազատամարտիկների հետ

Վարչապետ Տիրգրան Սարգսեանը հանդիպել է Ազատութեան հրապարակում նստացոյց անող ազատամարտիկներին: Այս մասին տեղեկացնում է կառավարութեան Տեղեկատուութեան եւ հասարակայնութեան հետ կապերի վարչութիւնը:

«Մեր նախորդ հանդիպումից յետոյ որոշակի աշխատանք է կատարուել ըստ գերատեսչութիւնների, եւ այսօր ցանկանում ենք անդրադառնալ բոլոր այն հարցերին, որ նախորդ հանդիպման ժամանակ բարձրացրել էիք, եւ քննարկենք, թե ինչ միջոցառումներ իրականացնելու առաջարկութիւններ ունենք», - նշել է կառավարութեան ղեկավարը:

Մասնաւորապէս, քննարկուել են ազատամարտիկների կարգավիճակի եւ ցուցակների ճշգրտմանը, կարգավիճակին համապատասխան

ծրագրերի իրականացմանը (բնակարանային ապահովում, բուժօգնութիւն, կրթութիւն, կոմունալ ծախսեր, կենսաթոշակներ եւ նպաստներ), հայրենասիրական դաստիարակութեանը, ազատամարտի վերաբերեալ թանգարանային գործունէութեանը եւ այլ խնդիրներին վերաբերող հարցեր:

Քննարկման արդիւնքում պայմանաւորուածութիւն է ձեռք բերուել, որ համատեղ աշխատանքային խմբերի շրջանակում ազատամարտիկները կը համագործակցեն պատասխանատու պետական մարմինների հետ՝ բարձրացուած խնդիրները բազմակողմանի քննարկելու եւ լուծման ընդունելի տարբերակներ մշակելու նպատակով: Վարչապետ Սարգսեանը նշել է, որ առաջարկուող լուծումները կը քննարկուեն կառավարութիւնում կայանալիք յաջորդ հանդիպման ժամանակ:

«Ժողովուրդ». Սամուէլ Բաբեանն անհետ կորել է

ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի նախկին հրամանատար Սամուէլ Բաբեանի գտնուելու վայրը տեւական ժամանակ է՝ շարունակում է անյայտ մնալ:

Յամենայնդէպս, երէկ, երբ «Ժողովուրդ»-ի թղթակիցն այցելել է Բաբեանի բնակարան, որդին՝ Անդրանիկ Բաբեանը, ասել է, թէ չգիտի՝ որտեղ է հայրը, եւ որ նրա հետ այս ընթացքում չեն էլ խօսել: «Ոչինչ չգիտեմ եւ ոչինչ ասել չեմ կարող», - խուսափողական պատասխան է տուել տղան:

Յիշեցնենք, որ Բաբեանը ժամանակին բիզնես սկսելու համար զրաւարել էր ոչ միայն իրեն ու զոքանչին պատկանող տները, այլեւ ընկերներին, այդ թւում՝ Երեւանի նախկին քաղաքապետ, ԱԺ նախկին փոխնախագահ Ալբերտ Բաղդեանի, ՍԴ անդամ Կիմ Բալբեանի տները: Սակայն կարճ ժամանակում բիզնէսը ձախողուեց, իսկ Բաբեանը Հայաստանից անհետացաւ:

ԼՈՒՐԵՐ

Freedom House. «Հայաստանը ընտրական գործընթացում առաջընթաց է գրանցել»

Հայաստանը շարունակում է մնալ այն պետությունների ցանկում, որոնք ունեն կիսավարչակարգական վարչակարգ: Այս մասին խօսում է «Freedom House» միջազգային իրավապաշտպան կազմակերպության «Անցումային շրջանի երկրներ» զեկոյցում:

Ընտրական գործընթացում առաջընթաց է գրանցում Վրաստանում եւ Հայաստանում, խախտումներ՝ Ռուսաստանում եւ Ուկրաինայում: Մինչդեռ Ադրբեջանն ազդեցություն է ընդդիմութեանը, Վրաստանում ու Հայաստանում անցկացուցել են նոր ընտրական օրէնքներին համապատասխան խորհրդարանական ընտրութիւններ: Ըստ այդմ, կարեւոր տեղ է յատկացնում թեկնածուների համար նախընտրական ռեալիտետների հաւասար հասանելիութեանը եւ լրատուամիջոցներում հաւասար լուսաբանմանը: Փաստաթղթում ընդգծում է, որ Հայաստանը իր դիրքը բարելավել է լրատուամիջոցների անկախութեան առումով, ինչպէս նաեւ դէպի առաջ 6 քայլ է գրանցել ժողովրդավարութեան վարկանիշում: Մասնագէտները Հայաստանում ժողովրդավարութեան մակարդակը գնահատել են 5.36, ինչը մի փոքր աւելի լաւ է նախորդ տարուայ ցուցանիշից: Ինչ վերաբերում է հարեւան

«Եթէ հրազեայ Յարութիւնեանը մեղաւոր է, գոն թող պատիժը կրի հայաստանում».- ասում են հարազատները

«Նոր Մոսկուայում» վթարը տեղի է ունեցել Յուլիսի 13-ին: Մանրաբար տեղափոխող «ԿամՈՁ»-ը մեծ արագութեամբ բախուել է ուղեւորատար ավտոբուսին: Տեսագրութիւնում երեւում է, որ բեռնատարի վարորդը փորձել է խուսափել վթարից՝ կտրուկ կերպով կողք թեքելով ավտոմեքենան: Ողբերգական միջադէպի արդիւնքում զոհուել է 18 մարդ, մօտ 50 մարդ տարբեր աստիճանի վնասուածքներով հիւանդանոց է տեղափոխուել: Հայաստանի քաղաքացի Հրաչեայ Յարութիւնեանը դատարան է տարուել կանացի ծողկաւոր խալաթով: Յարութիւնեանը Բոտլիկի սկի հիւանդանոցում էր, սակայն հետաքննութեան պահանջով՝ բժիշկները նրան դուրս են բերել դեղորայքային քնից: Նրան առանց սափրուելու, հողաթափերով եւ կանացի խալաթով դատարան են բերել:

Հրաչեայ Յարութիւնեան դատարանի մէջ

բոլորի համար եւ խոնարհում բոլորի առջեւ, չի կարող հայրենիքը կեանքի գնով պաշտպանած մարդը 18 մարդու կեանք խլել եւ հանգիստ ապրել: Պատկերացնում եմ իր վիճակը, պարզապէս խնդրում եմ, որ ինչ էլ որ լինի, արդար լինի», - ասաց Լիլիթ Յարութիւնեանը՝ յաւելելով, որ ըստ երեւոյթին վթարի պատճառը եղել է արգելակների անսարքութիւնը:

Քննչական մեկուսարանի հիւանդանոցում գտնուող 46-ամեայ Հրաչեայ Յարութիւնեանին, արդէն բանտ են տեղափոխել: Այս մասին Յուլիսի 17-ին, լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ յայտնեցին նրա հարազատները:

Հրաչեայ Յարութիւնեանի դուստրը՝ Լիլիթ Յարութիւնեանը նշեց, որ 20 տարուց աւելի է՝ հայրը մեքենայ է վարում, նա ընտանիքի լաւ հայր է, իր գործում՝ վարպետ, կամաւոր մասնակցել է արցախեան ազատամարտին, երեք ամիս առաջ մեկնել է Մոսկուա՝ արտագնայ աշխատանքի: Դուստրը ցաւակցեց վթարի հետեւանքով զոհուածների ընտանիքին: «Ես շատ լաւ գիտեմ ցաւն ինչ բան է, իմ հայրը աւելի լաւ է հասկանում դա: Գիտեմ, որ հայրս կարիք ունի հոգեբանի, ցաւում եմ

Բարեկամները նաեւ շեշտում են, որ Հրաչեայ Յարութիւնեանը մեքենան շրջելով փորձել է իր կեանքը վտանգի ենթարկելով փրկել այլոց կեանքը, ինքը դուրս չի եկել մեքենայից, այլ ինտերցիալի ուժով դուրս է թռել:

Ասուլիսից յետոյ Յարութիւնեանների հարազատները շարժուեցին Ազատութեան հրապարակ՝ հանդիպելու հացադուլ եւ նստացոյց անող ազատամարտիկների հետ: Հարազատները դիմում են բոլորին՝ օգնութեան խնդրանքով՝ շեշտելով, որ եթէ Հրաչեայ Յարութիւնեանը պատիժ պետք է կրի, գոն է կրի Հայաստանում:

«Չկայ հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ նախկին փոխադարձ վստահութիւնը»

Ռուսաստանից յայտնի քաղաքագէտ, «Ռեզնում» գործակալութեան նախագահ Մորդեստ Կոլերովը համոզուած է, որ Հայաստանը միանշանակ արդէն կատարել է իր ընտրութիւնը եւ ընտրել է եւրոպական ինտեգրման ճանապարհը: Ըստ Կոլերովի, սա սոսկ քաղաքական որոշում է եւ տնտեսական առումով չի կարող օգտակար լինել Հայաստանի համար, քանի որ եւրոպական շուկան բարդ վիճակում է, հայկական էլ շատ փոքր է: Բացի այդ, ինչպէս եւ Մաքսային միութեան անդամ երկրների հետ՝ Եւրամիութեան անդամ երկրների հետ եւս Հայաստանը չունի ընդհանուր սահման:

րասիական միութեան մաս կազմող Հաւաքական անվտանգութեան պայմանագրի կազմակերպութեան (ՀԱՊԿ) անդամ եւ սկսելով բանակցութիւնները Եւրամիութեան հետ՝ Երեւանը, ըստ Ռուսաստանի փորձագէտի, ցոյց է տալիս, որ «բաւարարուած չէ անվտանգութեան այն ծաւալով, որ նրան տալիս է ՀԱՊԿ-ը», եւ անվտանգութեան նոր երաշխիքներ է սկսկալում ոչ միայն Եւրամիութիւնից, այլեւ ՆԱՏՕ-ից:

Մորդեստ Կոլերովը համոզուած է, որ չի կարելի լինել Եւրամիութեան ասոցացուած անդամ եւ չանդամակցել ՆԱՏՕ-ին, ու նոյնիսկ ասում է, որ չի գարմանայ, «եթէ մօտակաջ տարիներին Հայաստանում դրուի ռուսական ռազմակալանի վաղաժամ դուրսբերման հարցը»:

ՀԱՊԿ-ում Հայաստանի անդամակցութեան մասին խօսելիս էլ ռուսաստանի փորձագէտը օգտագործում է «դեռ անդամակցում է» արտայայտութիւնը:

Չկայ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ նախկին փոխադարձ վստահութիւնը, եւ հենց այդ վստահութեան կորստի արդիւնք է համարում Կոլերովը Ռուսաստանի կողմից Ադրբեջանին հսկայական քանակով զէնքի վաճառքը:

«Այս պայմանագրով Ռուսաստանը խախտում է ուժերի հաւասարակշռութիւնը եւ բացի այդ զէնք է վաճառում մի երկրի, որն անընդհատ հանդէս է գալիս ռազմատենչ յայտարարութիւններով», - ընդգծում է ռուսաստանից քաղաքագէտը:

Ղուկասեանի փեսայի սպանութեան գործով ամբաստանեալի հայրը դատարանից հիւանդանոց է տեղափոխուել

Շիրակի մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանում, հարազատների պնդմամբ, Գիւմրիի նախկին քաղաքապետ Վարդան Ղուկասեանի եւ նրա կողմնակիցների կողմից ծեծի ենթարկուած Անիի տարածաշրջանի նախկին ոստիկանապետ Սամուէլ Սարգսեանը այժմ գտնուում է «Գիւմրի» բժշկական կենտրոնում:

Գիւմրիի նախկին քաղաքապետ Վարդան Ղուկասեան

Նա հրաժարուել է ամբաստանեալի փաստաբան Լուսինէ Սահակեանի հարցերին՝ ԳԳԻւմրիի նախկին քաղաքապետը յորդորել է դատարանին սրանով սահմանափակել իր հարցաքննութիւնը, հիմք ընդունել իր նախաքննական ցուցմունքը եւ ինքնակամ լքել է դատարանի դահլիճը:

Այնուհետեւ դատարանի նախարահում նա տեսել է ամբաստանեալի հորը, որտեղ էլ Սարգսեանի հարազատները պնդմամբ, Ղուկասեանը եւ նրա կողմնակիցները սկսել են հարուածներ հասցնել նախկին ոստիկանապետին:

«ՄԱՍԻՍ»Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ՅԱԶՈՂ ԴԱՆԳԱՆԱԿԱՅԻՆ ՆԱԽԱՃԱՇԸ

Սփիւռ. քահայ իրականութեան մէջ իր ուրոյն տեղն ունի Արեւմտեան Ամերիկայի Ս.Գ. Հնչակեան Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Մասիս» շաբաթաթերթը, որուն 33 տարիներու անխափան հրատարակութիւնը լաւագոյն գրաւականն է իր վաշեյած ժողովրդականութեան ու համակրանքին:

Այլ թերթերու նման մեր մամուլն ալ իր գոյութիւնը կը պարտի իր ընթերցողներու եւ համակրական շրջանակի նիւթաբարոյական նեցուկին ու անվերապահ աջակցութեան:

Վերոյիշեալ առաջադրանքով գօտեպնդուած «Մասիս»ի ուղեկից Տիւնայն Օժանդակ Միութիւնը անցեալ Կիրակի, Յունիսի 15ին, 2013, իր անմիջական շրջանակին համար, նախաճաշ «Պրանչ» մը կազմակերպուած էր Տէր եւ Տիկ. Ընկ. Վարդան եւ Ծովիկ Քէօրօղլեաններու վերանորոգուած բնակարանի պարտէզին մէջ: Հակառակ եղանակային տաք կլիմային ընտրանի հասարակութիւն մը իրենց տեղերը գրաւած էին արեւէն պատսպարուած սեղաններու շուրջ: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Ս.Գ.Հ.Կ.ի Կեդր. Վարչութեան նախագահ՝ Տէր եւ Տիկ. Ընկ. Սեդրակ Աճէմեան, ինչպէս նաեւ շրջանիս Վարիչ Մարմնի ղեկավարներ, տարբեր կառույցներու եւ վարչութեանց ներկայացուցիչներ եւ հիւրեր:

Ներկաներուն բարի գալուստի ջերմ խօսքերով ողջունեցին օրուան հիւրընկալներ՝ Տէր եւ Տիկ. Վարդան եւ Ծովիկ Քէօրօղլեանները: Այնուհետեւ խօսափողը յանձնուեցաւ ծանօթ հանդիսավար Ընկ. Ստեփան Յովակիմեանին, որ իրեն յատուկ գուարթախօսութիւններով ստեղծեց հաճելի մթնոլորտ մը:

Ձուլթակահար Մերուստան Մարգարեանի ազգային եւ մի-

ջազգային մեղեդիներու հնչուններու ներքեւ տեղի ունեցաւ Տիւնայն Օժանդակ Միութեան պատրաստած համադամ ճաշերու սպասարկութիւնը:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ պատշաճ յայտագիր մը: Խօսք առնելով Լենա Տէրտէրեան, իր ղեկավարած Տիւնայն Կազմակերպութեան անունով ողջունեց ներկայ հասարակութիւնը եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց միշտ աջակից ըլլալու «Մասիս»ի եւ ուղեկից մարմիններուն:

Իր ելույթին մէջ The Armenian Observer շաբաթաթերթի արտօնատէր եւ խմբագիր փրոֆ. Օշին Քէշիշեան շեշտը դրաւ հայ մամուլի եւ կազմակերպութեանց զօրացման եւ միասնութեան վրայ: Յորդորեց միութիւններուն աւելի շատ հաղորդագրութիւններ տալ իրենց գործունէութեանց մասին:

«Մասիս»ի գլխաւոր խմբագիր ընկ. Տօքթ. Արշակ Գագանճեան կարեւորութեամբ ընդգծեց հայ մամուլին եւ մասնաւորաբար՝ Հնչակեան մամուլին վերապահուած նշանակալից դերին մասին: «Մասիս»ի կարգախօսն է մնայուն

շեփորահարն ըլլալ հայ ժողովուրդի եւ Մայր հայրենիքի գերագոյն շահերուն, միշտ դատապարտելով բոլոր այն յոռի երեւոյթները, որոնք անյարիր են մեր սկզբունքներուն: «Մասիս»ը իր գոյութիւնը կը պահէ շնորհիւ իր ընթերցասէր հասարակութեան ցուցաբերած անվերապահ կեցուածքին: Յարգելի խմբագիր ընկերը բարձր գնահատականով անդրադարձաւ «Մասիս» շաբաթաթերթի շուրջ բոլորուած շարքային ընկեր-ընկերուհիներու եւ «Մասիս»ով խանդավառ ընթերցասէր հասարակութեան մասին: Անոնք թէ՛ նիւթապէս եւ թէ՛ բարոյապէս, գորավիզ կը կանգնին, անոր անխափան լոյս ընծայուած ապահովելու համար: Ընկ. խմբագիրը դիտել տուաւ, թէ անոր ապացոյցը մեր ժրջանի կանանց Օժանդակ Մարմնի կազմակերպած այսօրուան հանգանակային յաջող նախաճաշն է: Ձեր՝ հիւրերու, խանդավառութեամբ լեցուն ներկայութիւնն է: Այստեղ տիրող ընկերական ջերմ մթնոլորտն է, որ երաշխիքն է յաջող գործընթացի:

Եզրափակիչ խօսքով հանդէս եկաւ Ս.Գ.Հ.Կ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմնի ատենա-

պետ՝ ընկ. Գաբրիէլ Մոլոյեան: Ան շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրընկալներ Քէօրօղլեան ամուլին, «Մասիս»ի գլխաւոր խմբագիր ընկ. Տօքթ. Արշակ Գագանճեանին, ինչպէս նաեւ այն հոյլ մը նուիրեալներուն, որոնք մեծ գոհողութեամբ եւ սիրայօժար կերպով ու ճշդապահութեան կ'աջակցին մեր օրկանի «խոհանոց»ային այլազան աշխատանքներուն: Ընկ. Գ. Մոլոյեան մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ մեր թերթի աշխատակիցներուն, հովանաւորողներուն եւ նուիրատուներուն:

Սոյն հանգանակային նախաճաշի ընթացքին մերթ ընդ մերթ տեղի ունեցան սրտաբուխ նուիրատուութիւններ «Մասիս»ի բարգաւաճման ֆոնտին, գոյացնելով կոկիկ գումար մը:

Տեղւոյն վրայ գործադրուեցաւ նաեւ զեղարուեստական յայտագիր մը մասնակցութեամբ Լենա Մանուկեանի, Յարութ Տէր Դաւիթեանի եւ Արթըր Քէօրօղլեանի:

Գնահատելի ձեռնարկ մը, որ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց թէ ներկաներուն եւ թէ կազմակերպիչներուն:

Յրեաները առաջինը պէտք է ըլլան ճանչնալու Հայոց ցեղասպանութիւնը

Շարունակուած էջ 1-էն

շնորհաւորած է «Անընդունելի Անտարբերութիւն» գիրքի հայերէն հրատարակման առթիւ եւ շնորհակալութիւն յայտնած է Եաիր հոլոռոնին՝ կատարած անգնահատելի աշխատանքին ու վաստակին համար:

Եաիր հոլոռոն շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստան այցի այս մի քանի օրերուն հայ ժողովուրդի կողմէ իր նկատմամբ ցուցաբերուող սիրոյ եւ գնահատանքին համար: Ան ըսած է, որ այդ ամէնը իրեն ուժ կու տան իր հետագայ պայքարին համար: Պատմաբանը ըսած է, թէ ինք կը կիսէ հայ ժողովուրդի կրկնակի ցաւը.

առաջինը՝ ցեղասպանութեան ենթարկուելու, երկրորդը՝ այդ ահաւոր ոճրագործութեան նկատմամբ ուրացման քաղաքականութեան համար, որու դէմ ինքը եւ յառաջադէմ մտաւորականութեան շարք մը ներկայացուցիչներ կը պայքարին:

Եաիր հոլոռոնի համոզմամբ, հրեաները պէտք էր ըլլային առաջինը եւ ճանչնային Հայոց ցեղասպանութիւնը: Ան ըսած է թէ, իր երկրի քաղաքացիական հասարակութեան մէջ այս հարցով վերջին տարիներուն զգալի դրական փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են եւ յոյս յայտնած է, որ այդ կ'անդրադառնայ նաեւ իրականացուող քաղաքականութեան վրայ:

Հայաստան համաձայն չէ Թուրքիոյ կողմէ Լեռնային Ղարաբաղի հարցի միջամտութեան

Շարունակուած էջ 1-էն

ին հանրութիւնը հարց տայ իրեն՝ ինչո՞ւ ատրպէյճանական հողերու 20 տոկոսը մինչ օրս կը մնայ գրաւուած»: Ան նաեւ շեշտած է, որ Միւնսկի խումբի անդամ բոլոր երկրները, որոնց շարքին Թուրքիա, պէտք է ակտիւ մասնակցութիւն ունենան այս խնդրի լուծման գործընթացին:

«Առանց ատրպէյճանական հողերու ազատման՝ անհնար է Հարաւային Կովկասի մէջ խաղաղութիւն ու կայունութիւն հաստատել», ըսած է Թուրքիոյ արտաքին գործոց նա-

խարարը, աւելցնելով, որ Թուրքիա եւ Ատրպէյճան այս հարցով սերտօրէն կը համագործակցին իրար հետ:

Ատրպէյճանի արտաքին գործոց նախարարը եւս հրապարակաւ դժգոհութիւն յայտնած է Միւնսկի խումբի աշխատանքին՝ պնդելով, թէ Պաքուն որեւէ յառաջընթաց չի տեսներ կարգաւորման գործընթացին մէջ:

Մամեղեարով միաժամանակ ըսած է, որ պաշտօնական Պաքուն կը սատարէ կարգաւորման շուրջ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի նախագահներու միջեւ հանդիպում կազմակերպելու գաղափարին:

<p>Bedros S. Maronian 818/500-9585</p>	<p>Siamanto B. Maronian 818/269-0909</p>	
<p>SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975 <i>More locations and more ways to service your insurance and financial needs</i></p>		
<p>6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048</p> <ul style="list-style-type: none"> • Life Insurance • Health Insurance • Group & Individual • Long Term Care • Disability 	<p>805 East Broadway Glendale, CA 91205</p> <ul style="list-style-type: none"> • Estate Planning • Will & Living Trust • Full Annual Review • Mortgage Protection • College Planning 	

A.B.A. INSURANCE SERVICES

Insurance coverage can help you financially!
Ապահովագրութիւնը ԱՕհրաճեղս է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

Seniors 65 & Up Medicare Supplements • Insurance • Prescriptions Drugs RX • Benefits

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԹԻԿՈՒՆՔՈՒՄ ԹԱՔՆՈՒԱԾ

ՍԱՄՈՒՒՆ ԿՈՍՏԵԱՆ

Բոլոր առումներով հայ-ատրպեյցիական պատերազմը շարունակվում է եւ հակամարտութիւնը կարգաւորելու միջազգային հանրութեան բոլոր ջանքերն ու յոյսերն ընդամէնը պտոյտ են կախարդական շրջանակի մէջ: Առայժմ առաւել հաւանականը շրջանակի էլ աւելի նեղացումն է, քանի որ թուրքական հեռուստալիքին տուած հարցազրոյցում իլհամ Ալիեւը՝ հաւատարիմ իր բարձրագոյ ոճին, չի գլացել կրկին յայտարարելու, որ Ատրպեյցիանը երբեք թոյլ չի տայ, որ պէտք է «Ատրպեյցիական հողերում երկրորդ հայկական պետութիւն ստեղծուի»:

Ահա այսօրուայ Ատրպեյցիանի իրական նկարագիրը՝ ազրեայի եւ չհանդուրժող, մնացած ամէն ինչը նոյնների շարքից են: Եւ ինչի որ պայմանաւորուած չէ միայն Ղարաբաղեան հակամարտութեամբ: Այդ երկիրը աւելի հեռահար յաւակնութիւններ ունի: Վերջերս ազրեայի մէջ ընդհանուր քննարկում էր երկրի անունը փոխելու հարցը: Ազրեայի պատգամաւորները առաջարկում էին Ատրպեյցիանը վերանուանել Հիւսիսային Ատրպեյցիան, որի պարագայում պիտի ենթադրուէր նաեւ Հարաւային Ատրպեյցիանի գոյութիւնը, որը, ըստ ազրեայի, պարսկական Ատրպատական էր լինելու: Նպատակը որքան էլ քոյարկուած, հասկանալի է...

Թուրքիա դատապարտած է Աղուան Յովսէփեանի յայտարարութիւնը՝ հողային պահանջնու մասին

Ծարունակուած էջ 1-էն

քին հնչեցուցած յայտարարութիւնները:

«Նման բարձր դիրք գրաւող պաշտօնեայի նման յայտարարութիւնները այդ երկրէն ներս տիրող ինդրայարոց տրամադրութիւններու արտացոլումն են: Այդ մօտեցումները կը վերաբերին ինչպէս թուրքիոյ տարածքային ամբողջականութեան, նոյնպէս ալ թուրք-հայկական յարաբերութիւններուն: Անոնք նաեւ կը հակասեն այն պարտաւորութիւններուն, որ ստանձնած է Հայաստանը միջազգային կազմակերպութիւններու առջեւ՝ որպէս ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԿ-ի անդամ պետութիւն: Պէտք է յստակ ըմբռնել, որ ոեւէ մէկը չի կրնար հողային պահանջներ ներկայացնել թուրքիային», - ըստած է թուրքիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան իստանակի՝ Յուլիս 12-ին տարածած յայտարարութեան մէջ:

Յուլիս 5-ին Երեւանի մէջ կազմակերպուած Հայ Իրաւաբաններու Միջազգային Համաժողովի ընթացքին Աղուան Յովսէփեան յայտարարած էր. - «Իմ խորին համոզմամբ՝ Յեղասպանութեան գոհերի ժառանգները պէտք է նիւթական փոխհատուցում ստանան, Հայ եկեղեցուն պէտք է վերադարձուեն թուրքիայի տարածքում հրաշքով կանգուն մնացած եկեղեցիները եւ եկեղեցապատկան հողերը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը պէտք է ստանայ իր կորցրած տարածքները»:

Ինչ իմանաս վաղն իրադարձութիւններն ինչպէս կը դասաւորուեն եւ հնարաւոր կը լինի քննարկել արդէն երկու ատրպեյցիանների միաւորման հարցը: Եւ չնայած իրանը ազրեայիին զգուշացրել է հեռու մնալ նման արկածախնդրութիւնից, նոյնիսկ սպառնացել է հակառակ պարագայում Ատրպեյցիանը միացնել իրանին, միեւնոյն է, ազրեայիները, քնած թէ արթմնի, իրենց ուղեղներում շարունակում են մերսել այդ գաղափարը: Նոյնն է եւ Արցախեան հակամարտութեան դէպքում: Ուրիշի տարածքի վրայ աչք գցողը հազիւ թէ ընդունի երբեմնի իր մի հատուածի իրենից անջատուելը, մանաւանդ եթէ այդ հատուածը հայկական է: Ուստի հակահայ քարոզչութիւնը ոչ միայն շարունակուելու է, այլեւ աւելի քստմնելի դրսեւորումներ է ունենալու:

Պատերազմն իսկապէս չի աւարտուել: Պարզապէս ազրեայիները պարտուելուց յետոյ աւելի զգուշաւոր են դարձել եւ որոշել են անմնացորդ ապաւինել թուրքական ռազմավարութեանը, որն է՝ յարձակուելը, եթէ 100 տոկոսով

վստահ են, որ յաղթելու են, այսինքն՝ եթէ ամէն հարցում քոզերազանցութիւնը մի քանի անգամ աւելի է հակառակորդից: Նոյն հարցազրոյցում Ալիեւը շարունակում է. «Մեր հողերն ինչպէ՞ս կարող են օկուպացուած մնալ...

Դա անհնար է, իւրաքանչիւր օր, իւրաքանչիւր ամիս, իւրաքանչիւր տարի Ատրպեյցիանի բնակչութեան թիւն աճում է, իսկ Հայաստանինը նուազում: Հայաստանը պէտք է կանխատեսումներ անի առաջիկայ 5-10 տարիների համար, որպէսզի տեսնի թէ 5-10 տարի անց ինչպիսին է լինելու ուժերի յարաբերակցութիւնը»: Իսկ թուրքական դիւանագիտութիւն, պարզապէս զարմանալի է, թէ նման բացայայտ մերժողականութիւնից յետոյ ինչի շուրջն են բանակցում ԵԱՀԿ խմբի համանախագահներն ու երկու երկրների նախագահները: Եթէ ազրեայիները երբեւիցէ չեն ընդունելու արցախցիների ինքնորոշման իրաւունքը, ապա ո՞րն է այդ անպտուղ բանակցութիւնների նպատակը:

Մի՞թէ այդ բոլորը ընդամենը հրադադարը երկարաձգելու համար է: Եւ վերջապէս, եթէ ազրեայիները, այսպէս թէ այնպէս, պատերազմելու են, որի մասին

խօսում են իշխանական բոլոր մակարդակներում, քանի որ Արցախը երբեք չի համաձայնելու նրանց ենթակայութեան տակ վերադառնալ, ապա ինչի՞ համար են միջազգային հանրութեան հակամարտութիւնը խաղաղ ճանապարհով լուծելու վիրտուալ ցանկութիւնները: Պարապ խաղ է այսպէս շարունակելը, թատերական բոլոր ժանրերը ներառած ներկայացում: Մի քանի օր առաջ Նախիջևանում իրանի, Թուրքիայի եւ Ատրպեյցիանի արտգործնախարարների հանդիպմանը Ատրպեյցիանը կրկին կողմ էր տարածաշրջանային խաղաղ համադրուածակցութեանը, ինչը միջազգային հանրութեանը ազրեայիների մատուցած հերթական բլեֆն էր: Նման բլեֆները շարունակուելու են: Իրականում ազրեայիները պատրաստուած են պատերազմի:

Ժամանակի թիկունքում թաքնուած, աւելի շուտ դարան մտած, սպասում են իրենց «աստեղային» ժամին, վստահ, որ ժամանակն իրենց «դաշնակիցն» է: Նման ինքնավստահութեան աղբիւրը նաւթադոլարներն են, ինչը ազրեայիներին ստիպում է մտածել, թէ կարող են ժամանակին էլ կաշառել:

Ժողովուրդային Հասարակական
«ՔՍԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ»

Կազմակերպութեամբ՝
Ս.Դ.Հ.Կ. Փարամագ եւ Արսէն Կիտուր
 մասնաճիւղերու

Կը ցուցադրուի՝
Պոլսոյ մէջ Հնչակեան 20 Նախատակներու կախաղան բարձրանալուն 98-րդ տարեդարձի ձեռնարկներու տեսանկարը

Քաղաքական Մեկնաբանութիւն՝
Ընկ. Գրիգոր Խոտանեան
 (Անդամ Ս.Դ.Հ.Կ. Կեդրոնական Վարչութեան)

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 25 Յուլիս, 2013
 Հ.Կ.Բ.Մ.ի Կարօ Սողանալեան Սրահէն Անրս
 1060 N. Allen Ave., Pasadena, CA - Երեկոյեան ժամը 8:00-ին

Գեղարուեստական Յայտագիր Մուտքը Ազատ

ԵԳԻՊՏՈՍ... ԱՌԱՆՑ ՄՈՒՐՍԻԻ

ՄԱԳՕ ԱՐԵԱՆ

Եգիպտոս Բաղաքացիական պատերազմի սեմին

3 Յունիսին ի վեր ինչ որ ցույց կը տրուի արբանեակային կայաններու ալիքներէն չի խօսիր այն մասին որ Եգիպտոսի ժողովուրդը յաղթանակ տարածի դերին մէջ է: Աւելին Մոհամատ Մուբարիի իրաւական նախագահի դերէն «բռնի» կերպով հեռացումէն ետք անցած են 96 ժամեր ու տակաւին կիրքերը չեն խաղաղած Եգիպտոսի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Գահիրէ, Աղէքամադրիա, Ասյուտ եւ Սինայ բեմադրափայլ են բախումներու: Կան առնուազն յիսուն գոհեր ու մինչեւ այս յօդուածին աւարտելը կամ լոյսին տրուելը մտահոգութիւն բառը քիչ է նկարագրելու համար Եգիպտոսի այլալուծած պատկերը: Մինչ ԱՄՆ եւ Եւրոպական ազդեցիկ երկիրներ հանդարտութեան կոչեր կը հնչեցնեն, Եգիպտոս կը մտնէ նոր հանգրուան մը, որ պիտի յատկանշուի անսպասելի, թերեւս վտանգաւոր, յղի ու ծանր դիպաշարով: Նոյն առումով լրատուական աղբիւրներ չեն վարանիր ըսելու, որ քաղաքացիական պատերազմի վտանգը առկայ է: Իրավիճակը սուր է, որովհետեւ Եգիպտոսի մէջ պայքար տանող քաղաքացիական հասարակութիւնը որ «Երեսուն Յունիս» անունով հանդէս եկաւ արագ գործողութիւններով գրաւեց հրապարակը եւ բանակին միջնորդութեան ապահովելով փակեց հեռանկարային լուծումի մը բոլոր կարելիութիւնները: Վերադառնալով Քաղաքացիական պատերազմի վտանգներուն կարելի է ուրուագծել, որ հանրութեան մէջ ուղղահայեաց ջրբաժանմանը կրնայ ծառայել որ բախումները զարգանան եւ տարբեր ձեւ ստանալով դառնան աւելի համապարփակ:

Կողմերէն մէկը պարտուած է: Ու արդար պիտի չըլլայ ըսել որ ժողովուրդի կամքով սկիզբ առած հաւաքներու, մեծածաւալ ցույցերու, բողոքի ելուցներու աւարտը եղաւ շատ բնական ընթացքով: Իշխանութիւնը ոչ թէ սխալներ գործեց այլ սպասումով, հանդարտութեամբ, նոյնիսկ ձեռնածալ կերպով դիմաւորեց փողոցէն մինչեւ «Ալ Մուհաթիրին» պալատ ուղողող ուժգին փոթորիկը ու տակաւին մեզմէ շատեր «Եու թյուպ» ի ալիքով տեսանանգոր նախագահ Մուբարի, որուն գրասենեակը փութացած ամբոխը կրնար նոյնիսկ սպաննել գինք:

Այս գործողութիւններուն դիմաց է, որ կարելի է խօսիլ քաղաքացիական պատերազմի որոշ տրամադիր զարգացումներու մասին պարզ անոր համար, որ կողմերէն մին պարտուած դուրս եկաւ եւ յառաջիկայ օրերուն կրնայ լուրջ հակահարուածի մը մասին մտածել:

Մուբարի գոհ... թէ Դահիճ Պարզ է որ Մուբարի 25 Յունուար 2011-ին սկսած յեղափոխութեան «օրկանիք» պտուղն էր: Բանտի մէջ իր անցուցած օրերուն համբաւով, ուսեալ, լուսաւորեալի եւ «Եգիպտոսի փրկիչ» ի կերպարով իշխանութեան գլուխ հասած Մոհամատ Մուբարի մեծ սխալներ գործեց ու

այդ սխալներէն կարեւորագոյնը երկրի մամուլին, եւ անոր կարգ մը ներկայացուցիչներուն, թերթերուն ու նոյնիսկ կայաններուն դէմ բացուած անողոք պայքարն էր, որ գինք նետեց Եգիպտոսի ժողովուրդին ատելութեան որոգայթին մէջ: Եգիպտոսի ժողովուրդը օտարուեցաւ իրմէ: Դարձաւ ծաղրի առարկայ: Եգիպտացիները երբեք պիտի չուզէին, որ մէկ օրէն միւսը ծայրայեղ իսլամի զգեստը հագնիլ: Անոնք կ'ուզէին աշխարհին ու արաբներուն ներկայանալ որպէս իսլամներ բաց ոչ իսլամիստներ: Այս հանգամանքն էր, որ դժուարացուց «Իսլամ եղբայրներ» շարժումի դերը տարբեր ոլորտներու մէջ: Մուբարի այս իրավիճակին մէջ էր, երբ ցաւեցնող կամիթներ ըրաւ տասը միլիոն հաշուող Ղապտիներուն, երբ երկրի խորհրդարանէն ներս Քրիստոնեաներու հանդէպ որոշ ծաղրի տեսարաններ բեմադրուեցան: Այս բոլորը կ'ուզային մէկ տեղէ: Պարզ էր «Իսլամ եղբայրներ» երկար տարիներու անցեալ ունէին երկրէն ներս: Անոնք բանտի, գրկուածութեան, պատժուածի հոգեվիճակին մէջ աճած, այդ երեւոյթներով սնուած քաղաքական շարժումի անդամներ էին, ու պատրաստ չէին իշխանութեան գլուխ անցնելու: Բացի ատկէ Մուբարի իր իշխանութեան գլուխ հասնելէն ետք թերեւս քիչ մը գինովցած փորձեց իր ուսերուն դնել Արաբական աշխարհի գերագոյն առաջնորդի բեռը: Հերթաբար ան միջամուխ եղաւ Համասի եւ Ֆաթհի միջեւ առկայ տարակարծութիւնը հանգուցալուծելու, յետոյ ԱՄՆ-ի աղերսները հաշուի առնելով միջամտեց, որ Կազախի տագնապը լուծուի: Անխախտ պահեց Իսրայէլի հետ կնքուած «Քէմփ տէյպիտ» ի համաձայնագիրը եւ այսպիսով ան տիրացաւ «Միահեծան արքայ» ի աթոռին: Սակայն գինովութեան պատճառով գլխացաւանքը աւելի ծանր էր: Եւտով անոր կեցուածքները ժխտական առերա մը ստեղծեցին իր շուրջ յատկապէս Մալիի ծայրայեղ իսլամիստները պաշտպելու իր կեցուածքին պատճառով: Մուբարի վերջին ուժեղ յայտարարութիւնը Ասատեան ընթացիկ դէմ իր ունեցած ամէնէն ծայրայեղ կեցուածքին բնորոշ ելուցին էր, որուն համար ան նոյնպէս քննադատութեան արժանացաւ: Բացի ասոնցմէ ան երկրին մէջ անհրաժեշտ եւ սպասուած բարեփոխումներու պահանջը անտեսելով անտեսեց: Աւելին Մուբարի շարունակեց իր նախորդի Հիւանի Մուպարաքի ընտրած ուղիով քալել այն իմաստով որ փորձեց իր կուսակցական ընկերները տեղաւորել երկրի կարեւորագոյն «փոսթ»երուն վրայ: Ու աւարտին նոյնիսկ իր մակարդակը իջեցուց մինչեւ ամէնէն խոր տեղերը, երբ որոշեց ամէն գնով պատժել իր դէմ արտայայտուող թերթերն («Րոզ էլ Եուսէֆ») ու լրագրողները (Պասէմ Եուսէֆ):

Ամերիկեան հաշուարկներ «Լոս Անճելաս թայմ»-ը իր վերջին հրապարակումներէն մէկուն մէջ մանրամասնօրէն վերլուծած է Եգիպտոսի մէջ կատարուող դէպքերը: Այս մասին թերթը կարեւոր հարցադրոյց մը կա-

տարած է ամերիկեան դիւանագիտութեան փորձագէտ՝ Միշէլ Տիոնի հետ որ մինչեւ վերջերս Եգիպտոսի հարցերով Ամերիկեան դիւանագիտութեան ամէնէն անուանի փորձագէտներէն կը համարուի: Այս առումով Տիոն ըսած է՝ թէ Ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուները շատ դանդաղ շարժեցան Եգիպտոսի վերջին մէկ տարուան քաղաքական բեմահարթակին վրայ ու անոնք չուզեցին Մուբարի զգուշացել, որ սխալ հունի վրայ է: Թերթի այս հրապարակումէն բացի տարբեր աղբիւրներ խօսած են Ամերիկեան դերին անկումին մասին յատկապէս որ Պարաք Օպամա ի վարչախումբը ոչ միայն Եգիպտոսի այլ ամբողջ միջին արեւելքի մէջ «աղքատ մերձաւոր» ի դեր կը կատարէ: Բացատրեմ. Ամերիկեան միջամտութիւնները այսօր միջին արեւելքի մէջ այնքան մը նօսրացած են որ նոյնիսկ Սուրիական գետնի վրայ Սուրիոյ ընդդիմութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը ինկած է ճահճային վիճի մը մէջ. հանգրուանի մը որ մեծապէս կարիքն ունի Ամերիկեան նեցուկին: Միջին արեւելքէն դուրս, Արաբական աշխարհէն հեռու, Ռուսիոյ կամ Եւրոպայի մօտ կայ այն կարծիքը որ ամերիկեան քաղաքականութիւնը այդ շրջաններուն մէջ մեծ դերակատարութիւն ունի բաց ճշմարտութիւնը այլ է: Ամերիկեան շուարածութիւնը ինչպէս Սուրիոյ այսօր եւս Եգիպտոսի մէջ մեծ աւերներ կրնայ գործել: Հիմա Պարաք Օպամա ըէալ կերպով մշակուած քաղաքականութեան մը տէրը չէ: Տակաւին Լիբանանեան «Ալ Ջումհուրիա» թերթը վերլուծական մը տալով այս մասին գրած է, թէ Օպամա կը կիրառէ win-win քաղաքականութիւն: Այսինքն մէկ կողմէ կը խօսի Ամերիկեան Եգիպտոսին ուղղուած օժանդակութիւնները կրճատելու մասին ու միւս կողմէ անընդունելի կը համարէ բանակին կողմէ «բռնի» կերպով Մուբարիին իշխանութիւնէն հեռացնելու երեւոյթը: Մէկ կողմէ կ'ուզէ հաւատալ որ Մուբարի հաւատարիմ գործընկեր է ու իսլամներուն մէջ ամէնէն վստահելին, միւս կողմէ ի տես Եգիպտական հրապարակները լեցուցած ամբոխներուն ափ ի բերան մնալով կը շարունակէ պահել իր քար լուծութիւնը: Այսինքն այս բոլորէն անդին պարզ է, որ Ամերիկեան ձախող դերի բեմադրութիւնը կրնայ շրջանը տանիլ նոր դասաւորումներու կամ զարգացումներու, որմէ անմասն չեն թուրքիան, Յորդանանը եւ Լիբանանը: Սուրիոյ մէջ արձա-

նագրած իր տեղատուութիւնէն ետք Ամերիկա կը գիշի իր դիրքերը Եգիպտոսի մէջ: Եթէ այս վերլուծման փորձը ամբողջական չէ, առնուազն այս հանգրուանին ճշգրիտ է, որովհետեւ մանաւանդ Պարաք Օպամայի մօտ առաջուան վճռակամութիւնը բնաւ երեւելի չէ ու այդ մէկը կը բացատրուի մէկ իրականութեամբ որն է՝ Պարաք Օպամա իր երկրորդ ու վերջին նստաշրջանը կ'ուզէ աւարտել առանց չաւելեալ արեան մեծ հեղումներու կամ պատերազմական մեծածախս մուրհակներ վճարելու:

Բաղաքացիական շարժումի յեղափոխութեան ամրոցը. «Ալ Թահրի» Դրապարակ Եգիպտոսի վերջին զարգացումները ցույց տուին որ «Արաբական գարնան» Եգիպտական հնոցը պատրաստ է արագ դէպքերով, անկիւնադարձային հոլովոյթներով եւ մեծ ցնցումներով հանդէս գալու: « Յունիս երեսուն», «Թամարոտ» եւ այլ շարժումներ ընդամէնը մէկ ամսուան մէջ աճեցան եւ հրապարակ գալով կացութիւն ստեղծեցին: Երեւելի է որ այս շարժումներուն հեղինակները բոլորն ալ երիտասարդ անփորձ երիտասարդներ էին, որոնց մէկտեղումը կրնայ երկար շտեղել: Տիրող այս իրավիճակին մէջ Եգիպտոսի սահմանադրութեան նախագահ Ատլի Մանսուր, որ երկրին ժամանակաւոր ղեկը ստանձնեց ճարպկօրէն յայտարարեց, որ կ'ուզէ համագործակցիլ այս շարժումներուն հետ ու աւելի հեռու երթալով նոյն սեղանին հրաւիրեց Եգիպտոսի ամէնէն բազմաթիւ շարժումներէն համարուող «Նուր» աւլաֆիստ շարժումի անդամները: Այս վերաբերմունքը մտածել կ'ուտայ երկու կարեւոր հանգամանքներու մասին: Առաջին որ՝ Եգիպտոսի դատական մարմինները բանակին ահանջին բաներ փափսայով արդէն պատրաստ են երկրի ղեկը ստանձնելու ու յաջորդ նախագահին անուան շուրջ մտածելու: Երկրորդ որ՝ քաղաքացիական շարժումի կերպարանքով հանդէս եկած երիտասարդները վաղը կրնան արդէն հեռացուիլ հրապարակէն: Այս բոլորը տարուան մը կտրուածքով եղած իմպրումներու արդիւնքն են ու այնպէս թող չթուայ որ Գահիրէի «Ալ թահրի» հրապարակը միլիոններով լեցուցած այդ շարժումները կարճ հանգրուանի մը ծնունդն են այլ երկար, լուռ եւ տքնաշան աշխատանքի արդիւնք: Ուրեմն կը մնայ հարցումը, եթէ Ատլի Մանսուր բանակի քատրա-

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅԻՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԲՆՈՐՈՇ ՏԱՐԵՐՈՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԻԱՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս գիտական աննախընթաց աշխատանք մը հրատարակելով էջ յայտնի ճարտարապետ վարուժան Ազգեհիրյանի արժեքաւոր ուսումնասիրութեամբ՝ «Հայ-իտալական ճարտարապետական Առնչուութիւններ» անունով, տպուած երեւան, 2012ին: Հայ ճարտարապետութեան նուիրուած այս գիտական աշխատանքին գնահատականներկայացումը պատշաճ ձեւերով մը հանրութեան պիտի ներկայացուի՝ Հինգշաբթի, Օգոստոս 1, 2013ի երեկոյեան, Կլեմտէի Հանրային Գրադարանին մէջ՝ կազմակերպութեամբ Գալիֆորնիայի Հայ Գրողներու Միութեան:

ՏԱՃԱՏ Ծ. ՎՐԴ. ԵՄՐԱՍԵԱՆ

Ճարտարապետ Վ. Ազգեհիրյանի մասնագիտական այս ուշադրաւ ուսումնասիրութիւնը կու գայ փաստելու Հայկական ճարտարապետութեան բացայայտ եւ անժխտելի ազդեցութիւնը, ներգործութիւնը անգլ. (impact) իտալական եւ եւրոպական եկեղեցական ճարտարապետութեան վրայ:

Պատմական եւ մշակութային ո՛րեւէ երեւոյթ կարելի չէ նկատել իբր վայրկեանի մը ծնունդը: Պատմութիւնը յաջորդականութիւն մը չէ իրարմէ անջատ եւ անկախ երեւոյթներու:

Ընդհանրապէս, երբ իտալիոյ կամ Հայ-իտալական մշակութային կապերու եւ փոխյարաբերութիւններու մասին կը խօսուի, մտքի առջեւ ներկայացող առաջին անունը Միխիլար Վրդ. Սեբաստացին է՝ Վենետիկի մէջ կայք հաստատած իր Միաբանութեամբ, 1715 թուականին:

Ստոյգ է, որ Միխիլար Վրդ. Սեբաստացին շատ առաջ, իտալիոյ մէջ գոյութիւն ունեցեր են Հայ Գաղութիւնը: Յիշելի է, որ Հայ Գիրքի առաջին տպագրութիւնն ալ տեղի ունեցեր էր նոյն Վենետիկ քաղաքի մէջ՝ 1512-1513 թուականներուն: Մեկնելով պատմական տուեալներէ, մեր նպատակն է հակիրճ կերպով մակերես բերել այդ գաղութներուն ընդհանուր պատկերը՝ Հայ-իտալական մշակութային փոխյարաբերութիւններու, ինչպէս նաեւ Հակական ճարտարապետութեան բնորոշ տարրերու ազդեցութեան եւ ներկայութեան տեսակետէն:

Իտալիոյ Հայ Գաղութներու մասին երբ կը խօսուի, լաւ պիտի ըլլայ նկատի ունենալ Միջնադարեան իտալիոյ քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային ընդհանուր վիճակը, որպէսզի աւելի հեշտ ըլլայ գետեղել Հայերու ներկայութիւնը տեսնել եւ ըմբռնել մշակութային կապերը եւ յատկապէս Հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը իտալիոյ Միջնադարեան ճարտարապետութեան վրայ:

Իտալիոյ ժողովուրդը, ամբողջ Միջին դարու տեւողութեան եւ անկէ ետք ալ, տակաւին երկար ժամանակ իր գոյութիւնը շարունակած է յաճախ իրարու մըցակից Նահանգներու եւ Հասարակապետութիւններու բաժնուած:

Իտալիոյ պատմութեան մէջ, Զ-Ժ դարերը, արշաւանքներու, ասպատակութիւններու, օտար տիրակալութիւններու եւ ներքին պայքարներու շղթայ մը եղած է: 476 թուականին, Հռոմէական Կայսրութեան անկումով, իտալիա կ'ենթարկուի Գոթերու, Բիւզանդացիներու եւ Լոնկոպարտներու տիրապետութեան: Սակայն, բիւզանդացիները լիովին չեն հեռանար իտալիայէն: Իտալիոյ հարաւային մասին մէջ՝ Սիկիլիա Կղզին, Փոլ-

իա եւ Գալապրիա Նահանգները, իսկ հիւսիսային բաժինին մէջ՝ Հռաւեննա քաղաքը եւ անոր շրջակայքը կը մնան բիւզանդական գաւառներ:

Լոնկոպարտներու իշխանութեան վերջ կու տան Փրանկները, գրաւելով Հռաւեննայի բիւզանդական հողերը: Իսկ Փրանկներու կայսրութիւնը կը քայքայուի 888 թուին: Թ. դարուն, Սիկիլիա Կղզին, ելլելով բիւզանդացիներու ձեռքէն՝ կ'անցնի արաբական տիրապետութեան տակ, որուն ենթակայ պիտի մնայ ամբողջ երկու դարեր:

Քաղաքական այս յեղաշրջումներուն զուգահեռ՝ իտալիոյ մէջ ալ կը հաստատուի աւատապետական վարչաձեւը կամ դրութիւնը (անգլ. feudalism): Հռոմէական քաղաքներու շքեղ ու ծաղկուն վիճակը այլեւս յիշատակ մըն է միայն: Երկրին մէջ կը տիրէ անստուգութիւն եւ անկայուն վիճակ: Քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային այսօրինակ պայմաններու տակ՝ տակաւին կարելի չէ ակնկալել ճոխ արտայայտութեամբ մշակոյթի մը ծաղկումը:

Միջնադարեան իտալիոյ մէջ Հայկական ներկայութեան առաջին ստոյգ յիշատակութեան կը հանդիպինք Հռաւեննա քաղաքի բիւզանդական փոխարքայութեան (էքզարքութեան) մէջ: Կը յիշատակուի Հռաւեննա քաղաքի առաջին Հայ Փոխարքան կամ էքզարքը՝ Ներսէս Պատրիկը (541-568), որուն կը վերագրուի նշանաւոր երկու եկեղեցիներու՝ Սբ. Թէոդորի եւ Սբ. ձեմինիանոյի շինութիւնները: Իսկ Վենետիկի Լիճին մէջ կը գտնուի Թորչելլօ կղզին վրայ հոյակապ Տաճար մը, որուն կառուցողը եղած է Հռաւեննա քաղաքին Իսահակ կամ Սահակ անունով Հայ փոխարքան (625-644): Սահակի եւ իր տիկնոջ՝ Շուշանի հոյակապ դամբանը կը գտնուի Հռաւեննայի Սան Վիտալէ եկեղեցին մէջ, որ կառուցուած է Ներսէս Պատրիկի կողմէ՝ իտալիոյ ազատագրումի պատուին:

Զ-է դարերուն, Հռաւեննա քաղաքը, Վենետիկէն ո՛չ շատ հեռու՝ դէպի հարաւ, կը դառնայ կեդրոն ճարտարապետական եւ խճանկարչական (անգլ. mosaic) մեծ ծաղկումի մը, որ բիւզանդական արուեստին ներկայութիւնը կը մատնանշէ: Սան Վիտալէ եկեղեցին Հռաւեննա քաղաքի արուեստի գլուխ-գործոցներէն է, որուն կառուցուածային զիծերուն մէջ՝ աստիճանային արուեստի մեծ պատմաբան՝ Ստրօնգիովսքին (մահացած 1941ին) կը նշմարէ Հայկական ցայտուն ազդեցութիւններ: Հարկ է նկատի ունենալ, որ Բիւզանդիոնի մէջ, պատկերամարտութեան (անգլ. iconoclasm) շարժումին հետեւանքով՝ իտալիա կ'ապաստանին բազմաթիւ բիւզանդացի արուեստագէտներ, որոնց մէջ, բնականաբար, Հայ արուեստագէտներ ալ: Այս գաղթը կը

նպաստէ անշուշտ «բիւզանդական» արուեստի ազդեցութեան նոր կեդրոններու կազմումին: Այդ կեդրոններուն մէջէն բացայայտ կերպով դուրս կը ցայտէ Վենետիկ քաղաքը, ուր 1063 թուականին կը կառուցուի նշանաւոր Սբ. Մարկոսի տաճարը, հիմք ունենալով Հայկական «հինգ ամբեթանի» եկեղեցիներու ճարտարապետական յօրինուածքը:

1000 թուականէն ետք, իտալիա, կազմաւորումի եւ իր ինքնութեան փնտռութիւն շրջանէն՝ կ'անցնի գարգացումի եւ վերելքի շրջանին: Այս շրջանին է որ մեծ համայնքները գարկ կու տան արհեստներու եւ վաճառականութեան եւ կը նպաստեն ուսումնական մեծ կեդրոններու ստեղծումին: Այս շրջանին է որ կը հիմնուին իտալիոյ, ինչպէս նաեւ եւրոպայի միւս երկիրներուն պատմական համալսարաններէն շատերը, ինչպէս Պոլոնիա, Փարիզ, Եւայլն: Նմանապէս, այս շրջանին է, որ կը հիմնուին իտալիոյ քաղաքային մեծ կորիզները՝ Ֆիրենցէ, Փաւիա, Միլանօ, Սիենա, Պոլոնիա, ինչպէս նաեւ ծովային հզօր հասարակապետութիւնները Վենետիկի, ձեւովայի եւ Փրեզյի: Այս կեդրոնները կ'ըլլան նաեւ մշակոյթի եւ արուեստի դարբնոցներ:

Մշակութային տեսակէտէ, իտալիոյ Հայ գաղութները ունեցած են իրենց կարեւորութիւնը: Պատմական երեւոյթներէ յայտնի է, թէ մինչեւ ԺԳ. դար, մշակութային կապեր, եթէ կան, անոնց ստեղծած շարժումը Արեւելքէն է, որ կը ծաւալի դէպի Արեւմուտք: Այդ դարաշրջաններու Հայ Մշակոյթը գրեթէ ամէն տեսակէտէ

աւելի բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի՝ քան արեւմտեանը կամ եւրոպականը: Գրականութեան մէջ՝ Հայը տուած է Սբ. Գր. Նարեկացի մը՝ երբ տակաւին սաղմնային վիճակի մէջ են նորլատին լեզուները: Նմանապէս, Հայ ճարտարապետութեան կոթողները՝ արդէն է. եւ Ժ-ԺԱ դարերուն կը յայտնաբերեն կառուցողական այնպիսի կատարել երեւոյթներ, որոնց նմանին հասնելու համար, կ'ըսէ եւրոպացի մասնագէտ Մ. Տը Վիլլարդը՝ «Արեւմուտքի մէջ հարկ պիտի ըլլայ սպասել ուսմանական ճարտարապետութեան ամբողջական ծաղկումին, այսինքն՝ մինչեւ ԺԲ. դար» (M. De Villard, Arte Christiana e Muslumana del Vicino Oriente, տե՛ս Civiltà d Oriente, հտ. Դ., էջ 456):

Իտալերէն լեզուով գրականութեան մը յիշատակութեան արժանի՝ առաջին երկերը երեւան կու գան ԺԳ. դարու ընթացքին: Սակայն, իտալական նորածին գրականութիւնը սրբնթաց վերելք մը կ'ունենայ: ԺԴ. դարուն արդէն՝ Տանթէ, Փեթրարքա եւ Պոքքաչիօ երբեակով՝ իտալիան գրական այնպիսի ծաղկում մը կ'ապրի, որ տակաւին անծանօթ է եւրոպական միւս երկիրներուն: Այս հեղինակները, իրենց գործերով, հիմերը կը դնեն ԺԵ. դարու մարդկայնապաշտ շարժումին (անգլ. humanism), որ իր կարգին, գրական վերածնունդի դուները պիտի բանայ: Իսկ ԺԳ. դարուն կը յայտնուին առաջին ինքնատիպ ոգի կրող փորձերը, սկզբնաւորելով զուտ իտալական նկարչութիւն մը: Այդ փորձերը

Մարք էջ 20

ARMENIAN COMMUNITY COALITION
PROUDLY PRESENTS
THE 6TH ANNUAL ARMENIAN IDENTITY FESTIVAL
SUNDAY JULY 21, 2013
12:00PM-7:00PM VICTORY PARK
2575 PALOMA ST PASADENA, CA 91107

CELEBRATING THE 300TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE ARMENIAN MUSICIAN/POET SAYAT NOVA

FEATURING RARE COLLECTION OF HISTORIC ARMENIAN INSTRUMENTS

FOOD LIVE MUSIC BOOTHS RAFFLE GIVE-AWAYS
RACE CAR SHOW PETTING ZOO MOON JUMPERS ART

FOR MORE INFO CONTACT:
ARMENIAN COMMUNITY COALITION OF PASADENA
(626) 393 1799 PCCOALITION@GMAIL.COM WWW.ACC-US.ORG

FREE ADMISSION + FREE PARKING

Turkey Angered by Armenian Prosecutor-General's Statement About Land Claims

ISTANBUL -- The Turkish Foreign Ministry has condemned statements by Armenian Prosecutor General Aghvan Hovsepiyan's for advocating Armenian territorial claims against Turkey.

"We deplore the declaration made by the Prosecutor General of Armenia, Aghvan Hovsepiyan, during his presentation at the Pan-Armenian Forum of Lawyers held in Yerevan on 5-6 July 2013 that the border between Turkey and Armenia has never been legally established and that lost Armenian land should be returned to Armenia," the Ministry said in a statement published on its official website late last week.

"Such a declaration made by an official occupying a position as important as that of Prosecutor General reflects the prevailing problematic mentality in Armenia as to the territorial integrity of its neighbor Turkey and to Turkish-Armenian relations and

also contradicts the obligations it has undertaken towards the international organizations of which it is a member, particularly the UN and the OSCE," said the Turkish MFA, warning that "one should be well aware that no one can presume to claim land from Turkey."

Addressing the pan-Armenian forum, Hovsepiyan said Turkey must compensate descendants of some 1.5 million Armenians massacred in the Ottoman Empire during World War I. He also questioned the legality of the current Turkish-Armenian border.

"I strongly believe that the descendants of the genocide must receive material compensation, churches miraculously preserved in Turkey's territory and church lands must be returned to the Armenian Church, and the Republic of Armenia must get back

Continued on page 3

Historian Yair Auron: Armenian Genocide Was the Prelude to the Holocaust

YEREVAN (Radiolur) -- Israeli writer Yair Auron and ex-MP Yair Tzaban have arrived in Armenia at the invitation of the Union of Writers of Armenia. In his book titled "Banality of Indifference" the Israeli historian speaks about the Armenian Genocide for the first time in the history of Israel. The book says the Genocide of Armenians was the prelude to the Holocaust. Expert of Genocide studies Auron expresses his dismay at the behavior of the Israeli authorities. According to him, it's not acceptable to speak about the own tragedy and forget the similar pain of other nations. Zori Balayan has written the introduction to the book. The Armenian publication of the book has been released thanks to Moscow-based businessman Karen Baghdasaryan.

"By failing to recognize the genocides of other nations, we humiliate the Holocaust. We are obliged to respect the memories of other peoples and have to discuss the Armenian Genocide on the parliamentary level," Yair Auron told a press conference in Yerevan.

Based on archive materials, the author of the book has analyzed the attitude of the Jewish community of Palestine and the leaders of the Zionist movement towards the Armenian Genocide at the turn of the last century.

Israeli-2 "With this book I expressed my protest against the official stance of Israel, which is unacceptable," the author said.

Auron said, however, there have been changes in Israeli diplomacy. "The Israeli Knesset has been discussing the Armenian Genocide issue for the eighth year in a row, and this is a great achievement, as the issue had never been put on the agenda before," he added.

The historian said the behavior of the Israeli government is immoral. "Israel has no right to deny the Armenian

Continued on page 4

Armenian-American Community Honors Sheriff Lee Baca

PASADENA, CA -- Members of the Armenian Council of America (ACA), civic leaders and guests gathered at the Armenian Educational Benevolent Union center (A.E.B.U.) in Pasadena to welcome long-time friend and advocate of the Armenian-American community, Los Angeles County Sheriff Leroy "Lee" Baca.

ACA Executive Board Member and Master of Ceremonies Sevak Khatchadorian, provided a brief introduction on the event's highlights and spoke about the important political and advocacy work that the ACA has undertaken since its inception in the United States and abroad.

Tateos "Ted" Koroghlian, Chairman of the Pasadena Chapter of the

ACA welcomed Sheriff Baca to the stage as he discussed the Sheriff's longstanding bond with the Armenian-American community, sharing his personal experience with the Sheriff and detailing his relentless efforts to continuously improving the quality of life for all LA County residents.

1-197 Sheriff Baca thanked all those involved in coordinating the successful event and recognized the organization's leaders and members for their hard work and dedication to the Social Democrat Hunchakian Party (S.D.H.P), ACA and all its affiliate athletic, educational, political and cultural organizations.

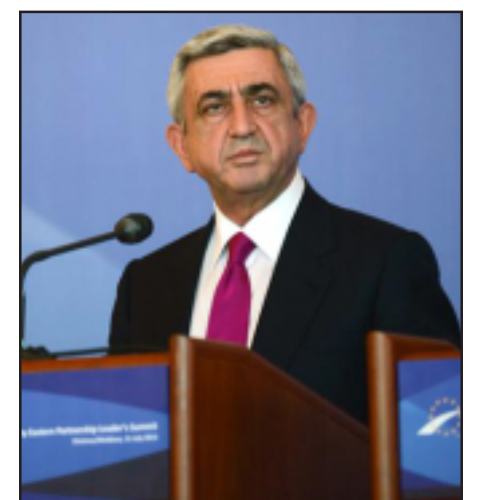
Continued on page 4

Sarkisian Calls for EU Pressure on Turkey

CHISINAU, MOLDOVA -- President Serzh Sarkisian has urged the European Union to press Turkey to normalize relations with Armenia, saying that the closed border between the two neighboring states will hamper the implementation of Yerevan's forthcoming Association Agreement with the EU.

"Within the framework of the [EU's] Eastern Partnership, Armenia attaches great importance to ending the practice of closed borders," Sarkisian said during the summit of the European People's Party (EPP) which took place in the Moldovan capital of Chisinau on July 11. It was attended by the presidents of Armenia, Georgia and Moldova, as well as the chairman of the EPP.

"The agreement on the Deep and Comprehensive Free Trade Area, which is currently being negotiated with the European Union (DCFTA), cannot work in full after coming into force, if the Armenian-Turkish border remains closed. We think that the European Union should seriously address the issue of closed borders because their existence cannot make trade with the EU's customs union effective," he said.

The Armenian leader referred to the customs union of the EU member states and Turkey that came into effect in 1996, abolishing virtually all trade barriers. The DCFTA is a similar arrangement that will be a key element of the Armenia-EU Association Agreement.

Within the context of regional challenges Sarkisian also spoke about the inadmissibility of Azerbaijan's policy of "transforming energy cooperation into energy dictation".

"In our opinion, the Eastern Part-

Continued on page 4

Armenian and American Judges Discuss Alternative Dispute Resolution System Reforms

YEREVAN -- The USAID-funded Enterprise Development and Market Competitiveness (EDMC) Project, in cooperation with the U.S. Embassy in Armenia and the Armenian Ministry of Justice, held a high-level conference on Alternative Dispute Resolution (ADR) system reforms. The event was attended by Armenian judges, two prominent American federal district judges, and representatives of the Armenian business community.

The conference followed the official signing of a letter of intent on July 11 between the USAID/EDMC Project and the Ministry of Justice, in which the parties pledged mutual cooperation and support in developing Armenia's ADR system to offer Armenian businesses and consumers an alternative to traditional litigation.

Through the EDMC project, USAID will support the Ministry of Justice in drafting of primary and secondary legislation and conducting public hearings and roundtable discussions with stakeholders. The activities will not only seek to improve the sys-

tem but also to raise public awareness of the reforms and to build the confidence of the business community in the ADR system.

The purpose of the conference was to discuss ADR reforms in Armenia as part of the business enabling reforms agenda, share the American approach to ADR and conduct a mock arbitration and mediation. Deputy Minister of Justice Yeghishe Kirakosyan and USAID Armenia Mission Director Karen Hilliard delivered opening remarks emphasizing the benefits of ADR for the economy, businesses and Armenian consumers.

The representative of the U.S. Department of Justice in Armenia and U.S. Federal District Judges Ricardo Martinez and Robert Lasnik presented the American approach to ADR as an international best practice. Participants also heard from Thomas Margiotti, an American attorney and an arbitrator/mediator, who offered a practical guide to arbitration and mediation and commented on the mock arbitration and mediation sessions.

Armenian-Iranian Business Forum in Yerevan

YEREVAN -- Businessmen from Iran urged their Armenian partners on Tuesday to invest in an Iranian tax-free economic zone adjacent to Armenia, saying that would boost the relatively modest trade between the two neighboring states.

They promoted the Aras Free Trade-Industrial Zone (AFTIZ) bordering Armenia during an Armenian-Iranian business forum that began its work in Yerevan. Some 60 Iranian entrepreneurs took part in the forum. Armenia was represented by over 100 businessmen. Armenian Deputy Minister of Economy Ara Petrosian noted in his opening remarks that there is still a great potential for the development of economic relations between the two countries.

The AFTIZ director, Sadegh Najafi, said Armenian businesspeople could use the tax haven for not only importing goods but also manufacturing operations. "All foreign citizens can set up companies in that free trade area within 24 hours," Najafi said. "Such companies would be exempt from all taxes and duties for 25 years."

Armenian participants promised to consider this offer. Some of them

voiced misgivings, though, saying that manufacturing is underdeveloped in Armenia because of the country's difficult geographical position and problematic business environment. "Since the country is blockaded we are afraid of not being able to export products," one of them told RFE/RL's Armenian service.

According to official Armenian statistics, the total volume of Armenian-Iranian trade stood at around \$318 million last year, a slight decrease from 2011. The governments of the two countries hope that multimillion-dollar projects implemented by them in the energy sector will significantly increase bilateral commercial exchange. In Najafi's words, utilizing the AFTIZ would also give it a major boost.

Iran has offered to sign a free trade agreement with Armenia in the past. Discussions held by the two sides on the issue yielded no agreement. Armenian officials said in 2010 that free trade terms proposed by the Iranians are not acceptable to Yerevan.

Unlike Armenia, Iran is not a member of the World Trade Organization and tends to pursue protectionist trade policies.

Armenian Cemetery Tombstones Found in Taksim Square

ISTANBUL -- The electronic version of the Armenian Agos Paper in Istanbul, has published photos of Armenian cemetery tombstones found in the Taksim Square during recent construction works. The tombstones date to the 17-19cc.

The tombstones are currently at the Istanbul Archeological Museum,

the authorities of which are studying the stones. "The inscription on one of the tombstones is cleared and unreadable. The other two are without inscriptions. On five tombstones it is possible to read only the dates. Eight of the tombstones are with tracery and five of them – without". 13 tombstones are made of marble.

Turkey, Azerbaijan Criticize Mediators For Karabakh Stalemate

BAKU -- Turkey and Azerbaijan criticized the United States, Russia and France on Wednesday for failing to achieve decisive progress in their protracted efforts to broker a peaceful solution to the Nagorno-Karabakh conflict.

Visiting Baku, Turkish Foreign Minister Ahmet Davutoglu also reaffirmed his country's unconditional support for Azerbaijan in the dispute and offered Turkish mediation in its resolution.

"If the OSCE Minsk Group is unable to achieve any results, then it is time for the international community to ask itself why 20 percent of Azerbaijan's territory remains occupied," Davutoglu told a joint news conference with his Azerbaijani counterpart Elmar Mammadyarov.

Mammadyarov echoed the criticism of the international mediators. "Azerbaijan is dissatisfied with the work of the OSCE Minsk Group and there are objective reasons for that," he said. "We see no progress and want the conflict's resolution to start with the withdrawal of Armenian troops from the occupied territories."

Mammadyarov spoke less than a

week after holding fresh talks with Armenian Foreign Minister Edward Nalbandian. They met in Vienna in the presence of the American, French and Russian diplomats co-heading the Minsk Group.

"As you know, Turkey is also a member of the Minsk Group, and it is ready to support the peace process," said Mammadyarov. "It is important that the problem be solved as soon as possible and within the framework of Azerbaijan's territorial integrity. Ankara is always ready to provide assistance to the co-chairing countries and step up its efforts in this direction."

Armenia was quick to reject any Turkish involvement in the Karabakh peace process. "If Turkey is really interested in a quick resolution of the Karabakh-Azerbaijan conflict it should take one simple step: not to meddle in the settlement process," Eduard Sharmazanov, the spokesman for the ruling Republican Party of Armenia, said in a statement.

Armenian leaders have repeatedly said before that Turkey cannot act as an honest broker because it has openly sided with Azerbaijan in the unresolved conflict.

From Greek Thessalonica to Armenian Meghri:

Black Sea Silk Road Corridor Project Launched

Vayots Dzor -- The Armenian, Georgian, Greek, and Turkish partners of the Black Sea Silk Road Corridor (BSSRC) Project celebrated the official trans-regional launch of the project at Noravank Monastery in Vayots Dzor, Armenia on July 16.

BSSRC is a joint-project between NGO partners in Georgia, Greece, Turkey, and Armenia to create a 3000 kilometer-long tourist trail stretching from Thessalonica, Greece to Meghri, Armenia. The project will also fund the development of applications for iPhones, iPads, Android and Windows smart phones and tablets.

The Project is funded by the EU office through its Black Sea Basin Joint Operational Programme, with co-financing for Armenia from the U.S. Agency for International Development (USAID) through its Enterprise Development and Market Competitiveness (EDMC) project.

U.S. Ambassador to Armenia John Heffern, Head of the EU Delegation to Armenia Traian Hristea, Ambassadors of Greece, Georgia, Italy and China, and representatives from the Armenian Ministries of Culture, Economy, Transport and Communication, as well as the Holy See

Etchmiadzin delivered remarks during the event.

Participants watched performances from the Areni and Shatin Village dancers and musicians, took part in a bread and salt ceremony with local villagers, toured the monastery complex, and visited a local winery.

“BSSRC is yet another chance to promote the Armenian civilization as part of the world’s cultural heritage. This project opens a cultural exchange

with neighboring countries, which will also increase the competitiveness of the tourism industry and positively affect the quality of infrastructures and services. This project will enhance the significance of Armenia as a tourism destination, which is an important precondition for the sustainable development of the Armenian tourism industry,” noted Armenian Travel Bureau Head Hovhannes Margaryan.

“The Silk Road was an important trade route in history, and this historic

destination contributed to the development of various countries. Today we are trying to revive the Silk Road Corridor as a tourism destination and a hidden treasure,” noted Firat Polat, Deputy President of the Economists’ Association from Turkey.

According to the Greek partner representative, Pyrrhus Mercouris, the new mobile phone technologies will allow visitors to access information and data about interesting places to visit and information on tourist services. This online system will be presented to tour agencies and tourism professionals, particularly focusing on how historic monuments and eco-sites are linked and displayed through GPS and on the mobile phone application, and how they can use the trail to promote tourism packages and thus make local attractions more accessible to tourists.

“This project links Georgia with Silk Road trails in Armenia, Turkey, and Greece, which is important in encouraging cross border communication and people-to-people understanding of the diverse cultures located along the Silk Road Corridor,” noted Simon Kopadze, Director of “Tadzreli” Foundation in Georgia.

U.S., Turkey, Armenia Conference on Tourism and Hospitality The Highway to Sustainable Regional Development

FLORIDA -- On June 28-30, 2013, ATA Fellows (American, Turkish, and Armenian Fellows), which is a partnership of academics from the University of Florida, U.S.A., Dokuz Eylul University, Turkey, and Armenian State University of Economics, Armenia, as well as industry practitioners from each country, organized a conference on tourism and hospitality: “The Highway to Sustainable Regional Development.”

The conference was attended by CRRC-Armenia Junior Research Fellows Tigran Sukiasyan and Ani Karapetyan and brought together academics, researchers, NGO representatives, industry practitioners and scholars of different disciplines to focus on the knowledge development and implementation in the field of tourism and hospitality.

U.S. Ambassador to Armenia John A. Heffern gave the opening statement, emphasizing the importance of the ATA Fellows Project. In turn, Dr. Artak Manukyan, Armenian Director of the project, made a presentation on the prospects of the opening Armenia-Turkey borders, where detailed analysis from different angles were presented.

The three-day conference integrated separate sessions focusing on the theoretical, empirical and sustainable development opportunities. The discussions of the first session were dedicated to Peace and Tourism, Tourism and Sustainable Development, as well as Tourism Management and Corporate Responsibility. Dr. Mahmood Khan, a professor from Virginia Tech, talked about tourism and peace, stressing that governments should not intervene in the process of tourism devel-

opment; indeed, people should do the job. In that way, only tourism will lead to peace facilitation process, he stated. Another interesting presentation was made by Dr. Kaye Chon, a professor from the School of Hotel and Tourism Management at Hong Kong Polytechnic University. He talked about innovative approaches to tourism and hospitality, and how they would lead to better quality and outcomes.

The second session of the conference was devoted to the Sustainable Tourism Issues and Capacity Building as a Prerequisite for Sustainable Development. During this session, several interesting comments were made by Armin Zerunyan, Country General Manager, Hilton Worldwide, Turkey, referring to the tourism development in Armenia. According to Mr. Zerunyan, high prices of flights to Armenia create a serious obstacle to the tourism development. Also, he pointed the importance of Armenian Diaspora for attracting more tourists

to Armenia, bringing an example of Eastern Europe countries, which used their diaspora connections to create a well-developed tourism infrastructure. Lastly, Mr. Zerunyan marked out the importance of winter tourism for Armenia. As a supporting example, he noted that in winter, significant number of Turkish people travel to Bulgaria, where winter tourism is highly developed; indeed, by developing its own infrastructure, Armenia could be a strong competitor in that field. In addition, Dr. Muzaffer Uysal, Professor of Tourism at Virginia Tech, mentioned Italy with its free skiing and snowboarding schools having a

huge positive impact on the tourism development, and suggested to implement similar projects in Armenia.

The last day of the conference summed up with a brainstorming session related to the further development of the ATA fellows project. The participants were divided into three groups: Research, Product Development, and Policy Making. In the Product Development part leading role of marketing and training for the actors providing tourism services, and investment opportunities for tourism development were emphasized, also stressing the fact that Armenia is the first Christian country (similar examples in other countries, where the religion played an important role for tourism development, were brought by Dr. Kaye Chon). More specific research in the region and cross border collaborations were proposed in the Research part, where CRRC Fellow Tigran Sukiasyan made a speech related to the project idea, which may contribute to the knowledge development and its implementation within the framework of the ATA fellows program. Database creation and analysis of the tourism trends in the Caucasus Region, cooperation with universities, NGOs, public and private institutions concluded the last Policy Making part of the brainstorming session.

Article originally appeared on the Caucasus Research Resource Centers – Armenia Blog

Turkey Angered by Armenian Prosecutor-General’s Statement

Continued from page 1

its lost lands,” Hovsepian declared.

What was perhaps the first territorial claim of Armenia articulated to Turkey by a high-ranking state official

was taken by many local experts as a sign that Armenia considered stepping up pressure on its neighbor on the centennial of the Armenian Genocide in the Ottoman Empire to be marked in 2015.

Michigan University Students Help Syrian Armenians

GLENDAL, CA -- University of Michigan, Armenian Students' Cultural Association (ASCA) students based in Ann Arbor, Michigan, contributed \$3,000 to the Syrian Armenian Relief Fund (SARF). The sum was part of a \$150,000 transfer earlier this month to the special account for the Syrian Armenian Committee for Relief and Rehabilitation.

The students had raised the funds by doing a bake-sell in frigid weather, but the bulk of the funds were raised during their annual ASCA Hye Hop Charity Gala, with a raffle of items donated by local businesses and individuals. The purpose for the ASCA is to bring Armenian students on campus together in both social and cultural settings.

"Each year we choose an Armenian charity to direct proceeds to, and this year we decided SARF was a particularly timely and important cause to support!" wrote Emily Hogikyan, President of the University of Michigan ASCA. She added, "Many of the attendees were from the Southeastern Michigan area, but we had some who flew in from as far as California!"

Zaven Khanjian, Chairperson of the SARF Executive Committee welcomed and praised the university students for their collective efforts to help the Armenian community in Syria, who are struggling to live through the war in very dire conditions. Khanjian challenged everyone to follow the example of the Michigan students to do their share to help the Syrian Armenians too.

The following churches, charities and organizations came together to form the Syrian Armenian Relief Fund in August 2012: Armenian Catholic Eparchy in North America; Armenian Evangelical Union of North America; Western Diocese of the Armenian Church; Western Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America; Armenian General Benevolent Union; Armenian Missionary Association of America; Armenian Relief Society of Western U.S.A.; Armenian Democratic Liberal Party; Armenian Revolutionary Federation-Western U.S.A.; and Social Democrat Hunchakian Party-Western U.S.A. The web site address follows: www.SyrianArmenianReliefFund.org.

Lark Musical Society Summer Armenian Studies Program

GLENDAL -- Neither widespread dispersion and Diaspora life, nor the steady erosion of time can detach a people from their identity when they have a thorough knowledge and deep-rooted understanding of their language, folklore, history, and their achievements through time.

In a continued effort to uphold one of the pillars of Lark Musical Society's mission – the preservation of cultural identity – Lark introduces new and exciting classes and lecture series as part of its summer activities.

The Armenian Studies Program geared towards adults from high school seniors and upwards is a two-week immersive lecture series beginning at the end of July. Taught in English, lectures will be given by a stimulating roster of instructors, from university professors, to active professionals in the arts, to community leaders.

Over the two-week period, participants will engage in concentrated courses on three areas of Armenian studies:

- Language and Literature
- History and Geography
- Culture

The daily schedule will include one 50-minute lecture per area of study from 10:00 am to 1:00 pm. Over nine days instructors will explore a variety of topics within each category, con-

cluding on the tenth day with a comprehensive review.

The lectures are designed to build a spiritual awareness and scholarly understanding of the history of the Armenian people. Through discussions on specific subject pertaining to the Armenian past, the series seeks to instigate familiarity with historical achievements, intimate appreciation of cultural treasures, and open awareness of the unique contributions of our heritage. The first of its kind at Lark, this lecture series is a bold foray towards strengthening a conscientious discernment of our birthright and ultimately, our identity.

Through the generous support of an anonymous donor who has agreed to subsidize the two-week course, Lark is able to offer the series to individuals without the assigned tuition, excepting only the \$50 registration fee. Those interested are welcome to fill out an application form and submit it along with their payment.

PROGRAM DIRECTOR: Dr. Onnik Keshishian

Guest Lecturers: Rev. Dr. Zaven Arzoumanian, Dr. Peter Cowe, Mr. Vatsche Barsoumian, Mr. Marco Brambilla, Prof. Osheen Keshishian, Dr. Manoug Seraydarian, Mr. Vachik Ter-Sarkissian

Armenian-American Community Honors Sheriff Lee Baca

Continued from page 1

Reiterating his stance towards recognition of the Armenian Genocide by the Turkish government as a historical fact, Sheriff Baca expressed the unique position he is in. Having a working relationship with Turkish government officials as the Sheriff of the largest county in the nation, with the highest concentration of residents of Armenian

issues is highly admirable and as Armenian-Americans, we are fortunate to have such an important elected official as both a friend and a colleague. The event was a wonderful opportunity for us to exchange ideas, as well as discuss important issues that affect the lives of all those who reside in the County of LA," Koroghlian added.

1-202As a four-term Sheriff and Los Angeles native, Baca grew up

descent, creates an opportunity for the Sheriff to serve as an unofficial liaison between the Armenian community and Ankara, providing a vehicle to voice our concerns and issues via non-traditional channels not utilized by Armenian-American activists in the past.

Sheriff Baca applauded the hard work of the Armenian-American community, particularly in the LA County, suggesting they are the strongest, most vocal and most organized advocates of the Armenian Cause. Sheriff Baca ended his speech by encouraging young Armenian-Americans to join the LA County Sheriff's department and to serve their community in the areas of law enforcement and civic leadership.

"It was a great honor to introduce Sheriff Baca to our membership tonight and we were delighted to have him at our center," said Koroghlian. "His love for the Armenian culture and his interest in Armenian-related

having close ties to the once vibrant Armenian-American community of East Los Angeles. Although he is of Mexican-American origin, his love for the Armenian culture, traditions and values prompted him to marry his wife in an Armenian church over a decade ago. He has travelled to Armenia on several official visits to meet leaders of the Armenian government to discuss issues of concern of the Armenian Diaspora. He is running for re-election in 2014 to serve his fifth term as Sheriff. He was recently awarded the 2013 Ferris E. Lucas Award for Sheriff of the Year by the National Sheriff's Association.

The Armenian Council of America is dedicated to educating the Armenian-American community in local political affairs, as well as actively pursuing Armenian-American participation in their respective local governments, to support political candidates who share the values of the Armenian American community.

Armenian Genocide Was the Prelude to the Holocaust

Continued from page 1

Genocide because of its past," Auron said.

Ex-member of Knesset Yair Tzaban underlined, in turn, that Israel does not recognize the Armenian Genocide because of diplomatic considerations connected with Turkey, which,

in turn, pursue military and economic interests.

"For 24 years now I have been struggling for the recognition of the Armenian Genocide. I was the first Minister to visit the Armenian Patriarchate in Jerusalem and participate in the events dedicated to the Armenian Genocide," he said.

Sarkisian Calls for EU Pressure on Turkey

Continued from page 1

nership program by its essence is aimed at cooperation, but is not an initiative to create contradictions; it is not directed against any state or group of states. This partnership is aimed at ultimately overcoming the dividing lines," concluded Sarkisian.

The EU has long been advocating an unconditional normalization of Turkish-Armenian relations. Accordingly, it strongly backed normaliza-

tion protocols signed by Ankara and Yerevan in 2009. The Turkish government makes their parliamentary ratification conditional on a resolution of the Nagorno-Karabakh conflict acceptable to Azerbaijan. The Armenian side rejects this precondition.

EU leaders have likewise called for an unconditional implementation of the protocols. But they do not seem to have raised the matter in ongoing talks on Turkey's membership of the EU.

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՀԱՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐ

ՄՈՆԱՊԱՏԱԼԵԱՆ

Յիշատակելի եւ անմոռանալի օրեր էին Սահակ-Մեսրոպ Վարժարանի մեծ ընտանիքին համար, երբ ծնողներ վաչելեցին իրենց զաւակաց աւարտական հանդէսները, ուր շրջանաւարտներ քաղելով իրենց տարիներու աշխատանքին արդիւնքը արժանացան համապատասխան վկայականներու:

Ծնողներ հպարտանքով հետեւեցան յայտազիրներուն, որոնք

Ներկայացուցան նաեւ հայկական, հնդկական եւ սպանական պարեր: Ակներեւ էր փոքրիկներուն եռանդուն կեցուածքը իրենց գոյնզգոյն եւ գեղեցիկ տարազներով:

Ապա, խօսք առաւ դպրոցիս տնօրէն՝ Պրն. Յովսէփ Ինճէճիքեանը, որ յայտնեց թէ իրենց համար ամենէն հաճելին է ներկայ ըլլալ այս փոքրիկներուն անմեղունակ արտայայտութիւններուն եւ կատարումներուն:

իրենց զաւակները վստահած են Սահակ-Մեսրոպ Հայ Քրիստոնեայ Վարժարան, ուր կը ջանքով հաջեցի կրթութիւն, մշակոյթ եւ կրօնական դաստիարակութիւն:

Յայտնենք, որ դպրոցիս տնօրէնութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հոգաբարձութիւնը ջանք չի ինայեր կատարելու անսակարկ ծառայութիւններ, պատրաստելու ապագայի տիպար հայեր, հաւատարմութիւնով, որ ցանուած սերմերը պիտի աճին լաւ մթնոլորտի մէջ ունենալով յաջողութիւններ:

Ուրբաթ, Յունիս 7, 2013, երեկոյեան ուրախութեան եւ հրճուանքի օր էր Սահակ-Մեսրոպ Վարժարանի մանկամտերի եւ մանկապարտէզի ծնողաց եւ հարազատ-

Մանկապարտէզի դաստիարակ՝ օրդ. Թամար Արոյեան ուղղեց իր սրտի խօսքը, որմէ ետք Մանկապարտէզի շրջանաւարտները ստացան իրենց առաջին վկայականները ձեռամբ Պրն. Տնօրէնին:

Ա. կարգի դաստիարակ տիկ. Մարալ Պոյաճեան յայտնեց թէ ինք սիրով պիտի ընդունի մանկապարտէզի փոքրիկները առաջին դասարան:

Գնահատանքի խօսքեր ըստեցան մանկամտերի եւ մանկապարտէզի ուսուցիչներուն եւ օգնականներուն, որոնք պատրաստած էին այդ օրուան յայտագիրը եւ պարգեւատրուեցան ծաղիկփունջներով:

Փակման աղօթքը կատարեց Տ.

ներուն համար, որոնք ողորած էին դպրոցիս շրջափակը եւ կը վայելէին իրենց սիրասուն զաւակներուն եւ թոռներուն ելոյթները:

Յայտագրի բարի գալուստի խօսքը ուղղեց մանկամտերի պատասխանատու՝ Տիկ. Լիւսի ստեփանեան, որմէ ետք մանկամտերի եւ մանկապարտէզի աշակերտները մուտք գործեցին եւ կատարեցին դրօշակի արարողութիւն, խմբերգներ եւ խմբային արտասանութիւններ:

Հետաքրքրական էր դիտել փոքրիկներուն «Ոսկեայ Կանոն» տրամախօսութիւնը, որոնք համարձակօրէն կ'արտայայտուէին:

Մուշեղ Քհնյ. Թաշճեան, յայտագիրը հասցնելով իր աւարտին:

Տարբեր ուրախութեան եւ ցնծութեան օր էր նաեւ Յունիս 23, 2013ի յետմիջօրէն, որ Lake Avenue Church-ի եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Սահակ-Մեսրոպ Վարժարանի նախակրթարանի եւ Միջնակարգի շրջանաւարտից վկայականաց բաշխման հանդէսը:

Հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը, երբ 15 նախակրթարանի եւ 31 Միջնակարգի շրջանաւարտներ մուտք գործեցին սրահ:

Երեք դրօշակակիրներ ժողջփ

ՅՈՎԱՍԷՓԵԱՆ ՎԱՐժԱՐԱՆԻ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ ԱՇԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՐԱՋ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻՆ ՀԵՏ

ՅՈՎԱՍԷՓԵԱՆ Վարժարանի միջնակարգի աշակերտները դպրոցական 2012-2013 տարեշրջանի վերջին օրերուն հանդիպում մը ունեցան Արազ Արթինեանին հետ: Արազ բեմադրած եւ արտադրած է Genocide In Me շարժապատկերը 2005ին եւ վերջին տարիներուն ընթացքին Հայաստան հաստատուելով կատարած է մարդասիրական եւ բարեգործական աշխատանքներ: Աւարտական Ը. կարգի աշակերտները նախապէս արդէն դիտած էին անոր շարժապատկերը եւ ծանօթացած էին անոր գործունէութեան:

Աշակերտները հետաքրքրութեամբ դիտած էին Genocide In Me շարժապատկերը, որուն դերակատարներն են Արագն ու իր ընտանիքը: Սփիւռ. քահայու առօրեայ ընթացիկ տագնապներուն կողքին, Արագին ծնողքը հայրենասիրութեամբ տոգորուած եւ հայապահպանման ծանր պարտականութեամբ գիտակից կ'ապրի ու կը գործէ ամէն օր, փորձելով ձուլումի ճիւղաններէն հեռու պահել իր ընտանիքը: Պատանի Արագը հայրենասիրութեամբ թրծուելով հանդերձ, կ'ըմբոստանայ իր ծնողքին ցուցաբերած «ծայրայեղ» հայրենասիրութեան դէմ եւ կը ձեռնարկէ ուղեւորութեան մը՝ ինքնութեան որոնումի նպատակով, որ ուխտագնացութեան մը վերածուելով, գինք կը մղէ գտնելու մեր Յեղապանութեան վերապրող մամիկատարիկները եւ անոնց վկայութիւնները արձանագրելու: Ինքնութեան որոնումը գինք կը հասցնէ Թուրքիա եւ Արեւմտեան Հայաստան, ուր ան կը շփուի մի քանի թուրքերու հետ, անոնց բացատրելով 1915ի պատահարները: Կը հանդիպի իսլամացած հայ մամիկներու թոռնիկներուն, որոնք գիտեն միայն, որ իրենց մեծ մայրիկը հայ եղած է, ահանատեա կ'ըլլայ մեր գրաւեալ հողերու վրայ տեղի ունեցող մշակութային ցեղասպանութեան՝ պղծուած ու լքուած եկեղեցիներն ու սրբատեղիները տեսնելով: Այս բոլորէն ետք Արագ կ'անդրադառնայ, որ ծնողքին նման սկսած է մտածել, կը գիտակցի չօր ցուցաբերած «ծայրայեղ» հայրենասիր-

րութեան ապրումներուն պահանջին, որը գինք կը մղէ այս անգամ այցելելու Հայաստան եւ կ'որոշէ հոն հաստատուել: Աշակերտներէն ոմանք իրենք գիրենք տեսած էին կամ հասարակ յայտարարներ գտած իրենց եւ Արագին ընտանիքին միջեւ եւ Արագին արտայայտուեցան իրենց դիմագրաւած դժուարութիւններուն եւ ապրումներուն մասին:

Մեր աշակերտները նաեւ գիտակից եւ տեղեակ էին Հայաստանի մէջ Արագին կատարած բարեգործական արարքներուն, իր հետ հայաստանեան հեռատեսիլի կայանի մը կատարած հարցազրոյցը դիտելով եւ հիացած էին, որ անհատ մը ինչ ձեւերով կրնար նման մարդասիրական աշխատանքներ կատարել եւ օգտաշատ հանդիսանալ հայրենիքէն ներս ապրող կարօտեալ ժողովուրդին: Արագ մեր աշակերտներուն հետ ունեցած հանդիպման ընթացքին բացատրեց անոնց՝ երբ անոնք հարց կու տային թէ ինչպէս կրցած էր մեծագուճար նուիրատուութիւններ գոյացնել, թէ իր բարեկամներուն եւ նուիրատուներուն վստահութիւնը շահելով եւ անաշուտութեամբ գործակցելով գումարները, կրցած է բարեկամներու լայն ցանցի մը միջոցաւ եւ հաղորդակցութեան արդիական սարքերու ընձեռած նպաստաւոր պայմաններու օգտագործումով, մի քանի օրերու ընթացքին կարելի պահանջեալ գումարները հաւաքել եւ օգնել կարիքաւոր երախաներու, որոնք յանձնուած են մանկատուներու եւ հիւանդանոցներու, տրամադրելով անոնց դարմանումի անհրաժեշտ դեղերն ու սարքերը: Արագ աշակերտներուն բացատրեց նաեւ, որ կարելի չէ ձեռնածալ մնալ հայրենիքէն ներս տիրող աննպաստ պայմաններուն եւ ըսաւ, թէ երբ կամքն ու կորովը ունի անհատ մը անպայման միջոցներ կրնայ հնարել այդ վիճակը բարեփոխելու եւ օգնութեան ձեռք երկարելու: Արագի կատարած բարեգործական աշխատանքներով նորոգուած են երաժշտանոցներ ու որբանոցներ եւ հիւանդանոցներու տրամադրուած են բժշկական սարքեր ու դեղորայք:

Թղթակցութիւնը Վարժարանէն

SEROP'S CAFE
GREEK & LEBANESE FOOD
SERVING BATON ROUGE SINCE 1979

ԴՈՒԲԱՅ

ՆՈՐԱՅՐ ԱՂԱԼԵԱՆ

Նախկին գիւղացի, իսկ այժմ քաղաքաբնակ Մատուրի տունը մի թեթեւ կուր էր ընկել՝ կարծես բոլորին քաջ յայտնի վաղնջական պատմուածքի ազդեցութեամբ, վկայութիւն այն բանի, որ հինը չի մեռնում, այլ շարունակուում է նոր ձեւ ու խաղերով: Կինը՝ հմայիչ Արփին, ուզում էր գնալ Թուրքիա՝ աշխատանք անելու, որպէսզի իրենց երիտասարդ ընտանիքը վերջապէս դուրս գար ծանր աղքատութիւնից: Ամուսինը յօժար չէր:

- Նանարը գնաց, Սիրուշն ու Ֆլորը գնացին, տես, ինչ տուն-տեղ են դրել, ես ինչո՞ւ չգնամ, նրանցից պակաս եմ,- օրեր շարունակ յամառում էր կինը:

- Ես քեզ թուրքին չեմ տայ, մեր թշնամին է ու վայրենի,- ասաց Մատուրը:

Ամուսնու այդ պատճառաբանութիւնը Արփին խելքին եկաւ, եւ նա նոյնիսկ վախ զգաց:

- Բա ո՞ւր գնամ:
- Աշխարհը մեծ, կլոր ու սիրուն:

Գիւղն ամայանում էր: Հողը չբեր էր դարձել: Գարունը մահացու կարկտահարում էր ծաղկած ծառերն ու ծլարձակ բանջարանոցները՝ մարդկանց գրկելով բար ու բարիք ստանալու վերջին յոյսից: Կով, ոչխար, հաւ ու կականոց բազերը մորթուեցին եւ օրաբաժին կերակուր եղան: Տխուր էր ու ձանձրալի: Եւրոպացի ճանապարհորդը, եթէ ոտք դնէր այդտեղ, պիտի հիանար, կարծելով՝ գտնուում է նախնադարեան ժամանակներում: Երիտասարդութիւնը գցում էր քաղաքներ՝ որեւէ աշխատանք չառելու: Անցած դարավերջին գիւղում մնացին ձեռքից ընկած ծերեր միայն եւ նրանց նուազ, պոչատ մողեսի նման թռուները, որոնք ուրբաց խաղում էին զաղջ ու հոտած ցեխաջրերի մէջ՝ երջանիկ եւ աշխարհի չար ու բարուն կատարելապէս անհաղորդ:

Նրանց գուգութիւնը տեղի ունեցաւ հակառակ տակաւին նահապետական գիւղի բոլոր օրէնքների, բնութեան կանչով, ինչպէս անասունների ու թռչունների մօտ, ո՛չ Մատուրի որբեակցի մայրը գնաց հարեան Մկրտչեց տուն հարսնախօսութեան եւ ո՛չ իսկ Արփին ծնողների մտքում կար իրենց դստերն ամուսնացնել, մանաւանդ նա, ինչպէս եւ Մատուրը, դեռ աւելի երեխայ էր, քան կնութեան շեմին գտնուող պարմանուհի, ջանգիւլում էր խաղում, Մատուրի հետ ոչխար տանում սար, գիւղի միակ աղբիւրից կփով ջուր էին կրում տուն, երբեմն կրծում չորցամաք հացի նոյն պատառը: Բաց, ով գիտէ, ջանգիւլումը սէր չէ՞, սիրոյ ենթագիտակցական քաղցր տառապանք: Արփին իր խաղընկերոջից առաւել հասուն էր, երեխայ էր, սակայն արդէն երեխայ չէր, մութ գիշերներին նա սենեակի իր անկիւնից ծածուկ լսում էր, տեսնում, ինչպէս է երկու քայլ այն կողմ, յատակին փռուած չորխոտ ներքնակի վրայ հայրը սիրում մօրը, անխղճօրէն տիրանում: Մայրը տնքում էր ցաւ ու հաճոյքից: Աստիճանաբար, օր օրի, ամիս ամսուայ վրայ, յաւերժութիւն թուացող ժամանակի մէջ Արփին հոգում մարմնի ծալքերում բողբոջեց իր մօր տեղը լինելու ցանկութիւնը, ապրեր մօր ցաւն ու բաւականութիւնը եւ նրա պէս տնքոնքար:

Արփին սրտի խորքում, որը ձախ թէ՛ աջ կրծքի տակ էր, մօրը խանդեց, բաց չիմացաւ՝ դա խանդ է: Նա գիշերն աւելի սիրեց, քան ցերեկուայ երկար ժամերը, եւ անհամբեր սպասում էր երազելի գիշերուայ գալստեան:

Առաջինը Արփին համարձակուեց նայել սիրոյ աչքերին՝ լեռան ծաղկաւետ ու բուրեան ձորակում, որտեղ երգում էր գետակը: Հանեց շրջագգետը եւ եղաւ գրեթէ մերկ՝ մի կարճ վարտիքով, բաց ջուրը չմտաւ: Մինչ այդ Մատուրը տկլոր կին չէր տեսել, սատանայ է, թէ՞ հրեշտակ, երբ հասկացաւ՝ Արփին է իր առջեւ, արիւնը քիչ մնաց սառչեց: Ուզեց փախչել, չիմանալով՝ ուր, սակայն ոտքերը չհարժուեցին, լեզուն պապանձուեց, կարծես քար էր կտրել: Գանգուր ոչխարը մկկաց եւ եկաւ, քսուեց աղջկայ ոտքերին:

- Փըշտ,- արեց Մատուրը՝ կարծելով կատու է եւ ցաւոտ աքացի տալով՝ քշեց նրան:- Արփի...

- Ինձ մի՛ նայիր հոգիս,- ասաց Արփին եւ շրջագգետով շտապ ծածկեց կրծքերն ու փորը, սակայն յաջորդ թէ՛ միւս օրը երբ նոյնը եղաւ՝ երգեց գետակը, ոչխարը քաղցր բողբոջ, արեւի շողն ընկաւ մերկ մարմնին, նա շրջագգետով չվարագուրուեց, այլ, դողացող փեղբուր կրծքերի վրա, յուզուած ասաց:
- Սիրիր ինձ:

Արփին այնքան նուրբ էր ու գեղեցիկ, ասես այս աշխարհից չլինէր, Մատուրը կարծեց՝ երկնքից է իջել աղանու փետուրի տեսքով, որ դարձեալ երկինք կը գնայ՝ դէպի արեւը, աստղերն ու լուսինը, եւ նրան ամուր, թռչնակի պէս կողպեց իր ձեռքերի վանդակում:

Անցաւ մի քանի տարի ժամանակ, որ հեքիաթային վայրկեան թուաց: Արփին սիրազեղ, գետակի նման պար եկող կին էր դարձել, Մատուրի սիրտն ու հոգին շնչահեղձ էին լինում նրան սիրելիս: Գուցէ այս պատմութեան հետ կապ չկայ, բաց թէ՛կուզ եւ անտեղի ու սխալ թող ասուի, որ Արփին այդ հեքիաթի մէջ մոռացաւ մօր հանդէպ ատելութիւնը եւ ամբողջ մարմնով սիրեց նրան:

Շոգ ամառ օր, երբ գոմում մայր ու աղջիկ իրար լողացնում էին, ամուսնական կեանքում կոփուած ու փորձառու մօր խորաթափանց հայեացքը կիսամթում նկատեց դստեր մարմնի կերպարանափոխութիւնը:

- Ախի՞...
- Ի՞նչ,- շփոթուեց Արփին:
- Յղի՞ ես...
- Չգիտեմ,- ասաց Արփին:- Կարող է մի քիչ չլի եմ:
- Ո՞վ է...
- Մատուրը,- խոստովանեց Արփին:

- Մեզ գիւղի առաջ խայտառակ ես անում: Հերդ որ իմանայ, երկուսիդ էլ կը սպանի:

- Մենք իրար սիրում ենք,- ասաց Արփին:

- Ես ու հերդ էլ ենք սիրում իրար, աղջիկ ջան, բաց կեանքն էնքան ծանր է, որ ուզում ենք բաժանուել:

Մի խաղաղ առաւօտ էր, մի տխուր առաւօտ,- ձայն եկաւ անցեալ հեռուներից: Մատուրն ու Արփին սարերի անմտղ արահետներով ոտաբոքիկ հասան կայարան եւ առաջին անգամ նստեցին Երեւանի գնացքը: Յաջորդ կայարանում ու-

ղեկորդն ուզեց նրանց վագոնից իջեցնել՝ տոմս չունենալու պատճառով, բաց տեսաւ՝ Մատուրը որքան նհար է, իսկ Արփին՝ չափազանց գեղեցիկ ու կանացի, եւ թոյլ տուեց ճանապարհը շարունակել մինչեւ վերջ: Ասաց. «Ինչո՞ւ էք գնում, ա՛յ հրեխեք, էդ անիրաւ քաղաքը, ձեր լոյս սարերը թողած, ախր, ինչի՞: Յետոյ առանց բառերն իմանալու, մտմտաց. «Օ, ժամանակներ, օ, բարբեր»»:

Նրանք երկար դեգերեցին՝ գտնելու Արփին մօր հեռաւոր ազգականի տունը՝ զարմացած ու վախեցած քաղաքի աղմկոտ մեծութիւնից: Գալուստը շատ տարիներ առաջ էր գիւղից տեղափոխուել քաղաք, երբ Արփին ու Մատուրը դեռ ծնուած չէին, եւ յաջողութեամբ փականագործի արհեստ էր բանեցնում: Արփին նրան ու կնոջը, որի անունն էլ էր Արփի, գիւղում կանանց ու աղջիկների մեծ մասն Արփի էին, ըստ երեւոյթին գարնանը սարերից իջնող մեղմ ու ծաղկաբոյր գեփյուղով պայծառաւորուած, անհամարձակ պատմեց իրենց սէրը եւ ձեռքն ամօթխածօրէն դրեց փորին՝ իզուր ցանկանալով իր յղիութիւնը նրանցից թաքցնել:

- Լաւ էք արել,- ասաց Գալուստը եւ արժանացաւ կնոջ ժպտուն հաւանութեանը,- Աստծոյ գործ էք արել:

Ամուսինները հարազատի նման, եւ դեռ մի բան էլ աւելի, սիրեցին նրանց, որովհետեւ ժամանակների խորքում իրենք էլ էին նոյն բախտն ապրել եւ այժմ, մանրամասներ յիշելով, փայփայում էին իրենց սէրը:

- Մատուր տղայ, ես քեզ կը սովորեցնեմ իմ արհեստը, որ մի օր տան ու հացի տէր դառնաս,- ասաց Գալուստը՝ կնոջ կողմից դարձեալ արժանանալով ջերմ հաւանութեան:

Շուտով Արփին տղայ լոյս աշխարհ բերեց՝ Մատուրի համաձայնութեամբ անուանակոչելով Մկօ, Արփիի հօր անունով, որ նա իրենց ների: Սակայն Մկօն չներեց, ամօթահար փակուեց խուլ կողպուած դուռ ու լուսամուտի ետեւում եւ վշտից աւանդեց նահապետական հոգին: Արփին հօր մահուան լուրն առաւ շատ ուշ, գնաց գիւղ, բաց ոչ ոք նրա բարեւը չառաւ, միայն մայրն ու կետուրը, որոնք հարցին՝ «Ախի, էլի յղի՞ ես»: Արփին երկու անգամ էլ յղիացաւ, բաց վիժեց, առաջինը՝ փողոցում, յաջորդը՝ վարձով տանը:

- Ախր, էդ ինչի՞ց է,- զարմանում էր Մատուրը:

- Քո շաշութիւնից,- նեարդայնանում էր Արփին:

- Ես քեզ սիրում եմ,- ասում էր Մատուրը:

- Դու ինձ չես սիրում այնքան շատ, որքան ես եմ սիրում քեզ,- դժգոհում էր Արփին Աննա Կարենինայի նման՝ առանց նրա մասին որեւէ տեղեկութիւն իմանալու, բաց, դէ, գոյութիւն ունեն կանացի համընդհանուր ենթագիտակցական զգացմունքներ, որոնք յատուկ են շատերին՝ մէկ էլ արթնանում են կամ մնում յաւերժօրէն քնած ու անվերժանելի:

Հեռուստացոյց չունէին: Ռատիօ էլ: Մութն ընկնելուն պէս պառկում էին, բաց քունն աչքերին չէր գալիս, սիրուց ծփում էին գիշերային կապուտակ լճակի նման մինչեւ առաւօտ:

- Պիտի գնամ:
- Ո՞ւր:
- Դուբայ:

Մատուրը հոգու խորքում դէմ չէր, որ կինը գնար որեւէ տեղ աշխատանք անելու, վերջապէս առնարան կ'ունենան, հեռուստացոյց, ֆոնոպոլ ու կինօ կը նայեն, մարդ կ'ապրեն, մարդ, սակայն երկար տարակուսում էր, իսկ եթէ իրեն յարմար գործ չգտնի՞, միայն մի թեթեւ կով կ'թել գիտէ, աշխարհն էլ, ասում են, գործագրկութեան մէջ: Նա մտքում համեմատեց «Դուբայ» եւ «Թուրքիա» բառերը եւ տեսաւ՝ դրանք ոչ մի նմանութիւն չունեն, մէկը «դէ-ով է սկսում, միւսը» թէ-ով:

- Էդ Դուբայում կով կա՞յ,- զգուշօրէն հետաքրքրուեց Մատուրը:

- Ամէն ինչ էլ կայ, Ֆլորը նոր է եկել Դուբայից, միւս ամիս էլի է գնալու:

Երեւան-Դուբայ ինքնաթիռի տոմսը բարերար Գալուստը գնեց.

- Մի քիչ փող վաստակիր ու շուտ ետ արի:

- Երեք ամսից աւել չմնաս,- ասաց Գալուստը կինը,- մեզ կարօտ չթողնես:

- Աւելի շուտ կը գամ,- խոստացաւ Արփին:- Մատուրիս համար վերարկու կ'առնեմ: Քեզ ի՞նչ առնեմ, մօրքուր:

- Մագի ներկ:

- Ինձ մուշտուկ առ,- ասաց Գալուստը:

Դուբայում Արփին որ կողմը շրջուեց՝ կով չտեսաւ, ի վերջոյ բախտը բերեց եւ աշխատանք գտաւ ռեստորաններից մէկում, որը պատկանում էր շէյխ Աբու Հասան էլ Նոգարիին: Խոհանոցում աման-չաման էր լուանում: Եւ մի հայի ձեռքով նամակ ուղարկեց Մատուրին. «Շաշ ջան, քեզ շատ եմ կարօտել, էս յիսուն դոլարով տեղեկագոր առ: Փող եմ հաւաքում մագի ներկի, մուշտուկի ու քո

Շաք-ը էջ 17

Young Musicians Recital

Sunday July 21, 2013 6:30pm
Glendale Public Library

ԹԵՂԵՆԻՆ ԱՇԿԱՌԻՍԵՅՈՒ ՄՈՒԹԵՆԻՆ
Լու ԱՅՆԵՅԻ Մամանթյոյ

Միտայ Գո Արապիւժ Չեզ Գայիճյոյ

ԵՐԱՐՇՏԱԿԱՆ ԲԱՅԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ

Ելոյք պիտի ունենան երաժշտական խոստովանող կատարողներու 2013 տարուամ փայլուն փուլը մը

ՄԱՐԱԼ ԲՈՒՐԵՆԻՆ Արճախար
ԱՐՄԻՆԷ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ Յուրաքանչաք
ՆԱԹԱԼԻ ՊՈՒՐԻՍԵԱՆ Անպոռած
ԲՐԻՍՏԱՓՈՐ ՆԱԳԱՐԵԱՆ Յուրաքանչաք
ԹԱԼԻՆ ԳՈՒՅՈՒՄԵՆԻՆ Դաշնակախոր

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 21, 2013 Կ.Ե. 6:30
ԿԵՆՏՆԵԼԻ ԳԱՐԱՅԻՆ
ԿԵՂՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶ
222 E. Harvard St., Glendale, California 91205

ԳՈՒՐԱՊՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՅՔ ԱՃԱՏ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՍԱՅԱՅՈՒՆ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԻԱՆ

1967-ի Երուսաղեմի արաբ-հրեայ վեցօրեայ պատերազմին ետք, երբ սաղիմասայր հրեաներու հետ սկսաւ շփում ունենալ, յանկարծ լողունգ մը ծնաւ քաղաքին մէջ, թէ «Աստուած երկու հրեայ իրար խառնելով ստեղծած է սաղիմասայրը»:

Պատերազմի օրերուն, աղմուկներու մէջ ծնած այդ լողունգը, այդպէս ալ մարեցաւ: Թէ որքա՞ն ճիշդ էր վերոյիշեալ խօսքը, ականատեսի վկայութեամբ կրնանք ըսել, որ այն օրերուն՝ եղան քանի մը ճարպիկ ու շահամուտ հրեայ վաճառականներ, որոնք խաբուեցան վանքի հայ երիտասարդներէն:

Եթէ մեծ երգիծաբան՝ Նշան Պէշիկթաշեանը ճանչնար երուսաղեմասայրը եւ «Հայ Աղբերտիք» գիրքին մէջ տեղ տար սաղիմասայրուն, հաւանաբար գրէր, որ Աստուած երկու հրեայ եւ երկու հրեշտակ իրար խառնելով ստեղծած է սաղիմասայրը, որուն շնորհած է նաեւ զոյգ մը սուր ականջներ եւ սուր աչքեր, առանց մոռնալու նաեւ քիչ մըն ալ սուր հոտառութիւնը:

Նկատի առնելով, որ իր ստեղծած էակը անկատար մարտողութեան հարց ունէր, Աստուած անոր մարտողութեան գործարաններն ալ կատարելագործած է: Ու այդ օրէն սկսեալ երուսաղեմասայրուն մէջ ամէն բամբասանք սկսած է դիւրաւ մարսուիլ, ապա որպէս նոր երգ՝ ծաղկիլ անոր շրթներուն վրայ:

Համեմուած բամբասանքներն ալ ան դիւրութեամբ վերածած է, որպէս «բանն սասնկ է», այլ ո՛չ բամբասանք է:

Սակայն երբ Արարիչը հաւատք ալ փչած է սաղիմասայրու ունեզերէն ներս, յանկարծ սատանան, որ կը սիրէ Աստուծոյ գործերուն ալ խառնուիլ... քանի մը սաղիմասայրու ունեզէն ներս մտած է, ու սուր պայքար տանելով հրեշտակներուն դէմ, դուրս վանած է անոնց, ու երկու հրեաներուն հետ համերաշխօրէն տեղաւորուած այդ մարդոց սրտին մէջ: Այս մասին «Սաղեմի Ջոջեր» խորագրով գիրք ալ հրատարակեցինք 2009 թուին, փաստելով որ սատանան ալ հայր է եւ իր ձագուկները ունի:

Սաղիմասայրը ընդհանրապէս կ'ապրի Սրբոց Յակոբեանց վանքին մէջ, կամ վանքին շուրջ՝ հայոց թաղերուն մէջ եւ կամ քաղաքի ծայրամասերը:

Վանքին մէջ ապրող հայր առաւօտ կանուխ կ'արթննայ վանքի կոչնակին զարկով: Իսկ հայոց թաղի բնակիչները... գէթ՝ մինչեւ 1970ական թուականները, Սաղեմի միակ հայ կաթնավաճառին ազարակէն արշալոյսը աղաղակող աքլորին ձայնէն եւ կամ աղբահաւաքի պոռըչտուքէն, կախում ունի այլեւս թէ ո՞վ առաջ պիտի աղաղակէր:

Քանի մը վայրկեան աւելի քնացողներն անգամ կ'արթննային աղբահաւաքի աւանակի գոցէն, եւ կամ թաղ ժամանած տաք «քաղէք» ծախողի աղաղակէն: Բայց ի վերայ այս ամենայնի, կան նաեւ քաղաքի եկեղեցիներու զանգակները, որոնք կը զօղանջեն առտու՝ իրիկուն:

Ու այս բոլորին հետ խալամներու մզկիթներէն արձակուած շէյխերու «էզգէնը»:

Տօնական, Կիրակի օրերը բացառութիւն մըն էին, երբ սաղիմաս-

հայերը կ'արթննային բարեպաշտ խորհրդին շարականի երգեցողութեամբ եւ կամ եկեղեցիի հրաւերով:

Մանաւանդ Ս. Աստուածածնի վերափոխման Տօնին՝ երբ իր քնքուշ ձայնով «Խնկի Ծառին» շարականը կ'երգէր: Ու երբ առաւօտեան արշալոյսին իր ձայնին կը միանար Ս. Յակոբայ Տաճարի զանգերու դողանջը՝ կարծես երկիրքը բացուած ըլլար Հայ Երուսաղեմին վերեւ...

Չշարունակենք:
Անցան այդ անուշ օրերը, որոնց յիշտակը քաղցր աղօթքի պէս կը ջերմացնէ սիրտը անոնց, որոնք կը յիշեն հին օրերը Սաղեմի:
* * *

Երուսաղեմասայրը հաւատացեալ է եւ եկեղեցասէր: Կը սիրէ բոլոր սուրբերը, եւ եթէ օրին մէկը աշխարհիս երեսէն շոգիանան սուրբերը, ան կը ստեղծէ իր սուրբերը:

Երուսաղեմասայր իր գաւակներուն ու թոռներուն անունները կը կոչէ այդ սուրբերուն անունով: Անուններուն որոշումը կախեալ է նորածին երեխային ծննդեան թուականէն, թէ ո՞ր սուրբին օրը կամ շաբաթը ծնաւ երախան:

Ս. Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօնին օրը ծնողները կը կոչուէին Աւետիս, կամ Յովհաննէս, Կարապետ եւ Մկրտիչ: Ս. Զատիկուան շաբաթը ծնողները կը կոչուէին Յարութիւն: Ու այսպէս Ս. Յակոբին շաբաթը ծնողները, Յակոբ, Ս. Գեորգիինը՝ Գեորգ, Ս. Սարգիսինը՝ Սարգիս, Դաւիթ Սարգարէիինը՝ Դաւիթ եւ այլն: Նոյնպէս իրական սեռը... Ս. Աստուածածնի տօնին օրերը ծնողները կը կոչուէին Մարիամ կամ Մարի, Սրբուհի, Մաքրուհի, Սրբոց Վարդանանցի տօնին՝ Վարդանոյշ, Շուշան, Ս. Հռիփսիմէի տօնին շաբաթը՝ Հռիփ, Հուռի, եւ Յովակիմա եւ Աննայի Տօնին շաբաթը ծնողները, Յովակիմ, Աննա, եւ այլն:

Իսկ եթէ ո՛չ տօնական ընթացքին ծնած է երեխան, երուսաղեմասայրը ցոյց կուտայ իր հայրենասիրութիւնն ու ազգասիրութիւնը, ու իր գաւակները կը կոչէ հայոց թագաւորներուն կամ թագուհիներուն անուններով՝ Աբգար, Տիգրան, Լեւոն, Աշխէն, Զապէյ, Թագուհի եւ այլն:

Սակայն այս բոլոր անունները այնքան դժուարութիւն չարուցանեցին վանքէն ներս, որ սաղիմասայրը փորձեց տարբեր անուններով զատորոշել այդ մարդիկը: Անունները... որոնք

Աստուծոյ պարգեւած մարտողութեան շնորհիւ, դիւրաւ ընկալուեցան բոլորին կողմէ:

Օրինակ՝ վանքին մէջ այնքան Մարիամներ կային, որ դժուար էր կուսել թէ ո՞ր Մարիամին մասին էր խօսքը: Ու այսպէս անուանեցին Անուշիկ Մարիամ, Ղարղա Մարիամ, Թէմիզ Մարիամ, Պէլիքի Մարիամ, Կայծակ Մարիամ, Ղաւաս Մարիամ, Ուզուն Մարիամ, եւ այլն:

Նոյնն էր պարագան վանքի Տիգրաններուն... Արապաճի Տիգրան, Լէհմէճուհի Տիգրան, Մսրրոցի Տիգրան, Ղաւաս Տիգրան եւ այլն: Ու տակաւին... Յովակի Գեղեցիկ, Գազրան Կարօ, Կլլիկ, Աթոռ Ծակող, Պոյաճի Յակոբ, էշշէկ Դաւիթ, եւ այլն:

* * *
Մեր օրերուն, նորածին երեխային դաստիարակելու համար, այնպիսի գրականութիւն ու դաստ-

իարակչական մեթոտներ կան, որ 20-րդ դարուն, սաղիմասայրուն գլացուեցան այդ բոլորը:

Օրինակ, այս օրերուն երեխայի մը գործած մէկ շարութեան համար, բժիշկը կը թելադրէ եղեր ծնողքին time-out ըսել կամ դադար տալ երեխային խաղին, ու պատժել 10 վայրկեանով, մինչդեռ Երուսաղեմի մէջ չար երեխային ոչ միայն ծեծով կը դաստիարակէին... այլ «մուկերուն ծակ»ին ծանօթութեամբ վախ ու սարսափ կ'ազդէին երեխային վրան, որ շարութիւն չըներ, այլսպէս «մուկերուն ծակը» պիտի երթար: Եւ ո՞ւր չկար մուկերուն ծակ... որ փոքրերուն անծանօթ ըլլար:

Այն օրերուն, վանքի կամ հայոց թաղի փոքրերուն համար, ամենահաճելի խաղերն էին ֆութպոլը, գնդիկը, իննը քարը, կամ կաշիի հին ու աղտոտ կտոր մը, որ մէկ ոտքով «գիծ խաղալ» կը նշանակէր: Իսկ աւելի չարերուն համար, հայոց թաղ ժամանած արաբ վաճառականներուն աւանակին շարձարանքը: Այս խաղերէն անդին, տակաւին կային «Սաղեմի խոնարհ»ներուն հաճելի խաղերը, Յովակի Գեղեցիկին, Բեննիկին... եւ այլն, որոնց մասին վերոյիշեալ խորագրով գիրք ալ հրատարակեցինք 1999ին:

Վանքի այդ հայքերը ու կրօնաբոյր եւ սակայն միօրինակ կեանքին մէջ էր, որ մանկութիւն չտեսած սերունդի մը գաւակները հասակ առին վանքի Մեծ Բակին մէջ, ու իրենց միտքը աղօսեցին սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանին մէջ:
* * *

Երուսաղեմասայրը մեծ ընտանիք մըն է:

Աշխարհի վրայ չկայ այսքան մեծ ընտանիք՝ որ երուսաղեմասայրը զաղուկի նման ըլլայ, խինդ ու ժպիտով, վիշտ ու արցունքով: Եղեռնէն ճողոպրած համայնք մը՝ Մարաշէն, Այնթապէն, Ատանայէն, Զէյթունէն, Վանէն... որոնք տեղացի հայ քաղաքացիներուն հետ միասին կը կազմեն երուսաղեմասայրը մեծ ընտանիքը: Երբ հարսանիք ըլլայ, ամէն մարդ հարսնետու է: Երբ թաղում ըլլայ, ամէն մարդ սգաւոր կը դառնայ:

Բոլորը մկրտուած են նոյն աւագանին մէջ, յաճախած են նոյն դպրոցը, ունեցած են նոյն ուսուցիչները ու դաստիարակուած նոյն մեթոտով: Յաճախած են նոյն եկեղեցին: Միասին են երգած աղօթքներն ու շարականները: Միասին են պաշտպանած հայոց իրաւունքերը Սուրբ Քաղաքին մէջ: Երբ գաղթած են օտար երկիրներ, իրար են փնտրած, իրար հետ վերապրած վանքի հին ու անոյշ օրերը, ու ովկիանոսներով անդին ստեղծած իրենց Հայ Երուսաղեմը:
* * *

Երուսաղեմասայրը բուսակերութեան հետ միատեղ մտակեր է... եւ եթէ միս չգտնեն, կրնան նաեւ իրար միս ալ ուտել... բերնէ բերան, միութենական հարցերով եւ մասամբ նորին, դրացիական հարցերով եւ մասամբ նորին, սիրոյ հարցերով եւ մասամբ նորին...:

Այս ըսելով, սխալ չհասկցուինք: Երուսաղեմասայրը ո՛չ կուտար է եւ ո՛չ ալ եղբայրասպան:

Պարզապէս դիւրազգաց է, դիւրաբոլորեք, դիւրագրգիռ, դիւրահաւատ, դիւրահաւան, դիւրափոփոխ, ահա թէ ինչո՞ւ ան նաեւ դիւրամբռնելի է եւ դիւրիմաց, դիւրընթեռնելի է եւ դիւրընկալ:
* * *

Երուսաղեմասայրը հպարտ է

իր ծննդավայրով, առանց սակայն հասկնալու եւ ըմբռնելու Սիոնի գագաթին վրայ գտնուող «կտոր մը Հայաստան»ի եւ սուրբ հողին իմաստն ու արժէքը:

Ամէն երուսաղեմասայր բնագրաբար դեսպանն է Հայ Երուսաղեմին:

Երուսաղեմը ճանչնալու համար, պայման չէ Երուսաղեմ երթալ: Բաւ է հանդիպիլ երուսաղեմասայրու մը եւ ան քեզի ժամերով կրնայ խօսիլ Հայ Երուսաղեմին մասին...

Քրիստոսակոխ բոլոր սրբավայրերուն մասին... ուր հայերը ինչ իրաւունքներ ու իրաւասութիւններ ունին... հայոց վանքին մասին... պատրիարքութեան մասին եւ վերջապէս Սուրբ Գլխաղբին մասին, առանց մոռնալու Սուրբ Գլխաղբին հանդէպ իր ունեցած հաւատքէն կտոր մը սերմանելու քու հոգիիդ մէջ: Ահա այս ծանօթութենէն ետք, ունկնդրողին հոգին կը փոթորկի, կ'ալեկոծի, իր մէջ կ'արթննայ իր պապերուն հաւատքը, որ կը խօսի իրեն, եւ որ օր մըն ալ Քրիստոնէական փոթորկահարութեամբ գինք ուխտաւորաբար կ'առաջնորդէ Սուրբ Քաղաքը տեսնելու:
* * *

Երուսաղեմասայրուն աչքէն բան չի վրիպիլ: Եթէ նոյնիսկ վրիպի, ինք կը ստեղծէ այդ նորը... եւ շնորհիւ բամբասանքի յատկութեան, դիւրաւ կը մարսուի բոլորին կողմէ:

Վանքին թաղերը կամ նեղ անցքերը... քովէ քով սենեակները, ականջներ ունին պատերուն վրայ, զորս Աստուած սաղիմասայրուն համար ստեղծած աւելորդ ականջները նետելու փոխարէն, աներեւութաբար փակցուցած է վանքին պատերուն վրայ: Ամէն անց ու դարձ ան կը լսէ... իր տանը մէջ նստած: Եթէ տանը մէջ չլսէ, բա՛ւ է վանքին դրան առջեւ կենալ քանի մը վայրկեան, եւ այդ ատեն, ո՛չ միայն կը լսէ, այլ կը տեսնէ բոլոր անոնց, որոնց մասին ինչէր լսած էր գիշեր մը առաջ: Ինչ փոյթ, եթէ նոյնիսկ ան վանքէն հեռու կ'ապրի, թէկուզ երկրէն ալ դուրս... սաղիմասայր կը լսէ ուր որ ալ գտնուի... թէկուզ աշխարհի հեռաւոր մէկ անկիւնը, ուր ան ստեղծած է իր վանքը, իր Երուսաղեմը, որուն կարօտովը կ'ապրի:

Երուսաղեմասայրուն կեանքի անդորը յաճախ խանգարուած է արաբ-հրեայ պատերազմի հետեւանքով, իսկ երբ պատերազմ չէ եղած, ինք խանգարած է հայ կեանքի անդորը, ծանօթ՝ «Տիրան-Եղիշէ» պատրիարքական ընտրապայքարով:
* * *

Երուսաղեմասայրը յարգանք եւ սէր ունի Քրիստոնէական առաջին Սուրբ Աթոռին հանդէպ ու յատկապէս անոր արժանաւոր գահակալներուն՝ Գրիգոր Շղթայակիրի, Գրիգոր Պարոն Տէրի, Եղիշէ Դուրեանի, որոնց անունները ան կը յիշատակէ յատուկ երախտագիտութեամբ:

Երուսաղեմասայրը այնքան յարգանք կը տածէ հայ կղերին հանդէպ, որ կրնայ սրբացնել իր սիրած վարդապետը «հայր սուրբ» կոչումով, եւ կամ վանքի Պատրիարքը, որպէս «պապա մարդ» անուանելով:

Իսկ կրնայ եւ «սատանայացնել» եթէ իր չսիրած կղերը ըլլայ: - «Մենք ասոնց հետ վանք ապրեր

ԵՐՈՒՍԱԴԵՄԱՐԱՅՑ

Շարունակուած էջ 15-էն

ենք, ասոնց ի՞նչ ըլլալը մենք գիտենք» ըսելով, ականատեսի վկայութեամբ լորձնաշուրթին կրնան չատատել վանքէն ներս «սպրդած» ծօները, որոնք թէպէտ բախտը չեն ունեցած Երուսաղէմ ծնելու, եւ սակայն աւելի ուշ գալով Երուսաղէմ, սատանան յաջողած է վանքի ձեռագիրներն ու աղամանդակուռ սկիհները ծախող «խաչագող»ներուն ալ ռուսագրէն ներս մտնել ու տեղաւորուիլ անոնց սրտերուն մէջ... պատմութիւնը վկայ:

* * *

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց միաբանութիւնը պատմակա-նօրէն եւ արդարօրէն կը կոչուի «Ջինուորեալ Միաբանութիւն», քանզի դարերով պաշտպանած են հայոց եկեղեցիներն ու վանքերը եւ մանաւանդ հայոց իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները Քրիստոսասկիս սրբավայրերուն մէջ:

Ու որպէս Քրիստոսի եւ Աւետարանի հաւատարիմ «գի-նուոր»ներ, փոխանակ հոգեւոր պատերազմի մէջ ըլլալու սատանային դէմ, յաճախ «պատերազմ»ի մէջ եղած են «հոգեւոր եղբայր ի Քրիստոս» հոգեւորականներու դէմ... հոգեւոր տան մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ իր մէջէն չէ վանած «հին մարդ»ը, երբ հրաւիրուած է զգենելու Աւետարանի մշակ ըլլալու «նոր մարդ»ը:

Ահա այս երկու մարդերն են իր մէջ... որ կը ծառայեն երկու տիրոջ, մէկը Աստուծոյ, միւսը...:

Ինչպէս սպիտակն ու գունաւորը կարելի չէ լուսլ միասին, արդար ըլլալու համար ըսենք, որ այս տարազը կարելի չէ հագցնել անոնց, որոնք ճշմարտապէս եւ ո՛չ կարծեօք «բարի հովիտ»ներ են ու հոգեւոր կեանքի ծառայութեան մէջ կը գտնեն հաճոյքը կեանքի:

* * *

Երուսաղէմահայր ծանօթ է դժոխքին, առանց դժոխք երթալու: Երուսաղէմի Ս. Էջմիածնի եկեղեցւոյ մէջ պատէն կախուած կիսաբոլորաձեւ դժոխքի նկարը՝ բաւ եղած է անոր դժոխքի ծանօթութեան, բնակիչներուն... կրակին ու բոցին... սատանաներուն, որոնք հետագային մաս կազմած են իր կեանքին: Իր մեղքերու քաւութեան համար տանեակ մը մոմ կը վառէ Ս. Գլխագրի մատրան մէջ, իսկ իր մեղքերը կը լուսլ ամէն ամանորին՝ Յորդանան Գետի օրհնուած ջուրով, Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտութեան տօնին աւթիւ:

Այդ օր, Աստուած անգամ մը եւս կը յայտնուի Երուսաղէմահայրուն յիշեցնելու համար Պօղոս Առաքեալի երկրորդ նամակը Տիմոթէոսին: «Իբրեւ Քրիստոս Յիսուսի հաւատարիմ մէկ գիւնուորը, պատրաստ եղի իրեն պէս չարչարուելու: Ջինուորական ծառայութիւն ընողը քաղաքացիական զբաղումներէ հեռու կը մնայ իր զօրավարին աչքը մտնելու համար: Նոյնպէս ալ, ոեւէ մարգիկ մրցանակին չի կրնար տիրանալ՝ եթէ դրուած կանոններուն համաձայն չմրցի: Ծանր աշխատանքը տանող հողագործը նախ ինք արժանի է արտին բերքէն վայելելու: Հասկցի՛ր ինչ որ ըսել կ'ուզեմ, որովհետեւ Տէրը քեզի իմաստութիւն պիտի տայ, որ հասկնաս ամէն ինչ»:

Ու «Աստուածայայտ շնորհքով եւ ի վերուստ տրուած այդ իմաս-

տութեամբ» եղան «գիւնուոր»ներ, որոնք ո՛չ միայն հեռու մնացին քաղաքացիական զբաղումներէ, այլ անտեսելով դրուած կանոնները, որպէս «ծանր աշխատանք» տանող հողագործներ, «վանքի բերքը» վայելեցին, եւ կողոպտելէ ետք արկղը վանքին... անհետացան մութին մէջ:

Երուսաղէմահայր երբ Փորձութեան լեռ բարձրանայ, ինքզինք աւելի մօտ գգալով Աստուծոյ, գլուխը վեր կը պահէ ու աչքերը երկինք յառած կ'աղօթէ, փախուստի մատնելով սատանաները: Իսկ երբ լեռնէն վար իջնէ, դէպի Երուսաղէմ ճամբուն վրայ կ'ընկերակցի քանի մը սատանաներու, իր գլուխը պահելու համար Երուսաղէմի մէջ:

* * *

Երուսաղէմահայր առհասարակ վաճառական է: Ոսկերիչ, դերձակ, լուսանկարիչ, ժամագործ եւ կօշիկի վաճառական:

Սաղիմահայր հաւատարիմ է, ու ժողովրդային ասացուածքով, «աչքը կուշտ» է, քանզի Աստուած այդպէս է ստեղծած իր էակը:

Երուսաղէմահայր հաւատարիմ է նաեւ սիրոյ մէջ: Իր սիրած առաջին էակը հրեշտակ մըն է իրեն համար, որ կը պահէ իր սրտին մէկ անկիւնը... գաղտնաբար, նկատի ունենալով որ Երուսաղէմի պատերը ականջ ունին:

Ու երբ տարիներ վերջ հանդիպի իր սիրած աղջկան, կը խոստովանի պղատոնական սիրով: Ու Աստուած գիտէ... ինչքան այլ սէրեր ծաղկած էին վանքի Չամթաղի ծառերուն տակ՝ ու հետագային փշրուած փրորուն քարերու նման:

Երուսաղէմահայր ազգասէր է ու հայրենասէր: Օտար ամուսնութիւն կնքելու պարագային, ան երբեք չի հեռանար իր արմատներէն, իր լեզուէն ու մշակոյթէն, այլ իր կողակիցը կը հայացնէ իր բոլոր պատկանելիութիւններով, իր գաւակներն անգամ պահելով ծոցին մէջ:

Սրբապատկեր՝ Սրբոց Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ դրան ձակտին Պաղեստինի մէջ ծնած ու ապրած սաղիմահայր, որուն արմատները կ'երթան մինչեւ ԺԱ կամ ԺԲ դար, հայկական վարժարանի չգոյութեան պատճառաւ, աւելի տիրապետած էր արաբերէն լեզուին: Եւ որքան ալ ջանք թափէր հայերէն խօսելու ու հայերէնով արտայայտուելու, ոսկեղնիկը դժուար կը ծաղկէր իր շրթներուն վրայ: Մինչ եղեռն տեսած սերունդը... հակառակ միջին արեւելեան այլ հայաշատ քաղաքներուն, գաղթական սաղիմահայր հեռու մնաց թրքախօսութենէ:

Եւ ինչպէս ամէն հայկական գաւառ ունէր իր բարբառը, այնպէս ալ Երուսաղէմի տեղացի հայերը ունէին իրենց բարբառը, երբ հայ գաղթականի մը կամ հայ վարդապետի մը հետ կը խօսէին հայերէն լեզուով, արաբերէնէ թարգմանելով իրենց միտքը:

Երբ տօնական օրերուն հայ վարդապետը տունը այցելէր, հիւրասէր Երուսաղէմացին հարց կու տար... - պարզեմ քեզի կ'ուտե՞ս խիչար:

Կամ...

- Խիչար սրբազան ջարդեմ կ'ուտե՞ս:

- Հայր սուրբ բերեմ քեզի անկէ, որ կ'ընէ ֆըշ ֆըշ (օղբ տաք ըլլալով կ'ուզէր գովացուցիչ հրամց-

նել):

Ի տես գաղթական սերունդի գաւակներուն յառաջդիմութեան ան կ'ըսէ...

- Գաղթականները գացին եկան առանց վարտիկ, եղան մարդիկ (ոչինչով ժամանած գաղթական հայերը, մարդ դարձած են):

Քաղաքի յորդառատ անձրեւներուն եւ պատճառած վտանգին համար, կը զգուշացնէ շրջապատը ըսելով...

- Այս տարի անձրեւները եկեր են շատ շատ, հորերը լեցուեր են լիթումօ, կարեւորութիւնը ըսեր է, ջուրերը տապկէք ու խմէք (ըսել կ'ուզէր, որ յորդառատ անձրեւներուն պատճառաւ, հորերը մինչեւ բերան լեցուած են ու կառավարութիւնը հրահանգած է ջուրերը եռացնել ապա խմել):

Եւ վերջապէս պատերազմի նպատակով օրերուն իր փափաքը կ'արտայայտէ ըսելով...

- Ասիկա ի՞նչ է Տէր Հայր, ամէնուն խոթեցիր եւ ինձի չխոթեցիր (Պատերազմի օրերուն հայոց վանքը բոլոր ժողովուրդին նպաստ կը բաժնէր: Մինչ վարդապետ մը կ'արձանագրէ անունները կարիքաւորներուն, կին մը կը մօտենայ ու կը փափաքի, որ իր անունն ալ արձանագրէ վարդապետը):

Հիւրընկալ քաղաքացի հայր, երբ հայոց թաղ ժամանած ծանօթ մը տեսնէ, կը հրաւիրէ իր տունը ըսելով...

- Մեր վրայն ալ անցիր... կամ՝ Մեր վրան ալ չե՞ս գար:

Վերոյիշեալ բարբառը, որքան ալ ծիծաղելի թուէր երէկ եւ կամ այսօր, կը մնայ Երուսաղէմահայրուն լեզուին հարստութիւնը... Ինչ փոյթ եթէ այսօր ականջ տանք նոր սերունդին խօսած հայերէնին... հայերէն բառերը դժուար թէ իրենց «քիմք օժէ եւ կամ սիրտն իրենց սիրտի» ինչպէս պիտի ըսէր բանաստեղծ Վահան Թէքէեան:

* * *

Իր հողին վրայ ան կոտորակուած կեանք մը կ'ապրի, իսկ օտար հողին վրայ միութեան ջատագով մըն է:

Երուսաղէմահայր եկեղեցասէր ըլլալուն չափ ալ «միութենասէր» է, երբ... հայ ազգի նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչէ: Թէպէտ միութիւնէն աւելի կը սիրէ իր յաճախած ակումբը ու ակումբէն աւելի իրեն համախոհ խաղընկերները: Հակառակ զրասէր չըլլալուն, գիրք կը կարդայ եթէ... տրամադրի իրեն:

* * *

Առհասարակ համեստ է... իր շրջապատին մէջ:

Իսկ անկէ դուրս ունի իր հպարտութիւնը, որ մաս կը կազմէ օտարին վերէն նայելու իր խառնուածքին: Քիթը մեծ չէ, բայց սուր է, հոտառութիւնը հոգեւոր կեանքին մէջ, ինչ փոյթ, եթէ ան Ս. Յակոբի շուքին տակ ապրելով հանդերձ, հեռու է հոգեւոր կեանքի տանաբանեայէն: Զգայուն է սիրտը, որ կը բաբախէ ազգին համար, ու ազգէն աւելի Սուրբ Տեսարան վանքէն Յակոբին ու Սուրբ Գլխագրին համար:

Քաղաքական աննպաստ պայմաններու մէջ ապրելով, իր կեանքը «մեռեալ ծով» մըն է, ուր չի կրնար լողալ իր ուզածին պէս, եւ որուն աղը մերթ կ'այցէ իր մարմինը ու մերթ կ'ամոքէ իր ցաւերը սաղիմական աւանդութիւններով, միութեանական ձեռնարկներով, բայց մանաւանդ ուխտաւորներու հոսքով, որոնք քիչ մը «արեւ» կը

բերեն Հայ Երուսաղէմի ամպամած երկնքին:

Երուսաղէմահայր իր կեանքը չի կրնար երեւակայել առանց հոգեւոր կեանքի: Այդ իսկ պատճառաւ իր կեանքէն անպակաս են հոգեւորականները եւ հոգեւորականներուն ո՛չ այնքան հոգեւոր կեանքի համեմուած դրուագները:

Երուսաղէմահայր աւանդապաշտ է: Աշխարհի ո՞ր անկիւնն ալ գտնուի ան՝ կը փնտռէ Երուսաղէմի հին տոմարի աւանդութիւնները: Բեթղէհէմի Սուրբ Ծննդեան արարողութիւնները, Աւագ Շաբթու եւ Ճրագալոյցի հոգեզմայլ արարողութիւնները, Համբարձման Տօնի եւ կամ Ս. Աստուածամօր Տօնի հանդիսութիւնները:

Ամէն Երուսաղէմահայ առանց չափազանցութեան դպիր է: Գէթ քանի մը անգամ շապիկ հագած է եկեղեցւոյ մէջ, ու մասնակցած Ս. Յարութեան տաճարի թափօրներուն եւ կամ «իրաւունք»ի կռիւներուն:

Երուսաղէմահայր Ս. Պատարագը անգիր գիտէ: Գիտէ նաեւ եկեղեցական գլխաւոր տօներու աւանդութիւններն ու շարականները: Եթէ եկեղեցի չերթայ, ան իր տունը կը կատարէ իր «պատարագը»:

Իրեն համար եկեղեցին Աստուծոյ Տունն է: Ամէն եկեղեցի ան կը բաղդատէ Երուսաղէմի իր Ս. Յակոբայ տաճարին հետ, որուն արծաթեայ կանթեղներուն լոյսը եւ գմբէթի պատուհանէն արեւին շողարձակուած ճառագայթները, տաճարի խորհրդաւորութիւնը, խնկաբոցը աղօթքներուն ու շարականներուն հետ լեցուցած են իր սիրտը, հոգին ու ականջները:

Օտար ափերու վրայ երուսաղէմահայր երբ եկեղեցի երթայ, մանաւանդ Աւագ Շաբթու ընթացքին, անպայման կը վերջիչէ վանքի օրերը... իր կեցած տեղէն կը ձայնակցի դպրաց դասի երգեցողութեան եւ յետոյ սրտնեղած դուրս կու գայ եկեղեցիէն, ըսելով...

- Այսպէս ոտնլուա՞ց մը կ'ըլլայ, հոգին սիրեմ ես մեր Երուսաղէմին, ինչ խորհրդաւոր կ'ըլլար ոտնլուան:

Իսկ Չատկին օրը, աւելի սրտնեղած կ'ըսէ...

- Երուսաղէմ ի՞նչ աղուոր էր, Ս. Յարութիւն կ'երթայինք, Շաբթ կէսօր Քրիստոսի Սուրբ

Գերեզմանէն լոյսը կ'ելլէ, ապա շարականները երգելով թափօր կը դառնայինք Քրիստոսի գերեզմանին շուրջ... ու լոյսը առած վանք կը վերադառնայինք:

Համ-հոտ կար, կը զգայինք, որ Չատիկ էր: Աստեղ, ո՛չ ալ կը զգաս տօնական օրերը:

Տօներ ու աւանդութիւններ, որոնք կը ջերմացնեն սաղիմահայրուն կեանքը... Երուսաղէմէն ալ անդին:

Երուսաղէմահայր չի մոռնար Երուսաղէմը, որովհետեւ իր ականջներուն օղ եղած են Աստուածաշնչեան խօսքը, «Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, եթէ քեզ մոռնամ, լեզուս քիմքիս կ'աչի»:

Եւ եթէ կան բաներ, որոնք երբեք չի մոռնար սաղիմահայր, այն ալ Սուրբ Գլխագիրն է, Սուրբ Յակոբի զանգակներուն ձայնն է, վանքի կոչնակին ձայնն է, որ կարծես իրեն կը կանչէ ամէն սաղիմահայր... ովկիանոսներէն ալ անդին:

ԴՈՒԲԱՅ

Շարունակուած էջ 14-էն

վերարկուի համար, քեզ մեր անմոռանալի «պանիկ» կովի գոյնը կը սագի, իմ ճաշակին հաւատայ»: Երկրորդ թէ երրորդ նամակում ասում էր. «Շաշ ջան, ես ապրում եմ Դուբայում: Դուբայը աշխարհի ամենամեծ քաղաքն է, հստակ կով չկայ, բայց շատ մարդ կայ: Գժուում եմ քո կարօտից»: Ծրարում էլի մի քանի դուբայ էր դրուած, որով Մատուրը թիթեղ վառարան ու փայտ գնեց՝ ձմեռը տաքանալու: Անվարժ ձեռագրով միւս եւ յաջորդ նամակներում Արփին հետաքրքրուած էր Միո որդուց եւ աւարտում միշտ նոյն արտահայտութեամբ. «պանին մեռնեմ»: Մատուրն արդէն Միոյին տարել էր գիւղ եւ յանձնել մօր խնամքին, կարծելով՝ երեխայի համար այդպէս աւելի ապահով կը լինի:

Շէյխ Աբու Հասան էլ Նոդարին շուտով նկատեց Արփիի ջանասիրութիւնը եւ գեղեցկութիւնն ու կանացի հմայքները, որոնք պարզ երեւում էին մինչեւ իսկ անշուք հագուստի տակից, եւ նրան ռեստորանից տեղափոխեց ծովեզրեայ իր շքեղ ու ընդարձակ առանձնատունը՝ շուրջօրեայ ծառայութեան: Սենեակ յատկացրեց՝ հիանալի կահաւորանքով, հայելի զարդասեղան էլ կար, լայնմէջք հեռուստացոյց, որն ուշ գիշեր պորտապար էր ցուցադրում, պատճառելով զարմանք ու հիացմունք: Ամէն ինչ ոնց որ երազում, միայն Մատուրն էր պակաս:

Շէյխը վախճանին մօտ, բարձրահասակ, սպորտսմենի կազմուածքով, ոչ Մատուրի նման ճլորած, տղամարդ էր, մեղմաբարոյ ու բարեհոգի: Չորս կին ունէր եւ իւրաքանչիւրից մի քանի երեխայ, որոնք, տղայ թէ աղջիկ, հօր նման ձիւնածերմակ, մինչեւ սանդալները հասնող լայնկեկ շապիկ էին հագնում, ըստ լուսանկարի՝ միայն մեծ որդին, որը Սորբոն էր յաճախում, եւրոպական հագուստ-կապուստով էր աւելի, քան բնիկ եւրոպացիները:

Մի օր շէյխ Աբու Հասան էլ Նոդարին մտաւ Արփիի սենեակը եւ նստեց թաւապատ բազկաթոռին: Արփին այնքան շփոթուեց, որ չհասկացաւ՝ ցերե՞կ է, թէ՞ գիշեր:

- Դարձիր իմ կինը,- ասաց շէյխը:

- Վա՛յ, չէ՛, ընկեր շէյխ,- աւելի շփոթուեց Արփին,- ես պակուած եմ, Մատուրը:

- Մատուրը Մատուր է, իսկ ես շէյխ եմ:

Իհարկէ, ոչ այդ օրը, այլ մի քանի գիշեր յետոյ Աբու Հասան էլ Նոդարին իր ոսկեզօծ ննջարանում սիրեց Արփիին եւ հարբեց նրա մարմնի քաղցր գիւնուց:

Նա Արփիի հանդէպ աւելի ուշադիր էր ու հոգատար, քան՝ իր միւս կանանց:

- Ձոկողութիւն մի՛ արա, ինձ կը թշնամանան,- ասաց Արփին:

- Իմ կամքն է,- ասաց շէյխը:- Ես նրանց միջից հանել եմ ամէն նախանձ ու թշնամանք, հանգիստ եղիր:

- Խնդրում եմ:

- Դու ուրիշ ես, քո նմանը աշխարհում չկայ, դու հայ ես:

Արփին ապրում էր թագուհու

պէս, ասես անգիր ու անպատմելի հեքիաթում, եւ շուտով իւրացրեց բարձրաճաշակ կնոջ խօսք ու շարժմունքի բոլոր յատկանիշները, քանզի, որքան էլ գիւղացի, այդ ճաշակութիւնը ի ծնէ նրա մէջ լինելով՝ նոր պայմաններում արթնացել էր իր ամբողջ բնական հմայուցութեամբ:

Անցաւ ձմեռը: Գարուն էր: Հայաստան աշխարհում վարդն ու եսասամանը երգեցին: Մատուրը, սակայն, կնոջից ոչ մի լուր ու դուրս չստացաւ: Մտածեց՝ նեղն է: Ամուսն շոգին մի նամակ գրեց, մի քիչ դրամով ու խնայուած մի քանի դուրսով տեղաւորեց թքով սօսնձուած ծրարում եւ վրան նկարեց. «Դուբայ Արփիին»: Աշունն էլ անպատասխան մնաց: «Ուրեմն շատ նեղն է»: Մատուրը վիրաւորուեց աշխարհից: Մտքում ասաց. «Աշխարհ, ես քո մէջը...»:

Մատուրը կորցրեց տարուայ եղանակները հաշուարկը եւ յաճախ կարգում էր ու կարգում Արփիի հին նամակներից տողեր. «Ես ապրում եմ Դուբայում»: «Էստեղ կով չկայ»: Առանց կով ու ոչխարի ի՞նչ երկիր,- զարմանում էր Մատուրը: «Գժուում եմ կարօտից»: Բա ես ինչքան եմ գժուում,- տառապում էր Մատուրը: Բայց Մատուրն ամէնից շատ յուզում էր հետեւեալ արտայայտութիւնից. «Շաշ ջան»:

Մատուրը ծանրամիտ աշակերտի նման, բայց ի վերջոյ իւրացրեց փականագործի արհեստը եւ որոշ ժամանակ Գալուստի հետ, իսկ յետոյ ինքնուրոյն էր աշխատում՝ բանուորները սեւ շուկայում յաճախորդ փնտնելով:

Շուտ թէ ուշ պիտի պարզուէր՝ այդ օրը ճակատագրական եղաւ Մատուրի համար: Սեւ շուկայում մի Նադիա տուեց իր հասցէն՝ «Ծաղկի փողոց թիւ երկու», որը գտնուում էր Սարի թաղում, ասաց՝ վաղն արի լողարանիս ջրագծերը նորոգելու: Մատուրը, գործիքներով ու պահեստամասերով ծանր պայուսակը ձեռքին՝ երկար որոնում էր Նադիայի տունը. Սարի կար եւ երկու համարի բազմաթիւ տներ: Նա կրակ արեւից խոտի պէս խանձուեց: Վերջապէս մի քանի սարիթաղցիներ ճշտեցին. «Բող Նադիային ես ուզում»: «Երեւի»: «Ի՛նչ էրպէս ասա, այ հէր օրհնած, ուղիղ բարձրացիր, յետոյ՝ աջ, յետոյ՝ ձախ, էլի ուղիղ վերեւ»: (Սրանք էլ էին նախկին գիւղացի): «Հասկացաց», - թէեւ ոչինչ չէր հասկացել, դեռ շատ թափառեց եւ վերջապէս յոգնած նստեց մի կիսաքանդ տան պատի ստուերում: Նադիայի տունն էր:

Մատուրը վուշաթել փաթեթեց ծորակների բներին, ձգեց՝ որքան ուժ կար ձեռքերում եւ փոխեց ցնցուղի ժանգոտած գլուխը: Այդ ժամին ջուր չէր գալիս:

- Վաղն առաւօտ կը ստուգեմ,- ասաց Մատուրը՝ գործիքները հաւաքելով:

- Մնայ ինձ մօտ:

- Չէ՛,- ասաց Մատուրը:

Առաւօտեան դարձեալ մոլորուեց, բայց ոչ նախորդ օրուայ չափ:

Դուբայ բաց էր: Նա ջրի խշշոց լսեց եւ զգուշօրէն մօտեցաւ լողարանին, որի դուռն էլ էր բաց, կարծես

լողարանը ո՛չ դուռ ունէր, ո՛չ էլ պատ ու առաստաղ: Նադիան լողանում էր համաչափ ու առատօրէն ջրհոսող ցնցուղի տակ: Առաջին պահ Մատուրը հպարտացաւ իր լաւ գործիք՝ ցնցուղը հիանալի է աշխատում, յետոյ միայն անդրադարձաւ մէջքով իրեն ջրջուած Նադիային: Վաղուց մերկ կին չէր տեսել, եւ դատարկ մարմինը լցուեց հին ու մոռացուած տառփանքով: Նադիան մէջքով զգաց Մատուրի ներկայութիւնը եւ քիսան մեկնեց նրան.

- Մէջքս...- յետոյ շրջուեց,- ծծերս էլ, փորս ու ոտքերս...

Երբ Մատուրը անվարժ ու շփոթուած քիսա էր անում Նադիայի կրծքերը, չիչեց ու տեսաւ պանիկ կովին, որի կուրծքը՝ բթաչափ պտուկներով, մեծ ու ծանր տարուբերում էր ոտքերի արանքում, երբ նա արօտից երեկոյեան տուն էր գալիս: Պտուկներից կաթ էր կաթկթում: Այդ օրը Մատուրն իր ներքին ցանկութեամբ ու Նադիայի խնդրանքով մնաց: Սուրճ խմեցին եւ օղի, որից Մատուրը հարբեց աւելի, քան Նադիան:

Նա գրեթէ ամէն գիշեր էր այցելում Նադիային եւ երբ մի քանի օր չէր հանդիպում նրան, կարօտալից տխրում էր ու օղի խմում: Մի օր Նադիան ասաց.

- Մատուր, գնանք Ռուսաստան, հնտեղ ես բարեկամ ունեմ, մեռել է ու խրճիթը թողել ինձ, դու շատ գործ կ'ունենաս, լաւ կ'ապրենք:

Մատուրը երկար մտածեց՝ գնա՞յ, թէ՞ մնայ, որովհետեւ դեռ Արփիից նամակ ստանալու յոյս ունէր: Ի վերջոյ, գիւղին, մօրը, որդի Միոյին, ծանօթ ու անծանօթի գինովցած հրաժեշտ տալով՝ մեկնեց անծայրածիր Ռուսաստան եւ դարձաւ դասական հարբեցող: Նադիան վայրի հատապտուղներից օղի էր քաշում, խմում էին միասին եւ ուտ ու թաթար հարեւանների հետ: Մատուրը կտորատուած ուտսերէն սովորեց ու մի քանի թաթարալեզու հայհոյանք՝ գրեթէ մոռանալով իր մայրենին ու բարբառը:

Իսկ Դուբայը բարգաւաճում էր: Այստեղ կառուցուեց մարդկութեան ամենաբարձր շէնքը, որի երկինք մխրձուած գազաթից, ինչպէս ափի վրայ, երեւում էր ամբողջ աշխարհը: Արփին դարձել էր երեւելի տիկին, եւ շէյխ Աբու Հասան էլ Նոդարին հպարտօրէն ցուցադրում էր նրան պաշտօնական թէ ընկերային ճաշկերոյթների ժամանակ որպէս իր անբաւ հարստութեան աստուածային մարգարիտ:

Տարիներ անցան, դար փոխուեց, աշխարհն այլասերում էր ժամ առ ժամ: Ձիւն իջաւ շէյխ Աբու Հասան էլ Նոդարիի ու նրա ամենասիրելի կնոջ մագերին: Մի օր Արփին ասաց.

- Շէյխ, դու ինձ ոսկի ու ադամանակ հագցիր, բայց ես դժբախտ եմ, թոյլ տուր վերադառնամ իմ երկիր: Կարօտել եմ մեր

գիւղը, կարօտել եմ Մատուրին, ուզում եմ հօրս գերեզմանը համբուրել, կարօտել եմ մեր երկինքն ու սարերը, շատ եմ կարօտել Միոյին, շատ...

- Իմ մեռնելուց յետոյ,- մուսլուսեց շէյխը:

Այս ճշմարտապատում պատմուածքի հեղինակին անյայտ մնաց Աբու Հասան էլ Նոդարիի մահուան թուականը, ըստ երեւոյթին, նա մի քանի տարի էլ էր իր սէրը վայելում հոգու երիտասարդ յուզմունքներով, չէ՞ որ երբեմն, գուցէ յաճախ, սէրն ու երիտասարդական զգացմունքը հոգու մէջ են եւ ոչ՝ ծեր մարմնի:

Շէյխի մեռնելուց շատ ժամանակ չէր անցել. մի օր նրա պառաւած կանայք, խօսքները մէկ արած, յարձակուեցին Արփիի վրայ, քաշքշեցին-փետրահան արեցին մագերիտ, պատահուեցին շրջագգեստը, գրեթէ մերկացրին եւ ոտքերի տակ առան՝ թափելով նրա հանդէպ տարիների ընթացքում կուտակուած նախանձն ու թշնամանքը: Արփին յղի չէր, բայց թուաց, թէ այդ ծեծ ու ջարդից վիժեց:

...Մեռնում եւս Մատուրին որքան էլ փնտնեց՝ չգտաւ: Բարբարոս Գալուստը մի քանի տարի առաջ մեռել էր: Նրա կինն ու Արփին աւելի չճանաչեցին, քան ճանաչեցին միմեանց՝ այնքան էին կերպարանափոխուել: Գալուստի կինը կորցրել էր չիչողութիւնը, բայց մի պահ պայծառացաւ եւ ասաց. «Կարծեմ գնաց Ռուսաստան»:

Գիւղն ամայի էր: Մի սեւ շուն տեսաւ, կարծես ճակատագրի սեւ շունը լինէր: Նայելով շան աչքերին՝ Արփին հասկացաւ, որ մայրը վաղուց չկայ, իսկ Միոյին զօրակոչել են բանակ, եւ նա սահմանամերձ ռազմաճակատում ընկել է թշնամունքով, թէ՞ բարեկամի գնդակից:

Արփիի հօրենական տան դուռը ճնշում էր քամուց: Նա պառկեց հին թախտին եւ տեսաւ՝ առաստաղից սարդեր են կախուած: Ամէն գիշեր շունը լուսնահաչ էր տալիս: Անտաշ ձեռնափայտին հեռուած՝ մի մեռելահոտ կերպարանքներս մտավ: Արփին անմիջապէս տեղը չբերեց նրան: Կեսուրն էր, կարծես գերեզմանից էր ելել:

- Ախ՛ի, յղի՞ ես:

Ամէն կէսօրի մօտենում էր եւ հարցնում.

- Յղի՞ ես, ախ՛ի:

Արփին չէր պատասխանում: Մարդ մահանալիս, վերջին շնչում սովորաբար մի քանի բառ է գիտակցաբար թէ անգիտակից արտաբերում: Արփիի բառերն էին.

- Դուբայ, վա՛յ, Դուբայ...

Գիւղում մարդ չէր մնացել, որ լսէր: Միայն լսեց շունը եւ երկար կաղկանձեց:

Աշխարհը խուլ էր: Հարբածութեան մէջ Մատուրին թուաց՝ ինչ-որ ձայն քսուեց ականջին եւ նա դառնաղի արցունք լաց եղաւ:

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱԸ
ՓԱՍՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (200 ՀՈԳԻ ԸՆՄԱՐ)
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸՆՄԱՐ
1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԵՐ՝
ՇՈՒԱԶՆԵԼ (626) 797-7680

ԵԳԻՊՏՈՍ... ԱՌԱՆՑ ՄՈՒՐՍԻԻ

Շարունակուած էջ 7-էն

յին ու «պատրաստ» կառոյցներուն հետ փորձէ նոր իշխանութիւններ ձեւաւորել այն ատեն նոյն այս երիտասարդները պիտի կրնա՞ն բողոքել ու իրավիճակը առաջնորդել դէպի այլ սրույթիւն: Աւարտին պէտք է հասկնալ Եգիպտոսի հնոցին մէջ ընթացող արագ եւ կայծակնային շարժումները, որովհետեւ առանց այդ հրապարակին տիրելու Գահիրէի իշխանական պալատներուն մէջ ձեւաւորուած ցանկացած իշխանութիւն չանգրաւ կերպով պիտի չկարողանայ վերջնել Եգիպտոսը ղեկավարելու դէպք:

Հայկական անտեղի երգ

Արաբերէն երգուած երգերը բաւական էին լսելի դարձնելու Եգիպտոսի «երրորդ չեղափոխութեան» ձայնը աշխարհով մէկ: Այս ընդանուր իրավիճակին մէջ նոյնիսկ անտեղի է, որ Հայերէն երգեր երգուին կամ ցցուն կեցուածքներ ջուրի երես գան: Այսօր Եգիպտոսի մէջ կ'ապրին աւելի քան Ութ հազար Հայեր: Եգիպտոսայ պատմական գաղութը նոյնը չէ ու անոր դերակատարութիւնը դարձած է բաւական նօսր: Զանազան հանգամանքներու բերումով այս գաղութը արդէն կը պատկանի «մեռնող» գաղութներու շքախումբին ու այս իրավիճակին մէջ զարմանալի էր լսել Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Գրիգոր Եպսկ. Քուսայի մէկ զգացողութեամբ յայտարարութիւնը, որուն միջոցաւ ան ամբողջական ուրախութեամբ եւ յաղթանակով դերով հանդէս գալով կը յայտատարէր, թէ կ'ողջունէ Եգիպտոսի «Յեղափոխութեան» տարած այս «յաղթանակը»: Կիրթ ըլլալու թելադրանքէն մղուած Սրբազանին խանդավառութիւնը պիտի համարեմ անտեղի ու աւելին Եգիպտոսայեցու ընդհանուր շահերը նկատի չառնող յայտարարութիւն: Ես այն դերին մէջ չեմ Սրբազանին բացատրելու, որ նմանօրինակ հանգրուաններու, երբ տակաւին «Յեղափոխութեան» փրփուրները չեն պայթած կամ եթէ աւելի ուժանտիկ ըլլալով ըսեմ որ չեղափոխութեան «վառ ծիրանի գօտին» ամբողջովին չէ պարզուած, ընդունելի չէ, որ Հայ կրօնաւոր մը ծայրայեղութեան երթալով նմանօրինակ անհիմն խօսքերով հանդէս գայ:

Այս առումով արձանագրեմ սակայն որ ուրախալի էր, երբ կարդացի Եգիպտոսայոց էջմիածնայ թեմի առաջնորդ Տ. Աշոտ Եպս. Մնացականեանի մէկ յայտարարութիւնը (որ լոյսին տրուած էր Հայերէնի «Առաջին Լրատուական» կայքին կողմէ ու հարցազրոյցն ալ կատարուած էր լրագրող Միրանոյշ Պապեանի կողմէ), ուր Սրբազանը բաւական զգուշաւոր ոճով մը կ'ըսէր՝ «Հարցը բաւական քաղաքական բնոյթ ունի ու մենք բացարձակապէս չենք խառնուած քաղաքական խնդիրներին ու վերլուծութիւններին»: Փաստ է, որ այսպիսի կիրթ, տեղին եւ հաւասարակշռուած մօտեցումով կարելի է ապահովել մեր ժողովուրդի անվտանգութիւնը, ուր ալ գտնուի ան:

Արաբական աշխարհի սիրտ. Գահիրէ
Գաղտնիք չէ որ Գահիրէ Արաբական աշխարհի սիրտն է: Արաբի բնորոշումը, անոր կրօնական պատ-

կանելութիւնն աւելի հեռու կ'երթան: Եգիպտոսի Արաբը այդ ամբողջական մշակոյթով ապրող, այդ մշակոյթին մէջ հասակ առած դարաւոր ժողովուրդի մը բնորոշին զաւակն է: Արաբական աշխարհին համար որպէս ուղղութիւն տուող տէրութիւն Եգիպտոսի դերը անշուջանցելի է ու այդ մասին վկայակոչելու համար կարելի էր չեն փաստերու ամբողջումը: Արեւելքի մեծ տատանումներուն, Արաբ- իսրայելեան հակամարտութեան, խաղաղ եւ բարգաւաճ միջին արեւելք կերտելու նպատակով մեծ եղած է Եգիպտոսի դերը: Անոր քաղաքական ուղին որ ծնունդ առած է յատկապէս Զամալ Ապտըլ Նասէրի շնորհիւ, որ հիմնեց աշխատաւորի, գիւղացիի եւ բանուորի համար բարեօրէն կեանք պարգեւելու առաջին հանգրուան: Գիւղէն դուրս բերաւ ապրելու մշակոյթը, կերտեց նոր աշխարհ: Կարողացաւ կրօնը հաշտեցնել լայնքին ու յաջողեցաւ այդ դերին մէջ: Ապտըլ Նասէրէն ետք Անուար Սատաթ յանուն Արաբականութեան դատին խմբի ամէնէն լեղին բաժակներուն, երբ նոյն «Իսլամ Եղբայրներ»ու գնդակով իսրայելի հետ խաղաղութեան ծրագիր- համաձայնութիւն (Գէմբ Տէյլիտ) մը կնքելու համար ահաբեկութեամբ օրը ցերեկով: Ու տակաւին Հիւսնի Մուպարաբի երկարամեայ իշխանութեան ներքեւ Եգիպտոս պարեցաւ տնտեսական մեծ նուաճումներու հանգրուան մը: 25 Յունուար 2011-ը շրջադարձային կը համարուի Եգիպտոսի արդի պատմութեան մէջ, երբ Մուպարաբի արդէն փտած իշխանութիւններուն դէմ պայքարի ելան միլիոնաւոր ցուցարարներ: Մուպարաբ նախագալով վտանգը զիջեցաւ ու յայտնութեամբ բանտի ճաղերու ետին:

Մինչ այդ բանտերու ետին բռնադատուած «Իսլամ Եղբայրներ» շարժումի անդամները անցան իշխանութեան գլուխ: Ու հագիւ տարի մը տեւած իշխանութիւնէ ետք Մուրսի այսօր կը յայտնուի դատարանին ներկայանալու փաստին առջեւ:

Պարզ է երկիրը կանցնի լուրջ խմբման բաւական տագնապալի հանգրուանէ մը, բայց ապահով է, որ յաջողութեամբ դուրս պիտի գայ այս փորձաքարէն, որովհետեւ փաստ է որ ունի կայուն հասարակութիւն ու մանաւանդ իր ժողովուրդին վրայ զէնք ու կապար չտեղացնող բանակային հզօր ներուժ:

Բանակը երկրին տէրն է եւ ստրուկը չէ իշխանութիւններուն: Այս առումով Եւրոպայի կամ արեւմուտքի բոլոր ձեւական ամբաստանութիւնները, որ իբրեւ թէ բանակը կը ճնշէ ու քաղաքական լծակներուն վրայ ճնշումներ բանեցնելով իշխանութիւն կը վերարտադրէ պիտի ցնդին յօդս ու այս շատ արագ:

Եգիպտոսի համար այս հանգրուանը պիտի յատկանշուի, թէ ինչպիսի իշխանութիւններ պիտի գան ղեկավարելու երկրին դեկը, որ ունի զզօն երիտասարդութիւն եւ ազգային բարձր ոգիով պատրաստուած բանակ: Հետաքրքրական հոլովոյթ մը կը սպասէ Եգիպտոսին ու յուսալի է որ այդ մէկը ըլլայ առանց արեան հեղումի:

Երկիր մը մէջ, ուր բանակին պատկանելիութիւնը հողն ու ժողովուրդն են այսպիսի արագ զարգացումներով կարելի կ'ըլլայ ձերբազատուիլ այնպիսի գործիչ-

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Շարունակուած էջ 13-էն

Աթմէ, Վիզէն ճէմէյեան եւ Մայքըլ Ռաստ, գետեղեցին դրօշները բեմին վրայ:

Յայտագիրը շարունակուեցաւ արտասանելով Ամերիկեան եւ Հայկական ուխտերը Սապրինա Բելենկեանի եւ Մէրիան Սահակեանի առաջնորդութեամբ:

Յաջորդաբար կատարուեցան Ամերիկեան եւ Հայկական քայլերգները առաջնորդութեամբ՝ Լարա Կենտալի, Թադիանա Համբարցումեանի, Սուզան Ղազարեանի եւ Իգապէլ Մազմանեանի: Իսկ հայերէն եւ անգլերէն աղօթքները կատարեցին Շոդիկ Գասպարեան եւ

յացաւ եւ մրցանակը յանձնեց դպրոցի տնօրէնին:

Օրուան բանախօսն էր Պրն. Բրէսլթըն Հատըրտ, որ արտայայտուեցաւ հայերէն լեզուով ալ: Ան թելադրեց շրջանաւարտներուն ըլլալ աշխատասէր եւ տիրապետել հայերէն եւ անգլերէն լեզուներուն: Ան բախտաւոր համարեց, որ մեր դպրոցը կը կրէ հայերէն գիրերը ստեղծողներուն անունը:

Միջնակարգի ուղերձները յաջողապէս կատարեցին Յովիկ Թապագեան՝ (Valedictorian) հայերէն լեզուով, եւ Սերենա Բելենկեան՝ (Salutatorian) անգլերէն լեզուով:

Վկայական եւ մրցանակ ստացող աշակերտները ներկայացուցին

Միրէյ Մինասեան:

Բարի գալուստի խօսքը ուղղեց ը. կարգէն հայերէն լեզուով Արլին Եղիայեան եւ անգլերէն լեզուով Տէնի Մուրատեան:

Ե. կարգի աշակերտները յաջողապէս արտասանեցին Սաղմոս 121-ը եւ արտասանեցին Հ. Սահեանի «Հայ Լեզուն»: Երգեցին նաեւ «Նոր Հայաստան» խմբերգը:

Նախակրթարանի վկայականաց եւ մրցանակներու բաշխումը կատարելու համար, Ե. կարգի դաստիարակ՝ Տիկ. Սոնա Պալատեան բեմ հրաւիրեց դպրոցի տնօրէնը՝ Պրն. Յովսէփ Ինճէճի քեանը:

Երաժշտական մասնակցութիւն ունեցան Ճանըթըն եւ Միրէյ Մինասեաններ, Նայիրի եւ Նաթալի Գուլաճեանները եւ Թադիանա Համբարցումեան:

Այս տարի դպրոցս արժանացաւ Երուսաղէմ Պապայեան Մանկավարժական Հիմնարկի գնահատագրին եւ մրցանակին՝ դպրոցի մէջ կատարուած յաջող հայկական ձեռնարկներուն առիթով, ուր Գուլաճեանի Պարայեան անձամբ ներկայ-

Ը. կարգի դաստիարակներ՝ օր. Հայկ Սթօնպրէյքըր եւ Պրն. Ճէք Աղոյեան, որոնք ստացան իրենց վկայականները ձեռամբ Պրն. Տնօրէնին:

Փակման խօսքը կատարեց դպրոցի տնօրէնը՝ Պրն. Ինճէճի քեան: Ան թելադրեց շրջանաւարտներուն ըլլալ տիպար հայ քրիստոնեաներ եւ մաղթեց նորանոր յաջողութիւններ, որոնք պիտի թելակոխեն տարբեր հանգրուաններ ուղղուելով տարբեր երկրորդական վարժարաններ:

Վեր. Կալվին Սաղըրեանի օրհնութեան աղօթքէն ետք, ներկայները իրենց գոհունակութիւնները կը յայտնէին ծափող յայտներով, որոնք ըմբոշնած էին օրուան յայտագիրը, ուր նկատելի էր հայաշունչ ոգին եւ քրիստոնէական կեցուածքը փոքրիկներուն հոգիներուն մէջ:

Պրն. տնօրէնը շնորհակտրեց շրջանաւարտները, ծնողները եւ շնորհակալական խօսքեր ուղղեց նաեւ ուսուցիչներուն եւ դաստիարակ ուսուցիչները պարգեւատրուեցան ծաղկեփունջերով:

Րոշ դեր ունեցող երկիր:
«Ալ թահրը» հրապարակի խանդավառութիւնը ու բոցավառ գիշերներուն ճառագայթները հասան մինչեւ «Սպիտակ տուն» .....

Այսքանը ապահովաբար իսկ յառաջիկայի զարգացումները շատ բնական, շատ կենսատու ճանապարհներով պիտի դարձանեն Եգիպտոսի «Երրորդ չեղափոխութեան» բոլոր վէրքերը եւ ապահովաբար ... առանց Մուրսիներու:

ԱՊԱՔԻՄԱՆ ՄԱՂՁԱՆԵ

Մեր թերթի հաւատաւոր ընթերցողներէն եւ լոնտոնահայ գաղութի ծանօթ անձնաւորութիւններէն Տիար Ասատուր Կիւզէյեանի հիւանդութեան առթիւ «Մասիս»-ի խմբագրութիւնն ու անձնակազմը շուտափոյթ եւ կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ իրեն:

***

Ասատուր Կիւզէյեանի վերաբուժական յաջող գործողութեան առթիւ Պէյլանի Հայրենակցական Միութիւնը արագ ապաքինում կը մաղթէ իր սիրելի անդամին:

ՇՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԱՆՆԵՍԵԱՆ

ՇՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԱՆՆԵՍԵԱՆ

Հանգուցեալ Յովհաննէս Հաննէսեանի մահուան քառասունքին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի, Յուլիս 21, 2013ին, Փաստիմայի

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, 2215 E. Colorado Blvd., յաւարտ Ս. Պատարագի:

- Սգակիրներ՝ Այրին՝ Սօսի Հաննէսեան
- Զաւակը՝ Շահէ Հաննէսեան եւ զաւակները
- Զաւակը՝ Հրաչ Հաննէսեան եւ զաւակները
- Եղբայրը՝ Կարապետ Հաննէսեան եւ զաւակները
- Աներորդին՝ Նազարէթ Գեւորեան եւ զաւակները՝ ընտանեօք
- Աներորդին՝ տէր եւ տիկ. Բաֆֆի Գեւորեան եւ զաւակները
- Քենին՝ Արփինէ Գեւորեան եւ զաւակները՝ ընտանեօք
- Եւ համայն Հաննէսեան, Գեւորեան, Աւետիսեան, Միքայէլեան, Մատենգի,
- Փարթամեան, Բուպիօ ընտանիքները, հարազատներն ու բարեկամները
- Հանգուցեալի յիշատակին նուիրատուութիւնները կը խնդրուի կատարել «Սահակեան»
- Սանուց Միութեան (Sahagian Alumni Peniamin Jamgotchian School) 3100 Pontiac St., La Crescenta, CA 91214, կամ «Երկիր եւ Մշակույթ» Հիմնարկին (Land and Culture Organization) 1435 Old House Rd., Pasadena, CA 91107:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԱՆՆԵՍԵԱՆ

Ծնած է Պէյրութ, 1926ին: 1945ին շրջանաւարտ Սահակեան Բարձրագոյն Վարժարանէն, իսկ 1948ին՝ Համազգային Ճեմարանէն:

Ուսանողութեան յաջորդեց վեց տարուան ուսուցչութիւն: Ապա, տասը տարի «Լիբանանի Դաշնակցային Դրամատան» պաշտօնեայ՝ պատասխանատու պաշտօններով:

Ուսուցչութիւնը ձգելէ անմիջապէս ետք, մաս կազմեց Սահակեան Բարձր Վարժարանի Հոգաբարձութեան, իսկ 1969ին, եղաւ հիմնադիր անդամներէն մին՝ Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան (Հ.Կ.Բ.Մ.-ի):

1952ին, Պէյրութի հայահոծ շրջանակին մէջ, Նահր պողոտայի վրայ, իր եղբոր Կարապետին հետ հիմը դրաւ «Շիրակ» հրատարակչատան-տպարանի եւ գրատան:

Այս հրատարակչատան նախաձեռնութեամբ ու խմբագրումով լոյս տեսան աշխարհային բովանդակութեամբ շուրջ հարիւրէ աւելի գիրքեր:

Այսպէս, բազմաթիւ բառարաններ, համազգայնութային ընդունելութեան արժանացած «Շիրակ Երգարան»ներ, գրական-պատմական-լեզուաբանական-մանկական հրատարակութիւններ, գրավարժութեան-գեղագրութեան տետրակներ, դասագիրքեր, որոնք գնահատուեցան ու փնտուռեցան հայ վարժարաններու տնօրէններու եւ ուսանողներու կողմէ՝ անցնող յիսուսն հինգ տարիներու ընթացքին:

«Շիրակ» որպէս տպարան՝ հայ հեղինակներու պատուէրներով լոյս ընծայեց, բազմահարիւր հատորներ, եւ պարբերական մամուլ՝ տասնեակներով:

«Շիրակ»ի բոլոր հրատարակութեանց մէջ ներդրած է իր անձը՝ որպէս նախաձեռնող, խմբագրող եւ վերստուգող: Ան քաջալեր հանդիսացած է շատերուն՝ մղելով զանոնք դէպի գիր ու գրականութիւն, որ դառնան հեղինակ:

Հրատարակչատան բեղուն աշխատանքներուն զուգընթաց, իր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին եղած է նոր սերունդի հայեցի կրթութիւնը, եւ առ այդ, յարածուն կայ հաստատած է սփիւռքահայ բոլոր դպրոցներու հետ:

1975ին, Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին հետեւանքով, տասը տարի տեղահան ապրելէ ետք, 1984ին իր կնոջ՝ Սօսիին եւ երկու մանչերուն՝ Շահէին եւ Հրաչին հետ հաստատուեցաւ Միացեալ Նահանգներու Լոս Անճելէս քաղաքը, ուր շրջան մը շարունակեց իր հրատարակչական աշխատանքը:

Իր նոր միջավայրին եւ պայմաններուն մէջ ան նուիրուեցաւ նաեւ լրագրական եւ գրական գործունէութեան, հրատարակելով «Գաղթը Վէրքով եւ Երգով» հատորը, որ արժանացաւ գրական շրջանակներու ջերմ ընդունելութեան:

Իր նոր միջավայրին եւ պայմաններուն մէջ ան նուիրուեցաւ նաեւ լրագրական եւ գրական գործունէութեան, հրատարակելով «Գաղթը Վէրքով եւ Երգով» հատորը, որ արժանացաւ գրական շրջանակներու ջերմ ընդունելութեան:

Շիրակ Հրատարակչատան միջոցով Յովհաննէս Հաննէսեանի աւելի քան յիսուս տարիներու երախտաւոր վաստակը, բազմահարիւր գիրքերու հրատարակութեամբ, իրեն ապահովեցին արժանի համբաւ մը թէ Սփիւռքի եւ թէ Հայաստանի մէջ:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶԱՆՆԵՍԵԱՆԻ ԲԱՌՈՒՄՈՒՆԵՐՆ ԱՌԹԻ

Շարունակուած էջ 1-էն

պահանջատիրութեան սրբազան առաքելութեան: Որոնց հետ միշտ կը բաժնեկցէր հայ ժողովուրդի գոյութեան պահպանման ու գարգացման, գիր ու գրականութեան տարածման, Սփիւռք-Հայրենիքի ամբողջական գործակցութեան մասին գիմբարձր կողմնորոշման: Այդպէս էր եղած ան միշտ, սկսած՝ Պէյրուսի «Շիրակ» անուանումը իր հրատարակչատան մէկ անկեան մէջ կազմակերպած շաբաօրեայ ընկերային սեղմի համաժողովներէն մինչեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ գաղթելը, «Գաղթը՝ վերով ու երգով» դառն ապրումները:

Հոն, Հոլիվուտի իր նոր կայանին մէջ, ան վերականգնեց «Շիրակ» հրատարակչատունը, նորը՝ ուր վերստին նախաձեռնեց գրական երկերու, երգարաններու, դասագիրքերու, բառարաններու նաեւ գեղագրական տետրակներու տպագրական երթման գրադումներուն՝ սատար հանդիսանալով հայապահպանման սրբազան առաքելութեան:

Հոն, Հոլիվուտի իր նոր կայանին մէջ, ան «Շիրակաշէն» անուան ներքեւ, նախաձեռնեց հայ մտաւորականներու, ազգի ցաւերով մտահոգ երէց հայորդիներու անդամակցութեամբ շաբաօրեայ կարգավիճակով կազմուած հանդիպումներու, որոնցմով փորձեց ամոհել իր անգոր կարողականութիւնը: Յովհաննէսը եւ իր շուրջ գտնուող Շիրակաշէնի գրուցակիցները յուզող հիմնական ցաւերն էին հայ ժողովուրդի անմիաբանութիւնը, մեր հայրենի ստեղծագործ ազգաբնակչութեան կենսամակարդակի մնացած վայրէջքն ու աղփատութիւնը էր

եւ մեր հանրապետութեան գոյութեան պահպանման սպառնացող արտագաղթը: Ամէն առիթով, ան, կոնկուած, յոտնկայս եւ կիրք՝ կը պատգամէր, ստեղծել սփիւռքահայ կեդրոնական մարմին մը, որ ֆնկէ մեր ազգային տագնապները եւ լուծումներ առաջադրէ:

Զուգահեռաբար իր գրական երկերու, երգարաններու, դասագիրքերու եւ բառարաններու հրատարակչական եւ ստեղծագործական աշխատանքներուն՝ Յովհաննէս, Լիբանանի մէջ, հիմնադրեց անդամներէն մին հանդիսացաւ Հայկական Կրթական Բարեսիրական Միութեան, որուն Վարիչ մարմնի անդամ իբրեւ՝ նուիրումով գործեց, օգտակար հանդիսանալով իր անդամակի կրթական օժանդակութեան բարձրագոյն վարժարանին եւ անշուշտ, հոն ուսանող հայ նոր սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան եւ հայապահպանման սրբազան առաքելութեան:

Բայց աստի, Հաննէսեան, նաեւ իր աշխատակցութիւնը բերաւ Պէյրուսի մէջ լոյս ընծայուող «Արարատ» օրաթերթին եւ Ամերիկա գաղթելէն ետք՝ հայ մամուլին եւ առանձնապէս, իր սիրած «Մասիս» շաբաօրեայ թերթին, մինչեւ իր կեանքի վախճանը:

Իր ազնիւ, հաղորդական, ճանայաւեր եւ լրջախոհ խառնուածքի տէր Յովհաննէս Հաննէսեանի մահով, հայ հրատարակչութիւնը, հայ երգը եւ գրական կեանքը կը կորսնցնեն անբասիր հայրենասէր մը, նուիրեալ գործիչ մը, որ մնայուն ներդրում մը ունեցաւ մեր ազգային անդաստանէն ներս:

Հազար խուկն ու աղօթք՝ անբառամբ հողակոյտի վրայ եւ յիշատակը միշտ վառ՝ սիրելի ուսուցիչս, Յովհաննէս Հաննէսեան:

VA Print Media
 Book Printing • Hard Covers • Year Books
 Restoration of Old Books & Bibles

Նոր Գիրքերու Տպագրութեան եւ Հին Գիրքերու Նորոգութեան Համար Հեռ.աձայնել՝ ՎԱՀԷ ԱԶԱՊԱՀԵԱՆԻՆ

Vahe Atchabahian
 1870 E. Layton St. • Pasadena, CA 91104
 626-354-5924 • vamedia@yahoo.com

**OFFICE SPACE FOR RENT
 IN PASADENA**

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆՆԵԱԿՆԵՐ
 1060 North Allen Ave
 Pasadena, CA 91104

Գրասենեակները վերանորոգուած եւ յարմար վարձքերով շետաքրքրուողներէն հեռաձայնել՝ (626) 398-0506

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Շարունակում էք 8-էն

կատարեալ արտայայտութեան կը հանգին ձիթթօ նկարչու, որ կանգնած ժԳ. դարու սեմին՝ կը սկզբնաւորէ իտալական արուեստի մեծերուն շարքը:

Արուեստի այս գոյգ ոճերուն մէջ մեզ հետաքրքրող բաժինը ա՛յն է, որ գեղարուեստի ու մշակոյթի պատմութեան առաջնակարգ հեղինակութիւններ, այդ ոճերուն մէջ ցայտուն նմանութիւններ նշմարած են Հայկական Արուեստին հետ, յատկապէս Ջարդարուեստի, Քանդակագործութեան եւ Ճարտարապետութեան մէջ: Այդ հեղինակութիւններէն կարելի է չիշել Ստրաբոնի, Տիւ, Պենուա, Թորամանեան եւ ուրիշներ: Այս հեղինակները համաձայն են ընդունելու որոշ նմանութիւններ Միջին Դարու Հայ Արուեստի եւ Արեւմտեան Արուեստին միջեւ (տե՛ս նաեւ Arthur Upham Pope, Iranian and Armenian contributions to the beginning of Gothic Architecture, Armenian Quarterly, New York, 1946, հտ. Ա., թիւ 2):

Իտալիոյ մէջ Հայերու ներկայութեան վերաբերող պատմական փաստ կայ, որ Հռաւեննայի մէջ, քաղաքի պաշտպանութեան համար կը գտնուէր Հայերէ բաղկացած գունդ մը՝ որ լատիներէն կը կոչուէր Numerus Armeniorum, այսինքն «Հայերու զօրագունդ»: Հայերը ունէին իրենց սեփական բնակավայրը, քաղաքին ծովեզերեայ թաղերէն մէկուն մէջ, որ «Հայաստան» կը կոչուէր: Այս տեղեկութիւնները կը քաղենք Հայր Ղեւոնդ Ալիշանէն (Հայ Վենետ, Վենետիկ, 1896, էջ 12-13), որ խուզարկած է իտալիոյ զանազան քաղաքներու քաղաքական եւ եկեղեցական դիւանները, հաւաքելով ինչ որ կը վերաբերի Հայերուն: Հռաւեննայի Հայկական կորիզը կարելի է նկատել Միջնադարեան իտալիոյ առաջին Հայ Գաղութը:

Ըսինք թէ Վենետիկ քաղաքը կ'իջնար բիւզանդական հողերու գօտիին մէջ: Վենետիկեան արուեստի գլուխ-գործոցները եւ բոլորին խորհրդանիշը եղող Սբ. Մարկոսի հոյակապ տաճարը՝ յայտնապէս կ'արտայայտէ Հայկական հինգ զմբէթանի ոճի տիպար եկեղեցի մը: Վենետիկ, այդ շրջանին, առեւտուրի եւ մշակոյթի կամուրջն էր արեւելեան կայսրութեան, արաբական աշխարհի եւ եւրոպական երկիրներու միջեւ: Երբ մեր նայուածքը պահ մը ուղղենք դէպի արեւելք, կը նշմարենք, որ Թ-Ժ դարերուն, բիւզանդական գոռոզ կայսրութեան գահին վրայ բազմողներու մեծամասնութիւնը Հայկական ծագում ունի: Կայսերական ընկերային կառուցին գրեթէ բոլոր խաւերուն մէջ թափանցած է Հայ տարրը: Այս նիւթին մասնագէտ՝ Կարապետ Վրդ. Տէր-Սահակեան կը գրէ. «Հայ էր բանակին մէկ մասը. Հայ էին զօրավարները: Ընկերային բոլոր դասակարգերը Հայկական տարր մը ունէին իրենց մէջ, ազդեցիկ եւ ազահ՝ տիրապետելու: Ինչու՞ մոռնալ այս ճշմարտութիւնը: Այո՛, Բիւզանդիոն մուսլիման քաղաք մը պիտի դառնար, բայց Վասիլ եւ Չմշկիկ (Կայսրերը) արդէն կանխած էին գայն Հայկականի փոխելու» (Հայ Կայսերք Բիւզանդիոնի, հտ. Ա., Վենետիկ, 1905, էջ 9-10):

Այս ամփոփ նկատողութիւն-

ները կ'առաջնորդեն մեզ հետեւեալ եզրակացութեան.- Մէկ կողմէ Արեւելեան կամ Բիւզանդական կայսրութեան ընկերային ու մշակութային ներքին վիճակը, իսկ միւս կողմէ՝ Արեւմուտքի եւ յատկապէս իտալիոյ հետ յարաբերութիւնները մեծ հաւանականութիւն տուած են, որ Հայ տարրերը շփումները Արեւմուտքի հետ շարունակուին եւ ընդարձակուին: Ճիշտ է, որ այս դարերուն համար կը պակսին իտալիոյ մէջ Հայկական համախմբումներու ստոյգ վկայութիւններ: Սակայն Հռաւեննայի գաղութին ընծայած նախընթացը, ինչպէս նաեւ Հայերու բնածին միտումը առեւտուրի, բացուելու, տարածուելու եւ քիչ մըն ալ արկածախնդիր ոգին՝ հաստատել կը թուին այս վարկածը:

Երբ ժԱ. դարէն կ'անցնինք

ժԲ. դարուն, իտալիոյ զանազան շրջաններու մէջ Հայերու ներկայութիւնը կարելի է այլեւս ստոյգ իրողութիւն մը ընդունել, քանի որ ժԳ. դարու վերջաւորութեան, Հայր Ալիշան, իտալիոյ մէջ ինը այլեւայլ քաղաքներու մէջ անուններով կը թուէ արդէն շուրջ երեսուն Հայերու պատկանող Հայ Տուն կամ Հոգետուն եւ Եկեղեցիներ տե՛ս (Սիսուան, Վենետիկ, 1885, էջ 371-372, յատկապէս ծանօթութիւն թիւ 3): Մոռնալու չենք, որ ժԱ. դարու վերջաւորութեան, Հայերու Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւններուն մէջ, պատմական երկու նոր ազդակներ կը յայտնուին.- Ա) Կիլիկեան Թագաւորութիւնը եւ Բ) Եւրոպական Խաչակրութիւնները: Այս երկու պատմական երեւոյթներով՝ Հայերու եւ Արեւմուտքի միջեւ ուղղակի շփում մը կը ստեղծուի, որ այլեւս չ'անցնիր Բիւզանդական կայսրութեան մշակոյթի խողովակէն: Այս ուղղակի

շփումին հետեւանքով է որ Հայերը կը սկսին տարածուիլ՝ իտալիոյ գրեթէ բոլոր կարեւոր քաղաքներու մէջ ձեւացնելով ծաղկուն գաղութներ:

Հայկական եկեղեցիներու չիշատակութիւնները կը սկսին ժԳ. դարուն: Այդ չիշատակութիւնները ցոյց կու տան նաեւ, որ ժԳ. եւ ժԴ. դարերուն, իտալիոյ Հայ գաղթականութիւնը կեդրոնացած էր գլխաւորաբար հետեւեալ շրջաններուն մէջ.- Ա) Փո գետի դաշտագետինի վրայ՝ Փատովա, Փարմա, Ֆերրարա եւ Պոլոնիա քաղաքներուն մէջ: Բ) Ադրիական Մովի ափերուն՝ Վենետիկ, Ռիմինի եւ Անգոնա քաղաքներուն մէջ: Գ) Կեդրոնական իտալիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Ֆիրենցէ, Սիենա, Փերուճիա, Լուքա եւ Օրվիեթօ եւ Դ) ձենովա, Փիզա, Հոմմ եւ Նափոլի քաղաքներուն մէջ:

(Շար.ունակելի)

Գրաւում Թուական
Mark Your Calendars
 Հայաստանի Անկախութեան Օրուայ ՓԱՌԱՏՕՆ
Սեպտեմբեր 22, 2013
 Armenian Independence Day Festival
SUNDAY SEPTEMBER 22, 2013

Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

To reserve your booth please call Nor Serount Cultural Association
 Ձեր կրպակները ապահովելու համար
 Հեռաձայնեցէք Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան
(818) 391-7938